Pappa önskade en gång, att jag skulle renskriva hans jägarminnen. Hoppas han nu är nöjd i sin himmel, då jag äntligen fått det gjort. Hur han tänkte, vet jag inte riktigt, men jag har troget följt texten med gamla verbformer och förkortningar så, att ”rösten hörs”.

Mirja Kronlöf

FÖRORD

Dessa minnen baserar sig på dagboksanteckningar gjorda i Jägarbataljonen 27 och måste ses mot den bakgrund, som soldaten i ledet såg händelsernas gång. De flesta av manskapet i bataljonen visste ingenting om de svårigheter, som bataljonens ledning hade att utkämpa. De visste egentligen ingenting annat, än att de kommit som frivilliga till Tyskland för att få militär utbildning i syfte att sedan kunna deltaga som ledare i ett planerat uppror i Finland. De visste även, att om företaget skulle misslyckas, skulle det vara så gott som omöjligt att återvända till hemlandet. Förhållandet i bataljonen var likväl icke fullt i överensstämmelse med dessa så att säga förhandstankar. I stället för att vara finsk frivillig blev man en vanlig tysk soldat med dennes alla skyldigheter, vartill varje man måste skriftligt förbinda sig redan vid ankomsten till bataljonen. Samtidigt måste man avsäga sig den tyska soldatens förmåner om man eventuellt skulle bli invalid. Under denna förutsättning och under två långa år och mer fick man vänta på hemfärden, som i början enligt förhandsberäkningarna skulle komma att ske efter några månader. Mångens framtidsplaner för civil yrkesutbildning grusades så småningom, och man hade en förnimmelse av att man icke var någonting annat än en obetalad värvad soldat på en mycket obestämd tid.

Bildmaterialet i slutet av texten.

BÖRJAN TILL ALLT SAMT RESAN TILL LOCKSTEDTER LAGER OCH UTBILDNINGEN DÄRSTÄDES

Det första världskrigets rassel och dån på Europas slagfält nådde även Österbotten, ehuru sparsamt, i lögnaktiga tidningar, som ofta lyste med otryckta spalter, där censuren gjorde sitt. Dock fanns det tillgång på en och annan i Sverige tryckt krigsroman, som förhärligade den tyska armen. I tidningarnas frontrapporter nämndes ibland ortnamn, som talade sitt tydliga språk om de tyska framgångarna. Kriget var allmänt samtalsämne, och en f.d. underofficer i gamla finska armén brukade hålla föreläsningar för mig i ”strategi” på så sätt, att snart skulle den ryska armén sätta igång, och då skulle tyskarna få se vad de dög till. Inte för att han var ryssvänlig, men han ville briljera på sitt sätt och framför allt diskutera som sakkännare. Då jag en gång betvivlade hans underofficersgrad, tog han från sitt dokumentskåp fram sitt underofficersbetyg, och då måste man ju tro en del av vad han påstod. Han var stolt över sin treåriga tjänst på ”Backan” i Vasa. Vanligen brukade han sluta med orden:

”Tro mig om du vill. Jag har sett ryska armén i ´Pittersburg´, där jag varit på läger”.

Det var under dessa diskussionstider, som jag av en tillfällighet träffade en äldre avlägsen släkting, som räknade sig till aktivisterna. Han blottade under tysthetslöfte en ny sida av kriget för mig. Det skedde hösten 1915 i en vindskammare.* Försiktigt och prövande talade han om vår eventuella möjlighet att med vapen i hand befria oss från det ryska oket, så snart tysken uppmjukat moskoviterna tillräckligt. Men huru? Med vilka vapen? Varifrån skolat krigsfolk? Ja, det visste han även: Vi skulle utbilda en befälskår i Tyskland. Sedan fick jag ytterligare avge ett tysthetslöfte, ty han ville berätta mera. Jag fick nu höra om studenter och andra män, som rest till Tyskland som frivilliga, samt att man behövde

*) Släktingen var Mickel Ollus i vars vindskammare också Jakob Bengs svor tysthetslöftet.

mera ungdom, så att om jag ville resa, skulle saken ordnas. Jag ville betänka mig ett slag och lovade återkomma. Jag fick även lov att anförtro mig åt andra, mot deras tysthetslöfte, som kunde tänkas vara tillförlitliga och intresserade av att resa. Redan den andra, som jag talade med, var ”eld och lågor” för saken. Han hade för övrigt redan fått vetskap om tysklandsfararna. Vår tredje kamrat sade genast, att han reser, och på så sätt blev vi tre de första på orten som blev medlemmar i vår ”befrielsearmé”.

Chefderaktör E. Sundqvist, Vasa, var en centralperson i jägarvärvningen. Tidigare känd av oss alla, blev han vår nästa kontaktman. Han föreslog, att vi skulle resa med en öppen motorbåt, som i början av december skulle föra passlösa tysklandsfarare över Kvarken. Likväl rekommenderades USA-pass, om så skulle behövas. Vi hade gott om tid, vår utrikesresa godkändes av vederbörande och man fick en olidlig spänning inför färden. Emellertid kom december med köld och snö, och så återstod en färd över Torneå.

Tidigt på morgonen den 10 december 1915 startade vi från vår hemort med Tervajoki station som närmaste mål. Morgonen var kall och en bitande snöstorm fyllde vägarna och svepte fram över gärdesgårdar och diken, men vi hade medvind och hästen travade fram på oplogade vägar, medan morgongryningens matta sken höjde sig i öster.

Vår sinnesstämning var även något av yrväder. Åtminstone jag kände mig på något sätt rotlös, ty jag förstod, att om aktivisternas planer skulle slå slint, så var denna resa den sista på hembygdens kända vägar. Man tänkte även på mor och far och andra anhöriga. Endast far var invigd i mitt beslut, andra hade i god tro sänt hälsningar till USA. Vem kunde så noga veta, vad ryssarna skulle få reda på om vår resa, och om de visste något, så kunde det bli husundersökningar hos våra anhöriga och kanske häktningar. Till Sibirien kunde man hamna för mindre brott.

Vasa var klädd i snövit dräkt med höga snövallar utmed gatorna. Hästfordon sökte sig mot torget och endast ryska soldater störde den vackra bilden. Vi styrde våra steg mot

Vasabladets redaktion, där E. Sundqvist hade sitt tillhåll. Kontoret låg då snett mot Hovrätten vid Strandgatan, ett lågt trähus, där en dörr annonserade, att vi var på rätt plats. ”Gå du först in”, sade Alfred Brams till Alfred Sippus, ”ty du är större till växten och passar bättre till soldat, och så får vi säkert följa med”. Alfred Sippus ringde beslutsamt på klockan, och som svar knarrade golvet i tamburen. Dörren öppnades på gränt, och där stod Sundqvist med sitt uppkammade motsträviga hår och sin forskande blick. Han kände genast igen oss och vi fick stiga in i hans tjänsterum.

Han var redan då bekymrad för sin person, ty ryssarna hade en extra observatör för hans räkning i Hovrättens fönster, som var på gatans motsatta sida. Han var prickad och måste vara ytterst försiktig . Någon dag tidigare hade en grupp purfinska pojkar besökt honom och rakt på sak frågat, ”om det var här man får veta, hur man skall resa till Tyskland?” En person, som Sundqvist ansåg otillförlitlig, befann sig samtidigt på kontoret. Denne hade gjort stora ögon och Sundqvist var tungen att ovänligt visa pojkarna på dörren.

Det var med spänning och entusiasm som vi lyssnade till berättelsen om ”Pfadfinderresorna” i Tyskland. Om de personer, som ”försvunnit i obekanta öden” och huru vi sedan, då tiden var mogen, skulle få återkomma och krossa den ryska regimen i landet. Allt föreföll enkelt i teorin - och rätlinjigt: det var ungefär som att hoppa i land från landstigningsbåt, en roddbåt, och sedan skulle man med värjan i högsta hugg spetsa var och en, som vågade göra motstånd. Här fanns intet politiskt krångel.

Men först skulle vi till ”Vaterlandet” och det var en smula värre det, ty det fanns gränskontroll och gendarmer. Det var t.o.m. kroppsvisitation och därför måste allt komprometterande förstöras. Vår skrala reskassa skulle förklara med att en rik bekant i Sverige skulle ordna med Amerikabiljetterna, ty på så sätt skulle det bli billigare för oss.

Vi flanerade sedan omkring i staden i strålande vintersol. Från ett kafé vid Järnvägsstationen hördes dragspelsmusik. Självaste Toivo, en känd Vasa-musikant, spelade i valstakt och

dit gick vi in för att få något mera sprittande till livs. Samma kväll startade vi från Vasa till Seinäjoki. Vi hamnade i en vagn där en rysk officer jämte några soldater tagit plats. Deras samtal förstodo vi ej, men desto mer iakttogo vi deras förehavanden. Disciplin fanns det i gossarna. Det var en enerverande scen av uppstigande och ställningssteg. Officeren tycktes likväl vara en helt godmodig man.

Det föreföll nämligen, som om denna pli skulle ha irriterat honom. Kanske var han en inkallad res.-officer. Undrade ibland hur det skulle ha sett ut, om dessa krigare vetat vad vi tänkte och vart vi voro på väg. Man kände rentav kalla kårar över ryggen. På Seinäjoki station togo vi in på II-klass restaurangen för att invänta tåget till Torneå. Vi hade samlats omkring ett runt bord för att dricka och skriva en avskedshälsning till våra anhöriga. Försänkta i tankar väcktes vi plötsligt av en herre med orden:”Förlåt, mina herrar. Jag vet nog vart ni tänker resa och jag hoppas, att vi kunna göra sällskap över till Sverige”. I första ögonblicket kändes det som om vi skulle ha stått vid galgen med repet om halsen. Jag såg Alfred Sippus krama ett färdigtskrivet postkort mellan sina fingrar. Han var kritvit i ansiktet. I nästa ögonblick gick överraskningen i ilska: ”Vad vill ni oss? Angår det er vart vi reser?” Mannen såg något överraskad ut och bad om ursäkt samt drog sig tillbaka. Han hade i högsta grad fångat vårt intresse. Han var omkring 35 år, medellång och iförd en mörk päls. Hela hans person tydde på att han var en bildad människa och hans tonfall röjde Vasa-dialekten.

Vi trodde dock att han var spion och för oss gällde det att ”intaga försvarsställning och bita ifrån” om så behövdes. T.v. fann vi för gott att draga oss undan till restaurangens väntrum. En tröst hade vi i våra pass och tiga skulle vi under alla omständigheter, t.o.m. i gendarmernas, ”hulda vård”.

Tiden kröp långsamt fram i det lilla väntrummet, tills vi åter såg den främmande mannen träda in genom dörren, som han stängde. Andra personer fanns inte i rummet. Han försäkrade nu, att han väl kände till ”trafiken” och nämnde redaktör Sundqvists namn, som var hans goda vän. Det hela var högst

enerverande och vi läto honom förstå, att vi även kunde använda våra nävar, om han inte lämnade oss i fred, ty vad hade vi att göra med vad han visste, som inte intresserade oss ett dugg. Inför denna ovänlighet fann han för gott att för andra gången be om ursäkt och lovade, att han inte vidare skulle oroa oss. Det kändes liksom lättare då vi med vårt bagage travade fram utmed tåget och till sist fann vi t.o.m. en tom II-klass dagvagn, en fristad för oss själva. Tåget visslade och dunkandet på skenskarven började. Det knyckte även i dörren och in steg mannen, som var mån om vår vänskap. ensam och tyst ordnade han sin plats på motsatta sidan om gången. För oss var det rena obehaget att åter se honom i vår närhet. Vad skulle vi nu göra? Han kunde ju med vapen i hand förbjuda oss att lämna vagnen, ett ”färdigpaketerat byte” för gendarmerna.

Vår granne syntes dock ha andra tankar än vi trodde. Hufvudstadsbladet prasslade i hans händer och lästes med en viss vana, och tid efter annan drog han fram ett brev ur barmfickan, som lästes om och om igen. Då vi närmade oss Uleåborg, gick han beslutsamt till kaminen, strök eld på tändstickan och lät brevet gå upp i lågor. Det var då han första gången under resan öppnade sin mun och förklarade med största trovärdighet, att brevet innehöll ett hemligt meddelande, som skulle överbringas till den dam i Sverige, vars fästman, som var aktivist, nyligen blivit häktad i Finland. Fästmön kände till hans verksamhet och nu fruktade man, att ryska spioner skulle spåra upp henne och lura henne att förråda den häktade. Saken var av brådskande natur. Vi kände oss förbryllade, men än så länge höllo vi oss inom vårt skal.

Konduktören kom nu för andra gången. I följe hade han en gendarm, vars kroksabel skramlande släpade över tröskeln. Konduktören låste dörrarna och förklarade, att dessa skulle öppnas först i Torneå. Spänningen blev endast kusligare. Vår medpassagerare föreföll även nervös. Han vände och svängde på Hufvudstadsbladet och så kom ett moment, då naturen tvingade honom till vagnens WC. Snabbt fästes Alfred Sippus ögon på tidningen, som var adresserad till ing. F. Vikman i Vasa. Namnet var bekant och spänningen gentemot mannen lättade. Högst antagligen var han en av de våra. Vi beslöto

dock att spara vårt förtroende till svenska sidan. Likväl kom vi överens om, att Alfred Sippus på tuman hand skulle låta honom berätta mera vid matbordet i restaurangen, dit vi fick tillträde. Resultatet ingav oss förtröstan.

I Torneå rådde en obeskrivlig människoträngsel vid tullen, där resande granskades och misstänktes. Det var ingen lätt sak att passera riksgränsen. Folk av olika nationer, fattiga och rika, hade blivit utvisade ur Ryssland och Torneå var väl enda stället där man kunde komma ut ur landet. Där fanns även svenska tjockmagade affärsmän, som skulle resa hem till Sverige. Ja, sedan var det vi och andra på rymmarfärd. Passen skulle först granskas och man svor högljutt över dröjsmålen med dessa. Sedan skulle man undergå kroppsvisitation.

För oss hade gendarmerna ett speciellt intresse, ty passen var liksom försvunna. Vår främmande reskamrat, som vi nu betraktade med blidare ögon, talade något ryska och försökte beredvilligt hjälpa oss vid förfrågningar om vart våra pass tagit vägen. Härvid inträffade något som gav omväxling åt våra tankar. En puckelryggig, kortvuxen herre, som vi visserligen tidigare observerat på grund av hans utseende, och som närmast kunde antagas vara en ortsbo, som fördrev tiden i folkvimlet, fann sig föranlåten att helt fräckt fråga vår tjänstvilliga reskamrat om orsaken till hans intresse för ”pojkarnas pass”, som han uttryckte sig. Här var således ”ugglor i mossen”, ehuru något oskickliga dito. Vår medpassagerare fann sig nu tvungen att draga sig tillbaka. Han hade ju för avsikt att i snar framtid återvända till Finland. Snart upptäckte vi även den puckelryggiges kamrat, även han svensktalande med finsk brytning. Han var i 30-års åldern, klent vuxen och av medellängd. Han var iförd en brun kavajkostym med dito hatt och hade bruna pjäxstövlar på fötterna. Enligt sitt förmenande kunde han närmast hänföras till stockflötare- eller ”jätkä”skråret. Denna för oss mycket ruskiga individ uppträdde numera mycket aktivt, i det han försökte avlyssna för honom sannolikt misstänkta personers samtal. Gång på gång slog han även sina lovar omkring oss, ehuru vår försiktighet i tal icke borde ha gett honom någon anledning till uppmuntran.

Efter en längre väntan fingo vi sist och slutligen våra pass - sist av alla - tillsammans med tvenne andra pojkar från Östermarktrakten. Det visade sig sedan på svenska sidan, att även dessa voro tysklandsfarare. Vi voro således samtliga misstänkta av myndigheterna, ehuru man likväl icke funnit anledning att ”lägga vantarna” på oss. Vi skyndade nu glada till det ”förbannade hålet” mellan Finland och Sverige, som en rikssvensk köpman uttryckte sig i förtrytelsen över långsamheten vid tullgranskningen och kroppsvisitationen.

”Hålet” var faktiskt ett hål i ordets fulla bemärkelse. En smal gång med skrank på bägge sidor skulle passeras, och i tur och ordning fick man beträda gången och genomgå skärselden. En rysk soldat bevakade ingången, och tullsnokarna hade nöjet att ”snusa” i andras tillhörigheter. Den väntande kön och granskarnas långsamhet retade utlänningarna i sådan grad, att vaktsoldaten blev tungen att tillkalla en gendarmofficer. Just när denne anlände, undersökte en tulltjänsteman min kappsäck, medan en annan intresserade sig för min plånbok och förvånade sig över min lilla reskassa till Amerika. Pliktskyldigast ljög jag om en rik farbror i Sundsvall. Han uppmanade mig även att uppvisa eventuella anteckningsböcker eller annat dylikt för granskning. En liten anteckningsbok brukade jag av gammalt bära i fickan, men nu var den bortblåst. Fickorna vändes ut och in i nervöst tempo och ryssen såg otålig ut. I detta ögonblick kom den ryske gendarmofficeren som en räddare i nöden. Han gav order om att ”hålet” skulle öppnas ett ögonblick för fri passage, och jag kommer ihåg, att jag högg tag i min öppna kappsäck och att jag av folkströmmen fördes ut i det fria. Samtliga hade vi på så sätt klarat tullen och framför oss låg älven, och på andra sidan skönjdes Sveriges fria land.

Pälsbeklädda slädar med förspända hästar stodo i led på isen med front mot väster. Vi stormade den närmaste släden och kröpo in mellan värmande fällar, och under bjällerklang travade hästen över den breda floden mot frihetens hägrande mål, mot det mål, som nu skulle bli vår ledstjärna under kommande tider. Vi kände oss lätta till sinnet efter krångel på finska sidan, och då någon av oss föreslog, att vi skulle sjunga

”Björneborgarnas marsch”, så klämde alla till av fullaste hjärta.

Det första vi gjorde i Haparanda var, att vi bekantade oss med vår plågoande från resan Seinäjoki-Torneå. Ing. Vikmans uppgift var att resa till Danmark I affärsangelägenheter. Han hade även hemliga affärer att uträtta i Sverige, av vilka en var den redan omnämnda, att varsko damen i Sundsvall per telegram från Haparanda. Denna berättelse fingo vi höra på ett kafé i närheten av Haparanda järnvägsstation, medan vi drucko en kopp kaffe. Emedan kaféet f.ö. var tomt på andra gäster, kände han sig kanske mera hemma och fann sig föranlåten att helt fräckt inleda samtal med oss: ”Vet ni, att finnar reser till Tyskland för att därstädes skaffa sig militärutbildning?” Ingen svarade på hans fråga. Efter en stund tillade han: ”I går reste ett flertal till Stockholm, för att därifrån fortsätta till Tyskland. Om även ni har lust att resa, så skulle jag nog kunna ordna saken.” Nej, det hade ingen av oss, ”vi far till Sundsvall”, och med detta besked fick han nöja sig. Vikman fann sig likväl föranlåten att för alltid avlägsna sig från vårt sällskap, ty som redan framgått, skulle han ju i en snar framtid återvända till ”Paradiset”.

På järnvägsstationen observerade vi åter mannen, som försökte spela värvare. Han höll sig hela tiden lyssnande i vår närhet, och när vi närmade oss biljettluckan följde han med, och tydligen skulle han utforska vart vi tänkte resa. Emellertid var det han, som blev lurad, ty vi avlägsnade oss till väntsalen och arrangerade ett högljutt samtal på rent dialektspråk, medan Alfred Brams smög sig bort och köpte biljetter till Stockholm åt oss alla.

Tåget drog sina mäktiga suckar och utspydde tjocka, vita rökmoln mot den klarblåa skyn, då vi flängde oss upp på de isiga vagnstrapporna. Vår ”värvare” ville även höra till gänget, men pressades ned från trappan då tåget satte sig i rörelse. Avskedet var rent ut sagt ovänligt, och vart ”tavaritschen” sedan sökte sig, förblev outforskat. Han var och förblev borta.

Trötta efter alla äventyr och allt nattvak uppsökte vi en snygg vagn, där vi lämpligen skulle kunna sträcka ut våra

lemmar. Vi hade likväl ej suttit länge, förrän vi sågo misstänkta individer göra sin rond genom vagnen, för att sist och slutligen återvända och söka plats i vår närhet. De voro två till antalet. Den ena var klädd i krimskinnspäls med krage, en svartmuskig herre, som minst av allt kunde räknas till nordbo. Den andre var en högrest, blond holländare, som sade sig ha vistats i södra Ryssland. Av allt att döma voro dessa herrar obekanta för varandra. Holländaren verkade redbar, och någon anledning att betrakta honom som ”ohranans” hantlangare förefanns ej. Den andra verkade på något sätt obehaglig och motbjudande. Hans livliga ögon övertygade oss om, att hans slumrande då och då icke berodde på trötthet, utan fastmer på instuderat spel.

Senare delen av natten blev angenäm. Ett sällskap ungdomar i folkdräkter hade på någon stadion stigit på tåget, och snart väcktes vi fullständigt från vår ”sömnsjuka” av muntra dragspelsslåtar och skrattande flickor. Det var först på morgonkröken som sällskapet avlägsnade sig efter en underhållande natt.

Då vi lämnade tåget i Stockholm, följde den svartmuskiga oss i hälarna. Även han syntes vara intresserad av vår adress i Stockholm, ty han lyssnade då vi gav adressen åt chauffören, som likväl ändrades under färden till Blå Bandet, ett hotell, som rekommenderades i Vasa som en tillflyktsort.

Följande dag besökte vi ”Militärbyrån”, som skötte om tysklandsfararnas etappverksamhet i Sverige. Adressen hade vi även fått i Vasa av Sundqvist, och där träffade vi magister E.A. Fabritius, känd som en oförfärad frihetskämpe och landsförvisad. Redan 1903 och 1904 hade han varit med om värnpliktsstrejken. Han hade t.o.m. exercerat i Lockstedter Lager, ett namn som vi nu hörde första gången i vårt liv. Hans gloria som frihetskämpe lyste mer och mer då han berättade om saker som för oss var fullständigt nya. Vi fick veta om ”Pfadfindrarna” våra framtidsplaner i Tyskland. En första lektion i militär organisation. Vi fick veta om matordningen i armén och om ”putsgeld”, som utbetalades. Vår resa från Stockholm var redan organiserad, vi hade endast att infinna oss på Järnvägsstationen för avresa samma kväll.

Under vårt samtal kom någon att titta ut genom fönstret, som vätte åt gatan, och observerade där den svartmuskige individen från tåget till Stockholm. Fabritius tog saken lugnt och meddelade oss, att dylika personer redan tidigare intresserat sig för hans byrå, och att han i vanliga fall antvardat dem åt stockholmspolisen. Även nu ringde han upp vederbörande och meddelade om ”fyndet”. ”Ett litet polisförhör med en dylik individ verkar alltid avkylande för en tid framåt”, förklarade han.

Efter vårt besök på byrån gällde det att förbereda sig för resans fortsättande. Vi köpte bl.a. svensk-tyska lexikon och från en tobaksaffär finska cigaretter, som tack vare tullen voro oerhört dyra.

Från resan till Malmö är det inte mycket att anteckna. Vi sovo gott i en sovvagn och vaknade först på konduktörens försorg. Då vi anlände till Malmö Station sågo vi genom vagnsfönstret en hop unga män, som hoppade ut från en annan vagn från tåget. Det var finska pojkar, som i arbetskläder och passlösa hade sökt sig över finska gränsen till Sverige, och vilka nu voro på väg till Lockstedter Lager. De måtte ha varit en syn för malmöborna, att se dessa gossar, av vilka en del hade ofärgade pjäxstövlar eller dito pjäxor, som med granna band och tofsar voro fästade vid vristerna. Skinnmössor med hängande pälsuppslag prydde deras huvuden, och kring halsen bars den, på den tiden, av arbetare allmänt använda bjärtfärgade yllehalsduk.

Något längre bort stod två unga män, som talade med en tidningspojke. Man märkte, att de hade samma intresse som vi andra, ty de följde efter då vi satte oss i rörelse. emedan de hade svenska tidningar förstodo vi, att de även talade svenska. Vi inledde samtal och fick veta, att de hade flytt i en öppen båt från Jakobstad och kämpat för livet bland drivis i tjugo graders köld. Senare i Tyskland visste vi, att den ena hette Holger Ramstedt och hade varit med om att med vapen i hand befria häktade direktör Sten Holm ur polishäktet i Jakobstad, varefter befriaren och den häktade hade över is och vatten passerat Kvarken.

Vi hade en stormig natt under överfärden med färjan från Malmö till Sassnitz. Jag blev sjösjuk och sökte mig till övre däck för att offra punschen åt fiskarna. Båten krängde och en kraftig våg sköljde över däck och mig, som sökte frisk luft som botemedel mot sjösjukan. Någon extra kostym hade jag ej, och därför måste den jag hade på mig torka ”på lästen” i matsalen.

I Sassnitz blevo vi emottagna av en jägare från Lockstedter Lager, Gruppenfuhrer Helsingius. Han ordnade logi på ett hotell, där vi skulle övernatta.

Första intrycket av det nya fosterlandet var nog ej det allra bästa. Huttrande av kyla kom man till hotellet i förhoppning om att finna värme och trevnad. Hotellrummet var emellertid oeldat och inte smakade kaffet heller, som serverades med varm mjölk i stället för grädde. Sängarna pöste med duntäcken, som var nytt för oss, men lyckligtvis voro de värmande, varför man gott kunde sova ut första natten i nya ”fosterlandet”.

Under tågresan följande dag blevo vi i tillfälle att göra uppehåll i Stralsund, och kunde bese den gamla staden med svenska anor från trettioåriga krigets dagar. I sluten trupp vandrade vi fram längs Hästgatan, beskådade av talrika stadsbor från fönster och trappor. Kanske trodde de goda stadsborna, att ett större cirkussällskap hade anlänt till orten, och att vi närmast kunde antagas vara isbjörnstämjare. Småningom samlades en hel flock barn omkring kolonnen och begapade oss i sådan grad, att de snubblade i sina egna fötter. Någon i hopen frågade t.o.m. om vi vore eskimåer. Om man närmare begrundade saken ur stadsbornas synvinkel, så var det väl ingenting att förundra sig över. Chefen var visserligen ståtlig och välklädd, men i spetsen för en dylik kolonn kunde han lätt bli tagen för en cirkusdirektör. Förresten var det nog ingen, som såg på de vanligt klädda i sällskapet, då det fanns möjlighet att se finnpojkar i unika stockflötardräkter. Redan näbben på pjäxstövlarna måste ha förefallit utmanande. Jag kommer speciellt ihåg Korhonen, som kanske var den mest ”äkta” av oss alla. Han var kort till växten och mycket undersätsig. Dessutom voro benstumparna i rokokostil, prydda med ihopsyltade tunnbottnade pjäxstövlar, förfärdigade av

ofärgat läder och tjärade nedtill. Byxorna och den uppknäppta rocken hade redan sett sin glanstid och buro nu kådfläckar. Skjortkragen var ersatt med en brokig ylleduk av obestämd färgsammansättning. Hans buskiga ögonbryn och de långa hängande mustascherna påminde kanske om valrossbetar. En djupgående lingul pannlugg stack fram under hans slokiga skinnmössa, vars ulliga uppslag hängde som fladdrande vingar över öronen. Några ölsedlar hade satt hans blod i hastigare omlopp, och den fortsättningsvistorra strupen krävde mera. Han spottade formligen ”enmarkslantar” och svor i ilska över fördömelsen. På stationen, just före avmarschen, hade han på ren finska begärt att få köpa ett glas öl, men man hade endast skakat på huvudet åt honom, och då han försökte få hjälp av vår ledare, hade denne blott sagt åt honom, att han inte var i behov av mera dricka, och att vi skulle få lufta på oss ett slag ute i staden. Vår törstige kamrat var redan en man i 30-års åldern, som lämnat sitt hem och oberoende liv i ödemarken för att bli soldat med ett otal skyldigheter. Rättigheterna - om det fanns sådana - skulle han aldrig lära sig, ty det skulle bli detsamma som att komma i kontakt med ordningstadgar och lagparagrafer. Han hade ju icke varit i tillfälle att besöka någon skola, och den vida världen var för honom ett mycket dunkelt begrepp.

Resan till Hamburg - vår följande etappstation - var synnerligen givande på nya intryck och gav anledning till livliga tankeutbyten. Den tyska ordningen var iögonfallande och man hade en känsla av att man hamnat i ett stort maskineri, där det gällde att följa med för att ej bli ihjälklämd. I Finland t.ex. klämtade man med klockor och visslade med olika slags visselpipor före tågets avgång på en station. Sedan krängde sig folk upp på vagnstrapporna en lång stund sedan tåget avgått. I Tyskland var det hela mycket enkelt: då avgångstiden var inne, stängdes dörrarna av konduktören och samtidigt satte tåget sig i rörelse. Den, som sölade, och icke passade på tiden, hade endast att vinka farväl åt det avgående tåget och invänta nästa tur.

”Achtung Spionfahr!” lästes på anslag överallt. Ett dylikt anslag i Finland skulle ha varit en varning för finska folket att

akta sig för ryska statsmaktens spioner. Det gav självfallet anledning till reflektioner.

Sedan var det enstaka militärer, som döko upp och försvunno förbi kupéfönstret. I vanliga fall var det vaktsoldater, som strama och i blänkande stövlar, gråa uniformer och prydliga pickelhuvor bevakade statens tillhörigheter. Vi sågo en jägare i grön uniform, men iförd en fruktansvärd huvudbonad. Var det med ett sådant otyg vi skulle pryda våra huvuden? Vi fingo nu veta, att en dylik huvudbonad hette ”tschako”, samt att det även fanns riktigt stiliga dito, men att tyskarna i vardagslag fortsättningsvis nötte på ”alter Fritz” rustkammarpersedlar.

Vidare berättade vår ledare, att den tyska exercisen och framförallt paradmarschen, skulle vara mycket svårt att lära sig. Han förberedde oss även på straffexercis och annan plåga, såvida vi ej ville visa det största möjliga intresse för militärutbildningen. I Hamburg fördes vi till ett hotell och fingo tillsägelse att hålla oss för att ej råka i polisens händer som främlingar, och därmed förråda hemligheten i Lockstedter Lager.

Som blivande preussare lydde vi snällt, och i stället nöjde vi oss med att studera ”hotellet”. Vad det var för ett hotell, är jag ännu i dag icke på det klara med. Säkert är, att jag första gången i mitt liv gjorde bekantskap med klädlusen, som husvars promenerade på filten. Allting har sin början här i världen och med mycket kan man vänja sig. Sex månader senare var även jag ägare till ett obestämt antal av samma släkte. Då var det redan den naturligaste sak i världen att vara ägare vill småkryp med det s.k. ”järnkorset” på ryggen, ett skämtsamt uttryckssätt senare vid fronten.

Ankomsten till Lockstedter Lager skedde följande dag vid frukosttiden. På järnvägsstationen ordnades vi i två led - skaran var ungefär tjugo man - inledning till fyra var det första riktiga kommandoordet. Åter kommenderades högersvängning för gruppen och så var kolonnen färdig för intåg i lägret med ”Herr Gruppenführer” i täten.

Kaféer, ölstugor och butiker kantade bygatan, som förde till lägret. En stor, röd tegelstensbyggnad annonserade med en stor skylt, att här fanns soldathemmet, vad det nu var för någonting? Förbi kasernerna - lägret såg man - ett runt torn med kula i toppen. Detta var ”Wachtturn”, som man senare mer än nog skulle få höra nämnas som en riktpunkt vid ”Schwärmen”, ett kommandoord. Halvvägs genom byn svängde vi in genom en väldig port, huvudingången till lägret. Här var även högvakten med en lantvärnsman på vakt. Bildligt sagt stängdes porten för oss på tre månaders tid - rekryttiden.

Vi vandrade vidare längs lägergatan kantad av träd och taggtrådsstängsel. Till vänster fanns boningshus och till höger rymliga gårdsplaner och baracker av korsvirke och tegel. En och annan tysk soldat var i städningsarbete i ljusgrå arbetsdräkt. Alla med rökdon i munnen, en dekorativ porslinspipa, som hängde ner över hakan. Alla hade mustascher á la Kaisern med spetsarna vaxade och mastigt uppåtvridna. Runda röd-grå mössor satt strikt på huvudet med kokarden rakt över näsan. Några tittade ett slag på oss utan att förändra min. Synbarligen tänkte de, att snart får vi nog av soldatlivet.

Plötsligt sågo vi ett annat slag av soldater. Behängda med ett blått förkläde på magen och matbrickor i händerna. Man diskade vid vattenpumparna. De kände igen oss. Vi hade rätta igenkänningstecknen. Med ens voro de vid taggtråden, när vi gjorde ”halt” på vägsidan. Sedan ”tervetuloa, välkomna”: ”Vart fan ska ni ta vägen? Nej då, si där är Ramström och Larsson” ropade Junnila i falsett. ”Har ni cigaretter med er från Jakobstad? Ni får ´Milchsuppe´ i stället´” ropade en annan. Veteranerna hade roligt ända till intåget genom en smal taggtrådsgrind, då ”mottagningkommiten” försvann.

En medellång, rakryggad, mustaschprydd barsk fältväbel Peper med värja och en svart anteckningsbok instucken på bröstet, mellan vapenrockens andra och fjärde knapp, kom ut ur sitt ”ide” för att taga emot oss. Ingen välkomsthälsning. Vi försökte stå i grundställning och gruppchefen anmälde oss på tyska och tycktes darra i knävecken. En kort order av

fältväbeln och allt var klart. Vi anvisades en ”Stube”, ett logement för ungefär 20 man och här fick vi snart stifta bekantskap med vår korpralskapschef Pelle Ekholm, som var iförd grön mössa och uniform med bälte och bajonett och en grön tofs vid ”Gehänget”. Bakom honom skymtade en annan man, även i full mundering. Han såg ut att vara rena pojken och kallade sig Brender. Han skulle bli vår vicekorpralchef.

Vår stuga i en tegelbarack med inmurat korsvirke. Invändigt var väggarna vitkalkade, dubbelsängar, pallar, väggfasta skåp i höjd med huvudet samt tre omålade bord hörde till inventarierna och i taket hängde en oljelampa. För stugans uppvärmning med kol hade man en stor, svart plåtkamin. ”Essenholen” ropade korpralskapets vicechef. Från en skrubb utdelades matbackar, som var rostiga med ingrodd smuts. Vägen gick sedan förbi vattenpumpen, där det blev halt och skurning med vatten och sand. Man var helt enkelt jävlig i förnedringen och inte lättade sinnet heller efter morotsoppan med kryddor, som brände på tungan. Torr-ransonen bestod av en bit margarin och limpa och några sockerbitar.

Ovan med soppan förmådde jag inte äta mer än hälften och resten tömdes i tunnan. Andra spillde bort hela portionen. Sedan blev det tal om den s.k. kantinen, som vi redan hört talas om. ”Jawohl”, sa Brander på sitt krystande långsamma sätt, ”nog får ni gå till kantinen, men spara på slantarna, det råder jag er till. Maten är bra och förr eller senare kommer ni att tycka om densamma”.

REKRYTTIDEN

Vi hade knappt blivit varma i ”lumpen” - smutsiga, söndriga gråa uniformer - då det blev omskiftningar i korpralskapet, Ekholm kom till det nybildade 4 kompaniet och i stället fick vi en ny chef, Bernhardt, som perfekt kunde skälla på tyska, finska och svenska med utsökt tysk rutin och elakhet. I synnerhet ”dagen efter”. Vi fick även nya rekryter och en del av ”gamla gardet” kommenderades till andra korpralskap. Bland de nya bekantade vi oss med den kände, av humor

besjälade T. Laatikainen, något satirisk, när så behövdes och alltid på gott humör. Sedan var det Jägarmarschens upphovsman, den försynte och beläste H. Nurmio. Vi hade även den numera välkände skeppsredaren H. Nordström, som förutsade vår framtid och även sin egen framtid, som han även förverkligat. Man lyssnade gärna på hans utläggningar, som den tiden var en art av ”buskradio”. Med honom kom E. Kohlman, som var ensam från Helsingfors bland oss, och därför något viktigare på sig. Han hade som hobby att rita tjädertuppar, som var en lätt sak, ty han visste precis hur många fjädrar och dun en dylik hade. En tid kände han sig ”under tåget” då zugfürer H. Öhqvist kommenderade ”Stillgestanden: Kohlman auch!” Men Nordström tröstade honom med att Öhqvist säkert tänkte göra honom till officer och ville skynda på. En, som mest fick svettas, var sångaren och rättslärde S. Kronholm, som hade kapital och tyckte om gammal ost, som han bytte mot ”Bier”. Med tiden skulle han även bli smärt som vi andra.

Bland de äldre må nämnas Ramstedt, som var tystlåten och helst ville ha tekniskt arbete, varför han utnämndes till kamineldare och oljelampständare med uppgift att stjäla extra kol, då så lämpade sig. En annan Jakobstadsbo, Larsson, tyckte ibland om ett friare liv, varför han ibland, då det var möjligt för tjänsten, rymde till Hoenwestedt, som låg på 10 kilometers avstånd, för att köpa vetelimpor, som han sedan sålde. Den stolta Bramsen kände sig sårad, om han fick extra ”Hinlegen”, men så hade han även pengar deponerade hos fältväbeln, och hade ett extra besvär att lära sig så mycket tyska, att han ensam kunde få ut pengar från kompanikansliet, när så behövdes, tills kapitalet tog slut, och vippningsperioden och affärs-transaktionerna vidtog. Sippus var den, som ställde fanan högt, och anmälde sig som värvare till Finland, vilket även lyckades.

Där var även andra rekryter, var och en efter sin läggning, men alla i korpralskapet gjorde sitt bästa och ingen blev orsak till kollektiva bestraffningar för hela kompaniet. Förrän vi fick ikläda oss den ”ärorika lumpen” måste vi först genomgå ”Entlausungen” - avlusningen och bada - ett kapitel för sig. Med uniform under armen tågade vi till den s.k. badstugan. I

ett oeldat förrum togo vi civila kläderna bort för att föras till avlusningsugnen, medan vi fick gå till badrummet, även det oeldat och med cementgolv. Kallt vatten strilade ned från silen i taket, och då ingen var vinterbadare, blev det som det blev. Man var helt enkelt arg, men inte vågade man heller protestera. Uniformerna drogs på, som med rätta borde ha tvättats i hett vatten och tvål. Och så kom våra egna kläder, som var heta, så att knapparna brände och skinnmössorna sågo ut som torkade russin av stort format. Laatikainen pressade sin på knytnäven och bar den som en skalptrofé på återmarschen. Brander sprang efter och ropade: ”Maulhalten und Aufbleiben!” Efter baden kommenderades: ”Putz- und Flickstunde”, och så blev det att lappa reporna i uniformen samt byke vid kallvattenpumpen. Som arbetsdräkt hade vi fått ett blått förkläde per man, som luktade starkt ”fabriksolja”.

Snart utdelades även vapen och annan fältutrustning. Allt tidigare använt och måste putsas. Gevären - rysk modell, krigsbyte - var även vanligen en stor besvikelse. Varför skulle man nedklassa oss, då tyskarna hade ”riktiga” gevär? Bernhard tyckte inte om kritiken. ”Begriper ni inte, idioter, att sådana gevär skall användas i Finland?” och därmed förblev det. Det gällde bara att krassa de rostiga räfflorna blanka, utan sand och andra medel, som kunde slita pipan. Då blånor inte räckte till, tog vi ull från snår i skogen, där får hade betat och rivit sin päls.

Sjukvården var även ordnad på så sätt, att motviljan mot hela den tyska drillen började gro mot allting redan från första början. Som exempel kan följande nämnas: En dag hade jag feber och måste gå till sängs. Följande morgon ropade dejourhavande med.officern: ”Jemand krank?” Jag anmälde mig. Sedan kamraterna gått ut på exercis, kom dejourhavande med.officern ånyo och ställde de sjuka på ett led framför kompanikansliet. Sedan kom fältväbeln ut med värja vid sidan och boken på bröstet och såg arg ut. Han frågade dejouren vad var och en fattades, gav sedan order och kommenderades: ”Höger om” med marschriktning mot sjukstugan. Dit kom vi aldrig, men i stället till bataljonens skoförråd. Vi skulle langa skor från det ena rummet till det andra. Huvudet värkte och jag måste sätta mig och fick bannor med diverse fula ord av

rustmästaren. Då frukosten kom, var det jag som gick till sängs, hur än gruppchefen läste lagen. Följande morgon ropades ånyo: ”Jemand krank?”, men jag vägrade att anmäla mig och förblev i sängen. Lustigt nog blev det inga vidare följder och efter ett par dagar var jag frisk igen.

En gång hade jag nöjet att besöka Savonius på hans tandläkarmottagning. Frenetiskt trampade han en borrmaskin och drog nerverna från den sjuka tanden. Då jag försökte skrika, bad han mig att hålla käften. Lustigt nog blev plomben bra och höll i flera år. Med honom dög inga fruntimmersfasoner.

Matfrågor blev allt mera brännande under vinterns lopp. I början fick man från butikerna köpa ett och annat, bl.a. socker och bröd, men efter julen var det slut med den fria hadeln, och komissbrödet blev allt mera ”potatiserat”. Matbackarnas innehåll och torr-ransonerna, t.ex. ruttna sillar, som i praktiken skulle bli sovel till det svarta surrogatkaffet och potatislimpan. En gång utrustade man i ett korpralskap sillarna med ben av tändstickor på marsch mot slasktumman. Följden blev straffexercis etc.. Marmelad utdelades ibland som smör och fick därför heta ”Hindenburgbutter”.

Den ständigt otrevliga hungern gjorde att man kom fram med uppfinningsrika idéer: framför allt gällde det att kringgå alla möjliga bestämmelser om vart man fick gå och inte gå. Det fanns t.o.m. vägar med anslag ”nur für Offiziere”. Vi utnyttjade emellertid terrängen enligt alla konstens regler vid våra uppköp utanför lägret, oftast långt borta från Lockstedter Lager, där det fanns bönder som gärna sålde för billigt pris bröd åt hungriga soldater.

En omtyckt sport var att smyga sig till grannartruppens kök för att söka ”lisuketta”, som det kallades. Med plåtskålen på bältkorgen smög man sig genom buskaget och utmed väggar för att oobserverad av befälsögon få sig en extra måltid. Brams och min första utflykt lyckades bra och i ett buskage invid ett tyskt kök påträffade vi en hungrig man, som slevade i sig makaronigröt. Först blev han förlägen som representant för en gammal adlig ätt, och förklarade att hungern hade drivit honom på skaffningsresa, och så visade han beredvilligt på en

barack av korrugerad plåt där läckerheten kunde erhållas. Även vi fingo ett riktigt skrovmål och litet till, som vi bytte mot cigaretter.

Nöjestillfällen var få på Lockstedter Lager. De inskränkte sig till julfesten med ”liebesgaben” från ”de våra i Sverige”: en tvålbit eller något dylikt och bättre mat. Runebergsdagen firades med idrott och så hade vi kejsarens födelsedag. Med tanke på vår fritid, söndagarna och helgdagarna, var det si och så. Då fick hela kompaniet exercera som straff för att någon försyndat sig och brutit mot reglementet. I gengäld fick syndarna av kamraterna ”remapell” med livbältet. Närmare bestämt bestod det i, att man lade den som förbrutit sig på magen på bordet och gav stryk. Emedan söljan hade orden ”Gott mit uns” hette det, att man fick ”Gott mit uns i röven”. Om det sedan var till någon nytta, kan man diskutera. I alla fall var den evinnerliga exercisen ett sätt att hindra folk att ställa bråk och slagsmål och överskrida kvällspemissionerna.

Rekryttiden omväxlade med lektioner och exercis. Paradmarschövningar och gevärsgrepp i oändlighet. Man fordrade t.o.m. rättning i skytteked. Aldrig fick man något riktigt erkännande och man påstod, att en överordnad inte kan visa sin ”svaghet” genom ett dylikt tillvägagångssätt.

Efter att i tre månader ha stått, löpt och krupit på den Hollsteinska heden, där vintervindarna kunde vara bitande kalla, förestod A-klass provet. Man skulle därefter bli en fullfjädrad soldat. Det gällde att förstå något tyska, känna till en mängd förordningar och framför allt skulle man kunna exercera ”tadellost”. Detta prov var för många ganska svårt och vad tyskan beträffade var det nästan omöjligt för en vanlig purfinne, varför man måste s.a.s se mellan fingrarna. Den tidigare omtalade Korhonen t.ex. lärde sig inte mera än att han kunde räkna ”ein vai rai”, men då han var den kortaste på vänstra flygeln och i bakre ledet gick det hela för honom bra.

Vårt korpralskap förberedde sig nervöst för provet, som föregicks med apeller och repetitioner. På givet klockslag stod vi sedan på ett led och anmäldes för Oberleutnant v. Coler, vår kompanichef, som för övrigt andra tider var s.a.s osynlig. Han

såg käck ut, sprättbågetyp med I kl. järnkors på rocken. Han hade varit med vid invasionen i Belgien. Det började med förhör och frågorna framställde han förstås på tyska, och om du kunde svara på samma språk, var mycket vunnet. Han framställde frågor om ålder, yrke, födelse och andra lätta saker och vid vidlyftiga frågor fick zugführern fråga på vars och ens modersmål. Så kom vi till exercisen, och paradstegen var viktigast näst Honnörsgivningen. Men olika slags gevärsgrepp glömdes ej heller. Sedan kom utslaget och ungefär 50% godkändes. Andra fick en vecka till att öva sig. Sedan blev det utdelning av nya jägaruniformer med en grön snodd över axelstycket, som betydde, att man var fullärd och klassades för A-klassare. Man skulle få besöka byn på ledig tid och så skulle man få köpa åt sig en grön skärmmössa. Bemärkelsedagen firades på kantinen med en öl för dem, som hade valuta. För mindre bemedlade fanns det svagare drycker.

Ehuru vår upphöjelse borde ha förutsatt rätten att på ledig tid besöka lägerbyn och kvällspermissioner, blev dessa nöjen i praktiken minimala, ty det fanns något som i paragraferna betydde förbud att lämna kasernområdet. Enskilda jägare skötte om att paragraferna fingo liv, och befälet utövade sin myndighet enligt tyskt mönster. Självfallet var det under under ”vinets lovsång”, som fördämningarna bröts genom omilitäriskt uppförande på mångahanda sätt. Man hade slagit någon på käften, glömt att komma hem från permissionen o.s.v. Det kunde även ha sina roliga poänger. I ett buskage fanns nämligen ett hål under taggtrådsstängslet, som användes i stället för den officiella vägen förbi högvakten. En natt höll en av mannarna på att praktisera sig genom hålet, då han kände ett kraftigt grepp i ena foten och hörde någon kommendera: ”zurück, marsch, marsch!” Han trodde, att det var ordningspatrullen och backade, för att i nästa ögonblick se en vanlig jägare dyka in i hålet. Den lurade fick vänta ett tag, men det var tillräckligt för att hamna i patrullens vård, som opåkallad infann sig. För dylika bravader fick kompanier och t.o.m. hela utbildningstruppen lida i dagatal. Denna kollektiva bestraffning skapade bitterhet och många kände sig skamsna inför det tyska befälet, som helst såg att varje man skulle stå

som ett tänt ljus i helg och söcken. Det kunde därför hända, att de ofelbara gav syndarna ”remapell” med ”Gott mit uns”.

Utom de enstaka besöken på byns ”krogar” smög man sig ibland till någon grannby, där man fick mjölk och marmeladsmörgåsar. Någon vågade sig ända till Hohenwestet, en liten stad på 1 mils avstånd norr om lägret, men då var det nog fråga om affärer - bröduppköp bl.a. - och då kunde man riskera mera ansåg väl ”skaffarna”.

De, som kunde tyska, hade en viss möjlighet att få besöka Itzehoe och Hamburg m.fl. ställen, men möjligheterna vore synnerligen små. Ej heller hade man råd till dylika utsvävningar. En Otzehoe-resa utvecklade sig till en bättre skandal som fick efterspel t.o.m. i Finland sommaren 1920.

LOCKSTEDTER LAGER OCH FÖRLÄGGNINGEN DÄRSTÄDES

I samband med bataljonens organisation är det kanske av intresse att höra något om dess förläggningsort, Lockstedter Lager.

Lägret omfattade ett område, som i sin längd mätte 12 km. Dess bredd var ungefär 8 km. Huvuddelen omfattade ljunghedar och ställvis planterade skogsdungar av gran, som skydd mot Nordsjöns fuktiga och kalla vindar. Nordöstra och sydvästra delarna av övningsfältet vore bevuxna med löv- och barrskog, och i nordvästra hörnet av övningsfältet fanns dessutom en skogbevuxen höjd 30 meter över havet, benämnd Moltkehöjden. På ett flertal ställen syntes gräsbevuxna ruiner, som t.ex. kunde heta ”Ehemaliges Dorf Ridders”, vilket vittnade om att bosättningen fått ge vika för lägret. Genom västra övningsterrängen flöt en klar bäck, som gav mera liv åt ekskogen. Någon gång såg man rådjur skymta mellan trädstammarna. Det talades t.o.m. att vildsvin, kaniner och harar förekomma talrikt.

Övningsfältet genomkorsades av talrika fältvägar och stigar i alla riktningar, vilka skulle rentav ha förvillat den ensamma vandraren, om icke det s.k. ”Wasserturmet” i närheten av kasernerna skulle ha tjänat som fyrbåk. Dessa vore f.ö. belägna vid järnvägen, som begränsade lägret i söder.

Kasernområdet kunde indelas i tre mindre områden beroende på byggnadernas art. Barackområdet var det äldsta och hade uppförts av franska krigsfångar under 1870-71 års krig. Franska soldatgravar, som i tvenne räta linjer under lummiga planteringar hade förlagts till norra kanten av området, vittnade därom. Ett nyare kasernområde med modernare kaserner och prydligare officersbostäder hade uppförts på kasernområdets västra del, medan södra delen var upptagen av förrådsrum, stall o.a. dylikt.

Lägret i sin helhet kunde inrymma 10.000 man ihopträngda vilket torde ge läsaren en bild av dess storlek. En hel by med krämare, vilka levde enbart på militärförläggningens inkomster, hade även uppvuxit i närheten av kasernerna.

Inom det gamla barackområdet hade huvudkontingenten av bataljonen fått sin förläggningsplats. Barackerna hade knappast blivit reparerade sedan de franska krigsfångarna hade uppmurat de tunna väggarna med stöd av träspiror. På grund härav kan man förstå, huru primitivt allt var, och huru kalla dessa stugor voro under den kyligaste tiden på året. Med järnkamin skulle stugorna uppvärmas, som plågade oss med värme under upphettningen på kvällarna, och med köld om nätterna. Belysningen var även primitiv, ty oljelampan var den enda ljuskällan. På grund av kaminens och lampans små bränsleransoner kunde det hända, att man någon gång saknade både olja och kol.

RESAN TILL FRONTEN

Resan från Lockstedter Lager till Östfronten inträffade den 31 maj 1916. Något närmare om resans mål visste vi inte, men envisa rykten talade om Mitau, en stad ungefär 15-20 km

sydväst om Riga. Den gamla tanken om att direkt fara till Finland och göra surkål av ryssarna var bortblåst. Emellertid var säkert en stor del nöjd med majorens beslut. ”Det blir i huvudsak att praktisera vid fronten en tid. Snart gör tyskarna en genombrytning på Riga-fronten, och då gäller det för oss att följa med. Det är dock sist och slutligen den vägen som leder direkt till Finland.” Ja, så var väl den gode majorens tanke, och för oss gällde satsen. ”Maulhalten und Aushalten.” Som soldat tänkte man även på saken från den materiella sidan, ty man började få mera och kraftigare matportioner redan i lägret, sedan vi officiellt blivit mobiliserade. - ”Den som sprungit tiotals km för att uppbringa en ätbar limpa, han tänker ej på faror, då det gäller bot för en knorrande mage.”

Så tänker jag att en och annan resonerade, då han sorterade sin fattiga egendom för att utvälja vad han skulle taga med och vad som skulle avyttras åt glupska köpare i lägerbyn. Någon var t.o.m. så omtänksam, att han smugglade ut sina civila kläder från förrådet till försäljning under förutsättning, att dessa skulle lämnas till förvar hos ”bekanta”.

Redan på morgonen avreste en förtrupp bestående av staben, maskingevärskompaniet och en stor del av trossen. Samtliga gevärskompanier avreste vid 12-tiden, och senare på dagen följde pionjärkompaniet och artilleritruppen. Tung kändes färden ej, ty ingen fanns, som man kunde sakna. De civila i lägret, som kanske hade fäst sig vid en och annan och kanske mången gång beundrat de långväga gästerna, viftade till avsked då truppen tågade genom byn, och överräckte t.o.m. blommor åt en och annan. - Kanske hade någon av de våra bestått sig med en flamma. - Snart voro vi instuvade i vagnarna, 6 man och en ”führer” i varje vagnsavdelning. Musiken gjorde sitt bästa och den ena fosterländska marschen efter den andra avlöste varandra. ”Soldatgossen” var den sista på perrongen medan ”Alte Kameraden” spelades då tåget rullade ut från stationen. Man kände sig redan som en hjälte. Inga hjärtetårar, inga omfamningar, endast rungande hurrarop av, låt oss säga, levnadsglada ynglingar.

Någon brådska blev det ej, sakta och säkert sökte sig tåget fram över det Hollsteinska flacklandet österut, med många uppehåll för passerande tåg med skyndsammare takt. Den första besättningsorten, som vi passerade, var Kellinghusen, en ofta besökt by i närheten av lägret, med små lantliga kaféer och ölstugor. Det hurrades och sjöngs och flickorna viftade, t.o.m. en rysk fånge, som överlåtits åt en bonde för jordbruksarbete, stod på en åker och viftade ett vemodigt avsked.

I Lübeck blevo vi emottagna av svensktalande landsmän med blommor och ”liebesgaben”. Man fylldes av en spröd känsla, då man såg främlingar överräcka åt främlingar små gåvor. Det kändes nästan som om dessa människor skulle varit de närmaste i ens liv. Musiken eldade med fosterländska marscher, och då tåget körde ut från stationen hördes starka hurra-rop, som utmynnade i sånger som ”Vasamarschen” och ”Oi kallis Suomenmaa”. Vid ”kleine stationen” fingo vi kokt mat från ett s.k. ”Verpflegungstelle”, ett matställe uppfört under kriget med uppgift att på några minuter bespisa stora trupptransporter.

Ett utslag av tysk organisationsförmåga, ty tiden och rummet var ett begrepp av stor betydelse för tyskarna under pågående större strider, då krigsledningens reserver snabbt skulle omflyttas från den ena fronten till den andra. Under måltiden framförde 1 kompaniets chef arméchefens, general Otto v. Belows, välkomsthälsning.

Vi fortsatte vår färd i långsam takt. Då och då slumrade man in och tyckte sig höra kanonernas dån, då tåghjulen dunkade mot skarven mellan skenorna.

I Stettin blev det en längre rast med mat och ”liebesgaben”, som frikostigt utdelades av drömmande ungmör. Musiken dånade under bangårdens skyddstak, och krigarhjärtan svällde och frammanade känslor, som om man hade varit beredd att driva hela ryska armén på flykten.

På Stuttgarts station krympte emellertid krigshjärtat betydligt. Icke av ångest, men väl av medlidande för de sårade, som fyllde ett lasarettståg - framtidsperspektiv även för oss:

stygga sår, omänskliga plågor, träben och armar med händer i form av ”kniptänger”.

Det talades om de olyckliges öde. De flesta i vår vagn tycktes vara av den åsikt, att för oss vore en kula bättre än stympade lemmar, ty ingen fanns, som skulle lindra vår nöd.

Falkenberg stationen var även befolkad av flickor och vänliga tanter. En av de sistnämnda höll på att komma ur den inre jämvikten, då hon skulle hjälpa en ”perklande” jägare, som kommit i delo med en strejkande snaskautomat. ”Was, Sie können uns nicht verstehen?” hörde jag henne utropa. Jag stod i närheten och lyckades övertyga damen om, att han var ungrare och att jag var österrikare, som talade en tysk dialekt. ”Men ni bär ju tyska uniformer”, envisades hon. Därtill svarade jag med tysk axelryckning, och därmed var saken klar. Hennes ”liebesgaben” cigaretter, fick bli ersättning för slanten, som trillat ned i automatens innandöme.

Den andra juni purrades vi tidigt av vår gruppchef. Vi hade sovit på hyllorna och under hyllorna i upphängda tältdukar. Vi fingo kaffe och mat. Behovet var dock minimalt, men som erfarna övermagar åto vi friskt våra portioner, för man kunde ej så noga veta, när nästa tillfälle skulle yppa sig.

Småningom passerade vi Östpreussens gräns och vid Kobelbode station blevo vi i tillfälle att hurra för tyskarnas framgång i Skagerrak-slaget. Den tyska flottan hade mött den engelska på öppna havet och telegrammet visste berätta om, att sex stora pansarkryssare hade gått till botten för engelsmännen.

Färden genom Köningsberg bjöd på idel viftningar, samt uppvaktande sjuksystrar på stationen. Då vi fortsatte vår färd, mötte vi ett kompani lantvärnsmän, som höjde kraftiga leverop. Det föreföll att vara liv och förvarslust i gubbarna.

Nu för första gången fingo vi se spår av krigets härjningar i form av brända hus och soldatgravar. Även skyttevärn kunde spåras. Säkert hade ryssarna i början av kriget besökt dessa trakter, ehuru framgången för en del soldater hade blivit den

sista. Uppbyggningsarbeten var i full gång och snart skulle väl spåren av asiaternas vilda krigsföring vara blott ett minne.

Staden Tilsit, känd i Finlands historia från förspelet till 1808-1809 års krig, må ej heller förglömmas. Där mötte vi ett soldattåg med permitterade från fronten. Hurtiga och avundsvärtsolbrända ansikten tittade ut ur lövprydda vagnar. På en av vagnarna hade någon ritat Nikolai II:s bild och på tyska skrivit under ”Ich bin des Lebens müde”. På plattformen kommo vi i närmare kontakt med tyskarna och Korhonen med mustascherna blev t.o.m. bjuden på konjak. Emellertid skulle ”livsvattnet” ha blivit slut i ett enda drag, om icke ”zugführer” Öhqvist hade ingripit. Korhonen strök med armen över skägget och berättade för oss andra: ”Kyllä se oli p..n hyvää!”

Vid 11-tiden anlände vi till Memel. Vi åto och klättrade upp i våra provisoriska sängar för att under natten i djupaste sömn passera ryska gränsen. Gruppchefen Hyypiä föreföll likväl ha vaknat, ty redan tidigt på morgonen ställde han till falskt alarm och vädrade matutdelning. Kanske hade han blivit bortblandad av den ryska omgivningen, ty man måste verkligen spärra upp ögonen för att kunna begripa, att vi nu lämnat ett kulturland och hamnat i en ”asiatisk obygd”. I stället för vackra vitmålade lantgårdar med röda tegeltak och grönskande slingerväxter, såg man nu enbart kojor och nedbrända stationer. Odlingarna buro ännu fjolårets gröda, och sura vattendiken gömdes av frodiga videbuskar. Landsvägarna kunde jämföras med våra ägovägar, och eländiga fyrhjuliga fordon dragna av ruggiga hästar med sömniga och skäggiga kuskar vittnade om, att detta gudsförgätna land var befolkat. Här och där i skogsbrynet syntes taggtrådsstängsel, och ibland såg man soldatgravar, vars enkla träkors voro prydda av tyska soldathjälmar eller ryska soldatmössor, beroende på, vem som funnit sin sista vila under mullen.

Något före ankomsten till Mitau fingo vi veta resans mål. I Mitau skulle vi vara beredda att marschera till en by, som hette Tittelmünde, marschens längd uppskattades till 8 km. I nämnda by skulle vi vila efter resan, för att sedan vara beredda att marschera till fronten.

Mitau hade rysk prägel. Man såg förstörda hus, skygga, civila människor och stinkande trasiga ryska fångar, som gjorde sitt bästa för att snygga upp eländet. Den ryska surskålen stank på stationen, då vi anlände, och knappast någon kunde ana, att just denna rätt skulle bli de första i Mitau. Man kan förstå gossarnas sura miner, då vi stodo i soppraden och sågo innehållet i fältkokkärlen, som rykande stack i näsborrarna. I detta sammanhang kan omnämnas, att även denna rätt senare åts med god aptit. - efter surkålen foro vi med tåg ett stycke utanför staden för att sedan anträda marschen till Tittelmünde.

Tittelmünde låg vid stranden av Aa-floden och bestod av ett större gods med torpare och annat elände, som varit eget för de baltiska egendomarna. Nu var allt öde och tomt. Fjolårets gröda var obärgad, och sönderslagna möbler och fönster vittnade om krigets förödelser. Kanske hade ryssarna sin vana trogen utfört arbetet, ty enligt förljudande hade ägaren varit tysksinnad, blivit ertappad och förvisats till Sibirien.

För oss blev vistelsen i lägret ett sommarnöje, om man frånser litet paradexercis, samt förberedelser för emottagning av höga frontkommendörer. Däremellan petade vi fram potäter ur fjolårets potatisland, och kokade ”labbskaus” med tillsats av fläskbitar, som utdelades av proviantmästaren. Som omväxling i nöjet hade vi påhälsning av ryska flygare, som strävade mot Mitau, men motades av luftvärnsartilleriet. Projektilernas krevader observerades som små vita och täta rökmoln, vilka strödda och sjuka avtecknade sig mot den klarblå skyn. Vi å vår sida fingo öva oss i ”maahan” utan kommando, och i stället för att gömma ansiktet, kikade vi begärligt på skådespelet i luften. En träff i den ryska maskinen och dess störtande skulle ha varit en verklig upplevelse för nyvordna krigare.

Den 6 juli var det parad för brigadkommendören, överste v. Schulenburg och den sjunde juli fingo vi sparka med benen för åttonde arméns chef, general v. Below. Sistnämnda talade smickrande till oss i vackra ordalag och påstod, att man skulle spara oss för kommande uppdrag.

En dag var jag i tillfälle att med ett par kamrater besöka Mitau och soldathemmet därstädes. Vi frossade på riktiga ”finska örfilar”, en ovanlighet den tiden, och riktigt kaffe. En härlig aprikosmarmelad smakade förträffligt, och t.o.m. cigaretterna tycktes vara av bättre kvalitet än i Lockstedter Lager. Vi träffade även en svensktalande tysk soldat, vars föräldrar voro bosatta i Stockholm. Han blev synnerligen betagen i vår trupp och lovade söka transport. Emellertid var det första och sista gången vi träffade denne verkligt trevliga frontkamrat.

En dag upptäckte vi en finsk badstuga vid stranden av Aa-floden. Den eldades, och för första gången i tyska armén fick man tvätta sig ren. Aa-flodens vågor fick tjäna som sköljvatten, och man hade en försmak av att man kommit ett steg närmare Finland.

Den 10 juli avmarscherade vårt kompani vid 24-tiden till fronten. Uppmarschen skedde nämligen i ett flertal kolonner. Vi hade ca 25 km att marschera längs eländiga vägar. Endast två korta pauser höllos, och marschen kändes som den tyngsta av alla de tidigare marscherna man varit med om. De flesta hade även onödigt stor packning (även privata saker), och krafterna höll på att taga slut. Man hörde redan förbannelser över oförståndiga chefer, och när vi sist och slutligen på morgonen anlände till andra linjen i Galling, var det många, som voro fullständigt uttröttade. Kaffet och vilan piggade emellertid upp kompaniet, och när en ny gruppindelning verkställdes, voro vi nöjda att fortsätta den sista sträckan till första linjen.

Förflyttningen till eldlinjen skedde gruppvis efter en pålväg, som byggts över en sumpmark bevuxen med en snårig, mycket klenstammig lövskog, Grumligt vatten jäste mellan tuvorna, som omsvärmades av ilskna myggor och annat smått i flygväg. Här och där hade någon granat slagit ned och tilltrasslat växtligheten. Med möda kunde man hålla sin trötta lekamen på ”knüppelvägen”, som endast kunde trafikeras av fotgängare i enkel rad. Så småningom tog den långa bron slut och man kom in på ett stycke fastare mark, bevuxen med företrädesvis hög

och grovstammig barrskog. Samtidigt observerade man granaternas brutala framfart i stammarna, och några voro avrivna på mitten av granatskärvor. Stället visade sig emellertid endast vara en upphöjning i kärret, ty längre fram syntes ett stort fält och skogsholmens främre rand var kantad av en vall, som slingrade sig mellan trädstammarna. Detta var skyttevärnet, och framför, ända till det öppna fältets bortre rand, var ”Ingenmansland”. Vår grupp anvisades ett skyddsrum som dröp av vatten, och ur detsamma kröpo tyska lantvärnsmän, som talade något om ”Junge, Junge” och försvunno småningom samma väg, som vi kommit. Vi avlöste deras lyssnarpost. Det lediga manskapet somnade snart i ”underjorden”, medan enstaka kulor visslade ilsket, då de flögo över bröstvärnet.

FRONTLIVET VID MISSE-STÄLLNINGEN

Den, som i praktiken inte känner till krigets natur, har svårt att göra sig en föreställning om frontlivets mödor. Man tänker kanske mest på projektiler och andra förströelsemedel, medan man helt och hållet glömmer de livsbetingelser, som varje människa dagligen har behov av för att överhuvudtaget kunna leva och trivas. Det är först efter några dagars frontvistelse, som man med förskräckelse kommer underfund med att man lever urmänniskans primitiva liv, och att vakandet med vakttjänst och arbetstjänst på nätterna går en på nerverna. Den s.k. ”projektilskräcken” minskar i motsvarande grad, och snart tycker man, att en visslande kula är av en mindre betydelse och är till enbart för att ge omväxling i eländet.

I vårt snuskiga skyddsrum på 3 kompaniets område gjorde vi vår första bekantskap med skyttegravslivet. Vid ingången genom en rucklig dörr direkt in i skyttegraven märkte man, att ett svagt dagsljus trängde in genom ett litet fönster invid dörren. Från dörren till motsatta väggen var en smal gång, vars golv bestod av jord täckt med ris. I motsatta ändan av gången fanns därjämte en spis uppbyggd av tegel, som påminde om en köksspis. Gångens sidor begränsades av britsar, som sluttade något neråt och väggarna voro av obilad stock.

Betraktade man skyddsrummet från yttre sidan, liknade det en stor grönskande jordhög, vars yttre sidor sammanhölls av korgartat flätade vidjor. Den med dörr och fönster försedda väggen saknade jordfyllning, men i stället skyddades denna med ett av pålar och ris uppfört fristående ”ryggvärn”, som skulle hindra granatskärvor att direkt inträngа genom och dörren och stockväggen. Denna skyddsvägg saknade emellertid all betydelse, ty man kunde obehindrat stöta igenom densamma med en stadigare käpp.

Jordfyllningen på väggarna och taket skulle ge nödigt skydd mot fiendens eld. Detta betvivlades emellertid starkt av folk, som hade sett den ryska fältartilleriprojektilens verkan. Lyckligtvis undgingo vi s.k. fullträffar i vårt skyddsrum under hela den tid, då vi voro vid Misse. Det värsta var, att taket icke bjöd skydd mot vatten. Under regnväder droppade smutsbrunt vatten ner på våra ansikten, britsar och utrustning. Ibland försökte vi avleda vattnet till mittengången medels tältdukar, som spändes i taket över liggplatserna, men varje gång blev resultatet ringa, beroende på att tältdukarna höllo endast för en stund mot vatten.

Det var under dylika tillfällen, som man gärna sökte sig en sovplats ute i det fria, under ett skyddande träd eller på något annat lämpligt ställe. I detta fall användes tältduken som tältsäng. Visserligen var man oskyddad mot fiendens eld, men med någon kännedom om ryssarnas vanor kunde man ganska väl bedöma, om försöket skulle lyckas. I daggryningen fick man likväl ofta söka sig i ”murjun”, ty då försökte ryska flygare passera våra linjer, och då dundrade luftvärnsartilleriet och granatskärvor haglade ned över våra ställningar.

Skyttegraven var uppförd ovanpå marken med bröstvärn, skuldervärn och ryggvärn. Sistnämnda bestod till en stor del av risknippen, och hade följaktligen endast moralisk betydelse. Det kan omnämnas, att jägaren Max Kronqvist från Jakobstad stupade för en granatskärva, som först obehindrat hade genomträngt rishindret. Förbindelsegravar saknades totalt och det var tack vare skogen, som man överhuvudtaget kunde röra sig bakom eldlinjen. Med taggtrådshindret var även det klent

beställt och tarvade förstärkning. Ett virrvarr av fällda träd på insidan av taggtrådsstängslet hindrade t.o.m. eldgivning från bröstvärnet.

Det var i denna ställning som vi fingo upptaga den första kampen mot fienden. Egentligen på tre fronter, ty det gällde både ryssen, ohyran och myggorna, av vilka de båda sistnämnda enligt mitt förmenande voro värst.

Min första förskräckelse vid fronten inträffade redan under de första dagarna, då jag upptäckte löss i underkläderna. Det var icke en eller två, utan en hel mängd. Det var stora och små och en tämligen stor äggsamling i sömmarna. Med en rysning kastade jag bort skjortan i en gruslig vattengrop och sökte en ren skjorta från tornistern. Tyvärr måste jag redan efter ett par dagar offra även denna åt pölen, och så återstod endast en skjorta. En vacker dag funnos inga möjligheter, än att fiska upp skjortorna ur pölen för stortvätt. Att tvätta kläder i kallt och smutsigt vatten utan tvål är en sak för sig, som knappt tarvar förklaring. Nu var man redan förvandlad till en grottmänniska, och det enda sättet att i någon mån undgå ohyran var, att försöka få skjortan så genomdränkt med svätt som möjligt. De s.k. lusappellerna blevo därjämte obligatoriska, vilka ofta förvandlades till ömsesidig tävlan kamrater emellan om vem som kunde åstadkomma de flesta knäpparna.

De talrika myggorna, som till storleken var något större än de, som förekommer hos oss, uppträdde i stora svärmar och voro synnerligen begärliga på vaktposterna, som helst skulle stå stilla. Myggnät utdelades visserligen åt varje man till skydd för huvudet, men dessa hjälpte föga. Ansiktsdelar och speciellt handlovarna vore ständigt svullna av myggbett och brände, som om man skulle ha varit i beröring med nässlor. De blodtörstiga djuren inträngde även i vårt skyddsrum, och ofta fick man verkställa utrökning medels enris, ty vanlig rök var ineffektiv. Följden av myggplågan visade sig först senare i form av malaria, som många av oss ådrog sig dessa tider.

Den allmänna matbristen i början av fronttiden förtjänar även ett omnämnande. Ett ihållande regn pågick i flere dagar, som skulle enligt förljudande ha uppblött de bottenlösa

etappvägarna. Även ville man berätta om insjuknade hästar. Huru det nu sist och slutligen var, må lämnas därhän. Faktum var, att vi praktiskt taget voro utan mat flera dagar före midsommaren. Från minnesanteckningarna framgår följande: Den 17 juni fingo vi till middagsmat några skorpor. Den 18 juni utdelades per man ett halvt fältkokkärlslock tunn kakaovälling. Många vågade redan angripa järnportionen. Endast för att smaka, som det hette, och så fortsattes smakandet tills skorppåsen var tom. Den 19 juni fingo vi smaka en bit av en limpa. Den 20 juni utgavs en batl:s order, som berättigade oss att äta en del av den redan till stor del olovligt uppätna järnportionen. Den 21 juni utdelades en liten ranson ytterst mager soppa till frukost, och till middag bjöds på en fältmugg kakao, kokad på vatten och mjöl. Först den 22 juni utdelades full ranson.

Under denna svältperiod utkom en order om försvars-ställningarnas förstärkande och som material användes de nedfällda träden framför bröstvärnet. Arbetet påbörjades, ehuru orkeslöst. I skydd av nattens mörker skulle en del släpa stock över bröstvärnet för att samtidigt rensa skjutfältet, medan en annan del sändes ut i ked mot de tyska ställningarna, för att säkra de arbetande. Vad som var lättare: att bära stock medan man hade svårt att gå rak för hungrande magen, eller ligga i det våta daggiga gräset på utkik mot ”Ivan”, är svårt att avgöra: säkert är, att ingen kände sig nöjd med sin tillvaro. Ryssarna å sin sida hade emellertid upptäckt företaget och underhöllo oss då och då med gevärseld, enskilt och i salvor. Utan offer gick det ej, ty jägare Lahti blev en natt – dock efter svältperioden - svårt sårad i käken av en rysskula.

Bevaknings- eller säkringstjänsten har lämnat i minnet både skämtsamma och mindre skämtsamma händelser. En natt blev bl.a. vår pluton utsatt för en mycket intensiv gevärseld. Denna serverades i salvor på någon grupp- eller plutonchefs kommando, som tydligt hördes från ryska sidan i den annars stilla och vackra natten. Det gick kalla kårar över ryggen, då kulorna visslade och ilsket togo mark obehagligt nära våra huvuden. Kulornas nedslag hördes, som då man slår med ett spö mot något hårt föremål. Vi blevo sist och slutligen tvungna

att söka skydd i ett vattenfyllt dike. En av manskapet förlorade totalt kontrollen över sina nerver och höll på att drunkna. Han påminde om en säl som dyker, för att efter en stund komma upp för andhämtning. Sedan den tidigare omtalade L. i arbetskommandot blivit sårad, kom order om säkringens indragande. Vi kröpo försiktigt fram genom det långa gräset till lyssnarposten och sedan in i ställningen. Till vår förskräckelse upptäckte vi nu, att vår kamrat från vattendiket var minst sagt bortblandad. Han måste genast sändas bort från fronten och kom aldrig tillbaka. Den som sårades blev däremot återställd och frontduglig.

DEN FÖRSTA PATRULLRESAN

Natten mot den 14 juni hade vår grupp för första gången patrulltjänst. Vi skulle rekognosera ryssarnas förehavande vid flodstranden. Kanske trodde man, att ryssarna hade lagat åt sig övergångsställen. Många voro ivriga att slippa med, men gruppchefen, som skulle bli ledare, nöjde sig med endast två man.

Vi förberedde oss grundligt. Allt onödigt lämnades bort, t.o.m. patronväskorna avlägsnades från bältet. Kamraterna skämtade och uppmanade oss att ordna om våra jordiska ägodelar, ty ryssarna komma nog inte att spara på rep-stumparna, om vi skulle råka i deras händer.

Det var redan skumt ute, då vi sökte oss ut ur ställningen genom taggtrådsöppningen vid lyssnarposten. Därefter togo vi riktning mot Bumberg, en till grunden förstörd gård vid Misses strand, av vilken ingenting annat fanns kvar än en uttorkad ek, som hade någonting mörkt i kronan. Man påstod, att detta var ett storkbo. På grund av trädets ensamhet i Misse-dalen fick den ofta tjäna som hjälpriktpunkt även under senare patrullfärder. Den kallades ”Affenbrotbaus”, ibland ”Kürassierenbaus”, vilket betydde på det stora intresse, som även tyskar hyst för trädet. Denna gång var den även vårt första framryckningsmål då vi sökte oss fram i det långa gräset. Egentligen såg man ingenting annat än detta och den mörka

natthimlen. Gick man däremot någon stund i upprätt ställning, så skymtade vid synranden enstaka bleka eldsken från den ryska ställningen, som lyste som stjärnor och föreföllo oss att vara otroligt nära. Riktade man blicken bakåt och försökte mäta avståndet till de egna ställningarna, så såg man blott skogsrandens trädtoppar och den mörka skogen, som föreföll ovanligt långt borta. Ej heller syntes något eldsken, som skulle ha varit tröstande för jämförelsens skull. För övrigt var det ovanligt tyst. Inte ett enda skott avsköts från ryska sidan. Kanske tydde detta på, att även ryska patruller voro ute. Ibland hade man en förnimmelse av, att ryska patruller redan voro bakom vår rygg och passade på tillfället att överrumpla oss.

Eken började synas allt tydligare och tydligare och snart stod den framför oss som en jätteskugga mot natthimlen. Patrulledaren hade stannat och stirrade framåt, samtidigt som han slog med högra handen upprepade gånger neråt. Vi kröpo på alla fyra framåt, och snart voro vi bredvid varandra.

- ”Ser du något?” frågade jag viskande.

- ”Tala sakta! Där är ryssar.” - Patrullchefen visade med handen mot ruinerna. Även vi iakttogo skarpt förterrängen, men ingenting annat kunde upptäckas än ett par buskar och några livlösa föremål.

Då vi försökte förklara, att vi ingenting sågo, påstod chefen, att vi voro blinda.”Ser ni inte, huru de röra sig?”, försökte han övertyga oss, men med bästa vilja i världen kunde vi ej se något, som skulle ha påmint om ryssar. - Patrullchefens säkerhet gjorde oss nästan oroliga. Hjärtat liksom kröp upp i halsgropen. Huru skulle man bära sig åt mot en osynlig fiende, som kanske redan hade oss i fällan. --- Plötsligt förklarade patrullchefen, att vi skulle taga dem tillfånga. Vi skulle omringa ryssarna enligt gammalt beprövat recept. Patrullchefen skulle gå fram på vänstra, jag på högra sidan och vår tredje kamrat skulle gå fram frontalt.

Så kröp vi åter fram under oerhörd spänning. Man tyckte sig vara dumdristig. Patrullchefen hade ju sett ett flertal. Kanske voro vi en mot tio? - Kanske ej? - I alla fall --- patrullchefen

hade gjort sitt beslut och för oss gällde det att visa sig värdig den farliga uppgiften ---

Vi kommo så småningom förbi eken och träffades åter. Man andades redan lättare, ty ingenting hade observerats. Vi framhöllo för patrullchefen, att det hela måste ha varit en synvilla, men han var av annan åsikt och ville ej riskera en vidare framryckning, i synnerhet som han ansåg, att inga ryssar bitit sig fast på vår sida om floden, som var vår spaningsuppgift. Alltså, vi skulle återvända till lyssnarposten därifrån vi utgått, men dessförinnan skulle vi sammanträffa på en odlingsväg, som gick över fältet. Till detta ställe skulle var och en söka sig fram på bästa sätt. Gräset skymde ju utsikten, och i en mera spridd ordning var man säkrare för överrumpling från fiendens sida.

Då vi kommo till vägen var den tredje patrullkamraten försvunnen. Vi rådslogo en stund, men kunde inte finna något medel för att uppmärksamgöra honom på samlingsstället. Att ropa var uteslutet, och att söka i det långa gräset var omöjligt. Sist och slutligen beslöto vi att fortsätta vårt återtåg, för att varsko lyssnarposten.

Då vi äntligen hade krupit genom taggtrådsstängslet och kände oss säkra bakom lyssnarpostens bröstvärn, fingo vi veta, att den försvunne hade kommit tillbaka för en stund sedan och berättat, att vi sannolikt hade förirrat oss och blivit tillfångatagna. Vi vore både glada och förargade. Hela gruppen var t.o.m. alarmerad för vår skull, och retade oss nu skrattande för vår beramade patrullresa. Man beskyllde oss för rädsla och påstodo, att vi minst av allt voro dugliga för ett dylikt företag. Emellertid kom snart vår tur att tala, och nu var det den som smet, som fick höra våra bittra anmärkningar. Han i sin tur förklarade, att han icke hört något om samlingsplatsen vid vägen, och att han därför skyndat sig raka vägen till lyssnarposten. För att ytterligen sätta malört i hans bägare påstodo vi, att hela rysshistorien var uppdiktad och att vi endast haft för avsikt att pröva hans mod i farans stund. Hur det nu sist och slutligen var med de s.k. ryssarna, må lämnas därhän. Känslan av att ha varit i fiendens närhet i akt och

mening att taga fångar var äkta,och därmed blev vår patrullresa ett bestående minne för livet.

MIDSOMMAREN OCH ELDDOP

Det var midsommarafton. Den inleddes för mig med lyssnarposttjänst. Naturen stod i högtidsskrud. Fältets gröda mellan ryssarna och oss stod frodig och blommande och väntade förgäves på slåttern. Blomdoften svepte in över bröstvärnet och blandades med stanken från den sura jorden, som steg upp ur vattenfyllda jord- och granathål. Litet längre bakåt utandades myren en obestämd doft av mossa och grönskande löv. Myggorna dansade i svärmar över vattengroparna efter sin egen stilla surrande musik. En ekorre kilade upp och ned på en tallstam framför lyssnarposten, Ibland snurrade den i vilda hopp omkring stammen och barkflisor yrde för de skarpa klorna och flinka fötterna. Då och då tittade den fram bakom trädstammen, finurligt och livfullt, för att liksom pigga upp vaktposten, som saknade den omgivande naturens lyftning. Långt bort till vänster smattrade ett maskingevär, och enstaka granater åstadkomma ett underligt bullrande ljud, då de högt över trädtopparna styrde sin bana mot de bakre ställningarna. Min postkamrat Holmqvist, en förnöjsam gosse från Vasa skärgård, fångade blodstinna myggor från nacken och skrapade ömsom sina av myggbett svullna handlovar. Han småsvor emellanåt och gnolade f.ö. på en visa om ”Småland och smattrande pistoler, potatis och brännvin”. Plötsligt började han berätta om föregående års midsommar i skärgården och om sin oerhörda tur hos flickorna. Så övergick talet till bitterhet, ty, skulle han någonsin bli i tillfälle att återvända till hemorten, så skulle det bli hans första uppgift att göra klart med en landsförrädare, som icke enbart förrått för ryssarna, utan även hans bekanta. Han var en friboren skärgårdsbo med starka känslor under en sträv yta. Jag tyckte ibland, att han liknade Runebergs ”Trosskusken”. Skägget var redan månadsgammalt och hudvecken markerades skarpt av mörka strimmor. På strömmingsfiske hade han lärt sig att kampera i ”fiskabastor”

och för honom var frontlivet blott en variant: ”Varför skulle man nödvändigt bråka med rakkniv och tvättvatten, då man i alla fall saknade tvål?” Jag märkte nu, att vapenrocken verkade stor på hans undersätsiga kropp och bar spår av kåda och mull. Han var en gosse som kunde, orkade och ville arbeta hårt i Kvarkens stormar för familjens uppehälle, ty fadern var för länge sedan död, och modern hade haft fullt upp med hemarbete.

Jägar Holmqvist var icke den enda, som glömt yttre vården. Grottmänniskans levnadsvanor hade levat upp på nytt vid fronten - hos de allra flesta. Jag såg det nu tydligare än förr, då vi efter avlösningen kommo in i det rökfyllda skyddsrummet. Ingen hade snyggat upp sig för midsommaren. Förresten, det behövdes ju ej heller, ty efter vakttjänsten kl.22 skulle alla ut på nattarbete.

Vår gruppchef satt i skyddsrummet och såg ovanligt frånvarande ut, där han innanför dörren inventerade sin tomma plånbok. - Nej, tom var den visst inte, ty bland andra papper hade han ett fotografi av en flicka, som enligt hans utsago var hans längtans mål. Han verkade sentimental och ryckte ofrivilligt till för var gång han hörde ljudet av granater. Jägarna rullade cigaretter av bladen från ett nytt Nya Testamente, de spottade och rökte, så att pappret ibland slog ut i lågor samt drevo smått gäck med kamraten - svärmaren. Det var pojkar, som hade sett faror och umbäranden tidigare som stockflötare i Lappmarken och därför tog livet utan större besvär.

Jägarna Vantunen, Hellman och Heikkilä, Vasa-pojkar, tjuvåto skorpor från sina järnportioner, och rådslogo möjligheten att klara sig från stockarbetet. Vantunen var själen i diskussionen, och kunde ha kallats för en ”utstuderad pinnare”. Han var f.ö., liksom de bägge andra, ung till åren, klent byggd för grovarbete, och skulle säkert ha varit mera ägnad för skolbänken.

Emellertid hjälpte inga rådslag och funderingar. Midsommaraftonen skulle firas med stockbärning. Kl.22 smögo vi oss ut i skuggorna, i rad ut genom bröstvärnet. Tysta valde vi den första stocken och i träget samarbete höggo vi tag

i densamma, lyfte den på axlarna och snavade sedan fram över stubbar och granatgropar till bröstvärnet, och med en duns låg den bärgad i den egna ställningen.

Före soluppgången avbröts arbetet och trötta sökte vi vila på de hårda träbritsarna. Tyvärr blev denna vila ej lång, ty tidigt på morgonen kom dejourerande officeren med budskap om en inspekterande general, som var i antågande. Vi skulle ut och arbeta, ty ”flit är vårt nöje”, sades det redan i gamla finska armén. Snabbt uppenbarade sig även vår finskfödde plutonchef T-r i dörren. Säkerligen bet hans ”husdjur” ojämnt, ty han gned med handen eftertryckligt över bröstet. Han uppmanade oss att raska på med ”kaffedrickningen”, ty det kan hända, att excellensen kommer vilken minut som helst.

Arbetet ville likväl ej komma i gång, man hängde över spadskaften och jordbåren stod halvfylld. Man diskuterade vem som skulle bära första båren till ryggvärnet, och f.ö. var man böjd att sätta igång, så snart excellensen behagade komma. Tiden gick och kl 10-tiden fingo vi veta, att excellensen hade förhinder,

Med en kamrat från en annan grupp beslöt jag att besöka grannkompaniet, för att därstädes få en pratstund med gamla bekanta. Efter vad vi hört, hade Ausfeldts kompani det bättre beställt med det lekamliga, och i bästa fall kunde man ju få sig en ”bättre måltid”. Med besöket följde visserligen en viss risk, och det gällde att utnyttja terrängen. Ett dylikt företag utan lov kunde bestraffas med fastbindning vid en trädstam under ett par timmars tid. Besöket blev likväl kort, nästan oangenämt tack vare en ny bekantskap, som hette Sirén. Denne var upprorisk och ville inte alls trivas i de nya förhållandena. De gamla kamraterna föreföllo likväl nöjda med sin lott, tack vare befälets omsorg, som effektivt övervakade livsmedlens anskaffning och fördelning.

Vi kommo tillbaka och fingo vår högtidsmåltid, ett fältkokkärslock sötsoppa med risgryn, och så fingo vi ånyo förbereda oss för nattarbete. Jag för min del skulle deltaga i en patrullresa ned till Missefloden, som var ett betydligt lättare arbete. Det kändes rentav som en njutning att få draga in den

hungrande magen över den böjda ryggen, då vi smögo oss fram över slätten i det långa gräset.

Dagen efter midsommardagen lovade bli en bättre fortsättning på midsommarfirandet, ty det utlovades öl - från tunnor - så snart kvällen skulle komma. Stämningen var likväl betryckt, ty det berättades man och man emellan, att Tuominen och Vikström från 4 kompaniet försvunnit, Johansson under midsommarnatten, och sannolikt gått över till ryssarna. Bataljonens ruskigaste händelse hade skett, och man svor ve och förbannelse över dessa uslingar. Man frågade sig, vad som nu skulle ske. Vad tänkte tyskarna? Vad kommer ryssarna att göra, när de nu med bestämdhet får veta, var bataljonen befinner sig?

Något före kl. 18 såg man krigare med fältmugg i handen en och en samla sig i en solig glänta i skogen ungefär 200 m bakom bröstvärnet. Tvenne fyllda tunnor stodo färdiga för användning och ”livsmedelsdiktator” Johansson såg medgörligare ut än vanligt. Jägar Mäkinen hade sökt plats på en stubbe, och bidrog till stämningen med dragspelsmusik. Någon föreslog dans och i ett huj så var några av kämparna i polkatakt över stubbar och rötter. Några blevo fosterländskt stämda och klämde till med ”Oi kallis kotimaa”. Till slut ropade kompanichefen ”Achtung!” och höll ett litet tal, vari han manade till uthållighet. Till sist höjde han en skål för vårt sköna fosterland. Han hade knappast slutat, då han fick emottaga en order från bataljonskommendören. I en något allvarligare ton fingo vi veta innehållet: tyska flygare hade iakttagit ryska ammunitionstransporter. Man befarade ett ryskt artillerianfall på våra ställningar. - Han gav omedelbart order om att festen skulle avbrytas, och att var och en skulle gå till sina skyddsrum, för att i högsta alarmberedskap invänta närmare order. Gravposterna måste förstärkas.

I en hast skingrades gossarna i olika riktningar. Just då jag skulle passera kompanichefens och ordonnansernas skyddsrum, träffade jag sanitetsgefreiter Donke, ett gammalt tyskt kronvrak från ett fredstida uppbåd. Hans ännu röda, men slappnade ansiktsdrag vittnade om den gamla goda tiden, då

ölet säkert varit hans halva föda. På plattyska fick jag höra en repetition av hans tidigare ”katzenjammer”, om hans medfödda reumatism och hans typiska plattfötter, som förorsakade endast lidande under marscher. Samtalet var redan i full gång, då plötsligt ett dovt kanondunder hördes från den ryska sidan, ilskna sus i luften och häftiga krevader alldeles i vår närhet. Instinktivt kastade jag mig till marken, hörde en brakande skräll och var i nästa ögonblick överstänkt med sumpmarkens slammiga gyttja. Väldiga träd avbröts som stickor, avskurna av granatskärvor liksom med såg. Jag såg även huru tysken, blek i ansiktet kravlade sig upp ur en vattengrop, och med blixtens hastighet försvann till sitt i närheten varande skyddsrum.

Ett ögonblick kände jag en obeskrivlig lust att göra honom sällskap, men så kom jag ihåg min plats i skyttegraven. Schrapneller liksom blixtrade ovanför trädkronorna och blykulorna smällde i trädstammarna. Fönsterglasen i ordonnansernas skyddsrum splittrades av lufttrycket. Så började jag springa, jag formligen flög från trädrot till trädrot, från grop till grop, för att sist och slutligen hamna i en vattengrop - ett svalkande dopp - och sedan i skyddsrummet.

Gruppen var redan beredd och varje man satt med geväret hårt slutet i händerna. Jag såg en viss blekhet i ansiktsdragen, men spårade därjämte kraft och beslutsamhet. Någon försökte skämta. Utifrån hördes ett helvetiskt visslande med häftiga krevader. Det ryckte i dörren av lufttrycket och fönstret hade redan i början av trumelden splittrats och låg i skärvor på golvet.

Skulle ryssarna anfalla eller inte? Huru många skulle stupa - bli sårade? Det var många tankar, som kretsade i ens hjärna under bombardemanget. Han hade redan besökt de flesta skyddsrummen och posterna inom kompaniet och visste berätta, att jägarna Sandberg, Hurme och Laakso blivit sårade, samt jäg. Kronqvist hade fått en granatskärva i underlivet och förblött.

Ryssarnas eld upphörde ung. kl. 23-tiden och hade pågått ca en timme. Till vår tillfredsställelse hörde vi nu en ljuvligare

musik från våra egna batterier, som höllo på att likvidera ryssarna på samma mått. Samtalet kom åter igång och man väntade på fortsättningen i en och annan form. Det räckte ej heller länge, förrän vår grupp fick till uppdrag att sända en patrull till Misse-floden, för att taga reda på om ryssarna höllo på med broslagning. Hilfsgr. Sjöström blev ledare och jag fick bli en av patrullens medlemmar.

Natten var ovanligt klar och ljus och den minsta knäpp kunde höras långa vägar. Vi sökte oss försiktigt fram efter dikesrenarna mot den ensamma eken vid floden. I dess närhet hörde vi plötsligt rop från ryska sidan, man kunde urskilja: ”Vangitut suomalaiset!” och någonting på ryska, som av S. tolkades: ”Kom hit över, så får ni vitt bröd och smör .” Det blev sedan tyst - dödstyst - endast gräset snörde sig om stövel-skaften, då vi trevade framåt.

En stund senare skar det åter ett rop genom natten. Denna gång nödrop från höger och framför egna ställningar. En rysk överlöpare hade kommit över Misse-floden och bad om nåd hos ”germanski”. Ryssen visste sannolikt ej att han stod framför förbittrade finnars gevärsmynningar. En gevärssalva ljöd genom natten och så var allt tyst.

Efter ung. 2 timmars nervkittlande spaningsfärd hade vi fyllt vårt värv och kunde återvända. Reaktionen efter nattens påfrestning hade kommit och man kände sig dödstrött. Det blev likväl ingen vila, ty arbetet var redan i full gång med att reparera artillerieldens skador. Jag blev beordrad att med några kamrater transportera den stupade till Galling. Trumelden blev en god lärpenning för många latryggar och det var en fröjd att se, huru alla voro intresserade av pionjärarbeten. Bombardemanget var vårt första eldop - en merit - ty nu kunde man verkligen kalla sig frontsoldat.

EN ERSATSJÄGARES FÖRSTA UPPLEVELSER VID FRONTEN

Den första reservtruppen anlände från Lockstedter Lager den 30.7 och fördelades på kompanierna. Till oss anlände en gammal rekrytkamrat, som blev efter i L.L. då bataljonen reste till fronten. På grund av hans stora tro på sin egen fiffighet, ville vi nu sätta honom på prov, och det var med en viss tillfredsställelse vi nu väntade krigaren till fronten.

Han kom vandrande med några andra kamrater över myren och kavelbron, skilde sig, och styrde sina steg mot vårt skyddsrum. Han var fin och putsad, som om han varit på permission i Hamburg. Tittade något märkvärdigt och nyfiket omkring sig. – Plötslligt visslade en kula över trädtopparna och - pladask - den första smörjan av moderjorden klibbade vid hans fina jägarkostym. Där låg han en stund och stirrade bredvid kavelbron, och så kom han som skjuten ur en kanon mot skyddsrummet med en min, som om han redan hade upplevat någonting värre. --

-- ”Va f-n hittade du bredvid kavelbron?” hälsade Vyörykkä. ”Inte brukar vi lämna något efter oss.”

Vår frontkamrat, Kohlman, berättade flåsande, att en kula snuddade alldeles förbi hans öra. ”Varför i helsike har ni inte lagat förbindelsegravar?”

- ”Varför kröp du inte ända fram?”, flinade Holmqvist till svar, ”så brukar vi göra.”

- ”Jo, jo”, inföll Vantunen, ”kika på våra byxor och rockar, så klarnar även din hjärna!” Det blev skratt över hela laget och vår krigare kände sig kanske för första gången i sitt liv, som om marken skulle ha gungat under hans fötter.

Han blev introducerad i vår ”klubb” och fick sig tilldelad ett meterbrett område på laven i skyddsrummet. Småningom blev han sig själv efter första skräcken och började berätta nyheter: I Lockstedter Lager hade han levat glada dagar. Sålt sina civila

käder och varit på permission i Hamburg: ”Jäklar, sån jänta jag hade där. En direktörsdotter, som lovade sända ”liebesgaben”. Någon invände, huru det var möjligt att så länge - under flere dygn - kunna reda sig med penningarna för en civilkostym i Hamburg. Därtill berättade Kohlman med en viss grämelse, att han nog skulle ha rett sig ensam, men det är sällskapet som kostar. Det värsta var, att hans dyrbara klocka vandrat all världens väg. Den jäkeln - direktörsdottern - hade kommit med till ”stampen” och då först fick jag resa. Tillade dessutom som en tröst, att här förtjänar man in pengar (?), så att man kan få den utlöst.

Vi väntade med spänning på nattmörkret, som skulle bli hans andra nederlag. K. skulle på lyssnarpost, och som kamrat fick han V-kä. Resten av gruppen skulle bli hemliga åskådare av vad som komma skulle.

Den gamla avlösningen var redan invigd i skämtet och berättade tysta och allvarliga vid postombytet, att ryssar visat sig i förterrängen sedan mörkrets inbrott. Det gällde att hålla ögon och öron öppna. K. stirrade ut i natten och vågade knappast tala. V-kä underhöll honom med hemska fronthistorier och förberedde på så sätt jordmånen. Plötsligt viskade V-kä: ”Vad är det där? Titta ditåt!” - Några stubbar avtecknade sig mot en ljusare bakgrund.

- ”Var? - Vad? Viskade K. med osäker röst.

- ”Ryssar”, övertygade V-kä och visade nogrannare stället. ”Ser du inte, hur de röra sig hitåt?”

- ”Jo, nu ser jag”, viskade K. osäkert. ”Ska vi inte skjuta?”

- ”Kläm till nu!”

K. klämde till, så att eld slog ut från gevärsmynningen och det ena skottet efter det andra ekade i natten med korta mellantider. En ny patronladdning stoppades fumlande in i geväret och skjutningen fortsattes i lika hastigt tempo. - Dejourerande officeren kom springande:

- ”Vad skjuter ni på, era idioter?”

- ”Ryssar”, flämtade K. - V-kä flinande.

Officeren förstod genast skämtet, som slutade med en skrapa. K:s första försvarsstrid avbröts och blev oavgjord. Sedan den betan blev han betydligt tystare i sitt omdöme om andras åsikter, ”rysskräcken” hade botat honom.

PROVIANTER ANLÄNDER

Eftermiddagens betingarbete var avslutat och gruppen låg samlad på britsarna i skyddsrummet i väntan på dejourerna, som hade gått för att avhämta proviant. Det tog tid att forsla mat till fronten, ty man fick vandra långa vägar efter kavelbron över myren till utdelningsstället, dit mat transporterades från fältköket i Galling medels en smalspårig järnväg. Samtalet gick trögt och mest tycktes man vara intresserad av den väntade måltidens beskaffenhet.

Småningom anlände matbudet, jägarna Vantunen och Heikkilä. Bägge hade händerna fulla av fältkokkärl, torrskaffning och tobak.

-”Upp med er, era jäklar och smaka på Kurpatkin” (ryssarnas befälhavare på Rigafronten), ropade Vantunen. - Lilla Heikkilä skymtade bakom honom med limporna uppstaplade på armen.

-”Va f-s Kuropatkin?” frågade Ollikainen, ”Hit med min del av soppan, om den också vore kokad på en vanlig Ivan!”

Han sökte fram sin sked- och gaffelkombination ur fickan, rengjorde besticket med rocksnibben och fiskade upp en fläskbit, som han synade med en min, som om fläskbiten varit den äktaste bland de äkta, och konstaterade slutligen, att Kuropatkin varit ljushårig med något gles skäggväxt.

- ”Kuropatkin”, invände H-n, ”är väl alltför liten ännu för att lagas till soppa. Svinkött är det i alla fall och bra smakar det.”

- ”Om ni inte tror på min försäkran”, fortsatte V-n, ”så kan jag berätta, att bataljonens gris lever i allsköns välmåga i Galling, och är t.v. avsedd för helt andra ändamål än köttgrytan. Kompaniets timmerman, som numera fått sin badstuga färdig till skräck och varnagel för bataljonens ohyra, har ansetts lämplig att uppfostra grisen och utstudera hans levnadsvanor. Bl.a. skall han även utforska doftens inverkan på den mäskliga tankeförmågan, och på så sätt kunna giva en slutlig förklaring på, huruvida lukten har någonting att göra med ryssarnas erotiska erövringar i Finland.”
- ”Håll käften, era förbaskade kannibaler”, hördes från hörnet där gruppchefen befann sig. ”Ni borde bättre välja ert bordssamtal. För mindre kan man bli sjösjuk”. Det blev tyst en stund. På ”soppan” var det intet fel. Fläskbitarna framsöktes som guldklimpar från den pösiga korngrynsgröten, som var så tjock, att skeden hölls stående i kokkärlslocket.

Middagen var undanstökad och tobaksbegäret gjorde sig som vanligt gällande. I dag hade det även varit tobaksutdelning- en liten tobaksranson, som tillkom varje tysk soldat och underofficer vid fronten på bestämda utdelningsdagar. Det var med spänning man inväntade dessa dagar, beroende på tobaksransonens beskaffenhet, som kunde variera bade till form och kvalitet. Man fick vara beredd både på cigarrer, piptobak och cigaretter.

H-t var den första som gjorde anspråk på utdelningen. Han fruktade ”Grobschnitt” (en grovkornig piptobak, som sannolikt var tillverkad av stjälkarna från tobaksblad), som synden, men smålog, då han någon gång fick den bästa sorten, underofficerscigarrer. Då han förberedelsevis sporde om tobakens beskaffenhet, fick han emellertid veta av V-n, att ”Grobsschnitt” var alltför god tobak åt honom. Denna gång hade man icke utdelat underofficerscigarrer, utan endast ett fåtal manskapscigarrer. Underofficerarna hade lagtbeslag på de förstnämnda. ”Grobschnitten” var en besvikelse för alla. Emellertid ordades ej mycket om saken. Man hade ju redan lärt sig att vänta och hoppas, och nu var det ju blott att vänta på nästa utdelning. Man gjorde sina cigaretter med tillhjälp av papper från rivna bokblad, och snart såg man i skyddsrummets

dunkel huru de brinnande omslagen lyste som bloss i ovårdade krigsansikten.

NYHETER - REFLEXIONER

Det var en dag på kvällssidan någon gång omkring den 20 augusti. Vår grupp hade lyssnarposten och de lediga avlösningarna lågo denna gång och vräkte sig i skyddsrummet. Stämningen var icke den allra bästa. Fronttrötthetens symptom, reflexioner över vad som varit och vad man hoppades på, utbyttes man och man emellan. Major Bayers förhandsberäkningar om bataljonens förluster vid fronten hade redan överskridits. En lycka var likväl den, att förlusterna trots alla beräkningar vore relativt små, 6 man hade stupat och 18 voro sårade. Några hade blivit bortsända från fronten på grund av dåliga nerver. Tre uslingar hade löpt över till ryssarna, av vilka Rissanen som kompanikamrat omnämndes med bitterhet. I jämställda kamraters ögon hade han visserligen varit en ”stor stövel”, men däremot hade han lyckats skaffa sig en del förmäns förtroende. Om detaljerna visste man i allmänhet mycket litet, frånsett vad kompanikamraterna hade genomlevat. Artilleriet hade deltagit i avvärjandet av Kuropatkins julioffensiv vid Eckau och Keckau. Pionjärkompaniet hade deltagit i en stormning i pionjärarbetets enformighet. Även ryska anfall hade vi fått bevittna på bägge sidor om bataljonens försvarsområde och man kunde känna sig lycklig däröver, att vi i vår ställning endast haft påhälsning av ryskt artilleri.

Samma kväll fingo vi besök av en kamrat från granngruppen. Han hade varit till Galling på permission och besökt en kantin. Från ena byxfickan stack en flaskhals fram. I handen hade han en avlång konservburk och ena rockfickan pöste av en stor cigarettlåda. Det var klart, att hans inköpta saker intresserade oss i första hand nu, och om dessa saker rörde sig även samtalet i början:

”Vad fick du för gått?”, sporde någon, sedan den nykomne framfört hälsningar från kamrater bakom fronten.

”Snaps, inlagda ärter och ett skedblad ´Hindenburgschalz´.” (avsåg marmelad)

”Nå, du var då en hedersgosse, fram med flaskan, muggar finns det nog”, hördes uppmananden från H:tska hållet. Han hade hittills varit intresserad av måltiden och nästan glömt omgivningen.

”Flaskan? Inte har jag någon snapsflaska: en saftflaska har jag, och den tänker jag dricka själv. Snaps och marmelad får man endast så mycket, att man kan smörja munnen och skölja ner harmen. Cigaretter kan jag bjuda, ´Segern vid Tannenberg´, en jädrans god cigarett.”

”Huru är det med nyheter från stora världen?” frågade någon. ”Vad gjorde artilleriet vid Eckau och pionjärerna vid Schmarden?”

”Om man får tro vad pojkarna berättar, så är det ej mycket bevänt med oss numera i främsta linjen. Ett sabla arbete hade haubitsarna haft det vid Eckau. I timtal fingo de mata kanonerna i bara skjortärmarna, utan att kunna taga notis om fiendens artillerield. Ryssarna lär ha varit nära att tränga in i den tyska ställningen och måste återkastas med artillerield och motanfall. Självfallet var det våra, som gjorde susen. - Det påstås, att om ryssarnas offensiv skulle ha lyckats, så är det sannolikt, att våra reträttvägar skulle ha blivit avskurna, och att vi skulle ha kommit i en ´säck´. Vid det här laget skulle vi kanske ha hängt i lyktstolparna i Helsingfors till skräck och varnagel för aktivister och till fröjd för ryssar och likatänkande.”

”Då har vi ännu kanske möjlighet att få göra vårt intåg i Helsingfors med flygande fanor och klingande spel”, filosoferade någon.

”Ja, sen var det om pionjärerna, med äreport blevo de emottagna av kamrater, som inte deltogo i anfallet. Så hade de ju även endast 3 döda och 12 sårade. Med en tysk jägarbataljon hade de till uppgift att tränga in i ryska ställningen och igenskotta en framskjuten löpgrav. Jägar Fält, som numera

torde vara död till följd av ett sår i huvudet (i verkligheten dog han på höstsidan i ett lasarett i Tyskland), hade ett äventyr som gränsar till det otroliga. På grund av sitt sår blev han vimmelkantig och märkte ej, att kamraterna drogo sig tillbaka. I fyra och ett halvt dygn irrade han omkring i den ryska ställningen. Dödade en ryss med bajonetten, som försökte taga honom till fånga och fann sig tillrätta först sedan han klivit upp i ett träd och kunde fastställa, i vilken riktning den tyska ställningen befann sig. Han kom krypande tillbaka mera död än levande. - Han fick både järnkorset och träkorset."

"Vad berodde det på, att förlusterna vore så ringa?" frågade någon.

"Det är inte så gott att veta. Eld fingo de tillräckligt. Åtminstone påstod pionjärerna, att deras framryckning var så snabb, att ryssarnas eld inte hann göra alltför stor verkan. Något ordentligt handgemäng torde ej heller ha förekommit, ty ryssarna drogo sig undan. Endast två blevo sårade av bajonetter. De våra hade f.ö. haft nöjet att taga både fångar och maskingevär. " ---

Som direkt följd av samtalet blev det diskussion om vår ställning i tyska armén. Det kändes bittert, att ingenting veta om våra diplomaters förehavanden i Berlin och Stockholm. Funnos de överhuvudtaget till mera? Man ville gärna tro, att allt var rent spel, numera var det ju ingen idé att ligga i de tyska löpgravarna och försumpas till både kropp och själ. Ryktesvis hade man vetskap om att ett flertal jägare vistades i Finland, t.o.m. skulle de ha företagit sprängningar av ryska ammunitionslager i Lappmarken, Detta tydde ju i alla fall på att vår kontakt med hemlandet icke var helt avbruten. Likväl, huru gärna hade man ej önskat höra vad man i ledande finska kretsar tänkte och trodde om oss.

FRÅN MISSE TILL KUSTBEVAKNING VID KNEISS

Den 23 augusti 1916 blev en glädjande dag, ehuru våra hjärnor voro fulla av frågetecken. Vi skulle bort från Misse, från ohyrans och myggornas paradis. Bort från det våta skyddsrummet, i vars väggar mössungar trivdes så utmärkt. Bort från takdropp och smuts. Bort från dygropar och otrevliga minnen. --

Men vart? --

”Packa era tornistrar och samla era ägodelar. Då mörkret inbrutit bli vi avlösta av en tysk truppavdelning.” Sedan följde några detaljer. - Så lydde ungefär ordern.

Det resonerades och packades. Nya järnportioner utdelades. Någon var förargad över att tyskarna skulle få ärva ett färdigt taggtrådsstängsel framför ställningarna. En annan lyckönskade tyskarna till Misse-ställningens sällsynta natur. Själva önskade vi oss vart som helst, ty värre kunde det ej bli. Efter kärrmark kommer sjö enligt topografin, och för marinyrket voro vi ej utbildade. Alltså, huru vi än bedömde läget, så syntes vår framtid ljusare.

Kompanierna - utom maskingevärskompaniet, som t.v. skulle stanna kvar - samlade sig vid ”Tapio”, pionjärernas tillhåll invid Galling. Under det svartaste mörker sökte vi oss fram längs dåliga fältvägar, och tornistern tyngde, som om hela Finland hade suttit på ryggen. - Man hade ju förvärvat sig ett och annat i ställningen. En shrapnellshylsa eller någon stadig granatsplittra, som man ville föra med sig som ”krigsbyte”. Vi visste ju ej vart det bar. Kanske h.o.h. bort från fronten, och då bör man väl ha ett minne av något, som susat förbi ens huvud. Något, som kunde ha varit ens säkra död.

I daggryningen fortsatte marschen från ”Tapio” till Maltum. Det blev 7 km´s marsch, men det kändes, som om vägen varit minst 10 km lång. Vi voro framme redan kl. 8-tiden och vårt kompani kopplade geväret på en förfallen bondstugans

gårdsplan. Frukten hängde frestande i frodiga äppel- och päronträd och bärbuskarna hade redan länge väntat på sin ägare. Skördandet blev våldsamt - ingenting tycktes vara skoningsvärt i fiendeland. Sådan är människan.

Det blev ny gruppindelning. Nya ”jyckar” kommo till gruppen och motsvarande antal uppdelades på andra grupper. Gruppchefen blev även ny och omnämnes i anteckningarna som ”sömniga F”. Han kunde efterapa Lönnroths ”Kalevala” versmått med stora poetiska anlag, och var f.ö. världens hyggligaste människa. Det blev både filt- och fotgranskningar - man hade ju blivit civilist i fötterna (tänkte säga, att man hade fått simhud mellan tårna) och f.ö. solade man sig och hörde varken flygmaskinssurr eller granatkrevader. Endast i fjärran syntes en silvervit observationsballong.

Den 25 augusti på morgonen blevo vi ånyo uppställda i marschkolonn. Vi vandrade först längs dåliga fältvägar, och kommo sist och slutligen till Mitau-Riga-chaussen. Vi blevo förvånade. Chaussen var bred, rak och hård och ovanlig för ryska förhållanden. Den var en sevärdhet, men förbannades därför, att dess hårdhet klämde blåsor under fötterna. Vart skulle vi marschera? Om vi fortsatte i den inslagna riktningen, skulle vi komma till Mitau. Emellertid avvek kolonnen till en järnvägsanhaltpunkt, som hette Zauken, och marschen blev sålunda blott - ”Gott sei Dank” - 5 km. Våra otränade fötter voro ju vana endast vid vatten och mossa, och det är osäkert, om vi skulle ha kunnat marschera någon längre sträcka. Vi inlastades i ett tåg och vagnarna rullade vidare mot ett för oss obekant mål.

På kvällen anlände vi via Mitau till Tuckum och blevo inkvarterade i små förfallna trähus invid torget. I denna av kriget härjade lilla, gamla stad med krokiga gator och små hus, skulle vi ånyo göra oss bekanta med civilisationen. Där fanns t.o.m. civila människor - och kvinnor! Det första femininum vi sågo var redan nog för att vrida huvudet helt om - för att åstadkomma oartikulerade ljud i lederna.

Bataljonen förlades i gårdar invid torget. Sedan inkvarteringen var undanstökad, beviljades åt intresserade

kvällspermissioner. Emellertid saknade staden fullständigt förströelseställen och som ersättning skaffade några av gossarna alkoholvaror. Tyvärr hade de så fullständigt förlorat disciplinen och balansen, att de i stället för att komma till förläggningen arrangerade ett bättre slagsmål, där t.o.m. kniven blänkte. Bärsärken blev emellertid avväpnad, och fick senare sona sitt brott vid en trädstam, fastbunden till händer och fötter i två timmars tid.

Natten blev som sagt stormig för några vildhjärnor, men så blev det även blott en, ty redan nästa dag styrde vi vår marsch mot Riga-bukten, till en fiskarby, som hette Kneiss. Vägen kändes oändlig. Den var dessutom torr och sandig. Den kuperade omgivningen var även torr, men den var icke tröstlös för ögat. Höjdkammar och sluttningar växlade med resliga tallskogar och odlade tegar. På ett par ställen såg man kavallerister, som utbytt sin lans mot plogen, En smalspårig järnväg var dragen i samma riktning som vi marscherade. Vagnarna drogos av hästar. Nyholm som senare skulle bli min gruppkamrat, småspottade och klagade över törst. En annan utfor i kraftord över ledningen, som inte kunde fatta, att fötterna borde få omvårdnad. Fötter och axlar värkte. Många stapplade i sina egna fötter. 18 km i mjuk sand är nog för en dagsmarsch.

Vid framkomsten meddelade plutonchefen, att vi hade kustbevakning mellan fronten och byn. En sträcka om 5 km. Detta fingo vi även prova följande natt, ty vi blevo under vår djupaste sömn alarmerade och fingo packa i svartaste mörker. Före utryckningen utdelades torrskaffning synnerligen frikostigt, man fick taga så mycket man behagade.

Sedan marscherade vi 2-3 km, varefter vi svärmade ut längs kusten och fingo order att gräva oss skyttegropar i sanddynen. Det väntades ett ryskt landstigningsförsök. Pansarkryssaren Slava omnämndes som ett vidunder, vilket med sina kanoner skulle understöda landstigningen. Havet dånade och slog högt upp mot stranddynerna och pojkarna grävde. Jag fick min grop färdig, då de första solstrålarna höjde sig över horisonten och - somnade sist och slutligen bort från Slava, ryssar och chefer,

och vaknade först långt in på förmiddagen, då det kom order på samling. Vi vandrade åter till Kneiss till vårt ”sommarnöje”.

Kneiss var en liten strandby, vars f.d. invånare sannolikt idkat fiske i stora utsträckning. De delvis förstörda husen tydde på, att deras ägare icke varit direkt fattiga. För tillfället voro gårdarna befolkade med ”etappsvin” av alla valörer. Man kunde tala om trångboddhet. För oss återstod ingenting annat än att taga de sämre förläggningsställena i besittning. Även potatiskällare godtogs som boningsrum. Man var ju f.ö. redan van att bo i jordhålor.

Flygverksamheten var synnerligen livlig utmed kusten, och blev ett rent nöje för iakttagaren på marken. Nästan dagligen försökte ryssarna på stor höjd att passera stället, men tyskarnas luftvärnsartilleri motade. Skjutskickligheten var nog ej den bästa, ty jag såg en gång, huru 75 granater offrades på en enda flygmaskin utan att träffa.

Under lediga stunder fördrev man tiden med kortspel. ”Ventti” och ”Tjugoett” voro lämpliga hasardspel och summorna vandrade från den enas ficka till den andras, och den som blev pank fick nöja sig med att tigga cigaretter av bättre lottade.

Enstaka ryska granater funno då och då sin väg till byn, ty stället låg inom räckhåll för ryssarnas artilleri. Att dessa granater kunde bli farliga, bevisar följande händelse: Tvenne jägare och undertecknad hade förtjänat ”kova” på kortspel och ville frossa på kantinens tillgångar, på återvägen träffade vi en ”Führer” från pionjärkompaniet. Vi satte oss i ljungen i den glesa tallskogen, rökte och funderade på kriget, som aldrig ville taga slut, trots tyskarnas stora framgångar på fronterna. Plötsligt hördes en duns av obestämd styrka. En sky av sand svepte sig över våra huvuden och luftrycket kastade oss på rygg med ”skalmarna” i vädret. Obegripligt föreföll det för oss att vara vid liv, begripligt var likväl, att granaten hade susat ned 10 steg från våra fötter. Granaten kunde icke ha kreverat med full laddning, ty på annat sätt kunde ej händelsen förklaras. Från granatkratern steg en blåvit rök. Sanden i

gropen hade fått samma färg. Vi togo till harpasset och sökte oss en säkrare tillflyktsort.

Jägar Holmqvist hade funnit ett nät och en söndrig roddbåt. Havet och fångstbegäret drog och så vandrade han till plutonchefen för att få tillstånd att fiska. Färsk fisk brukar man ej förakta, i all synnerhet då man på långa tider inte sett andra vattendjur än grodor. Det kom några kg., och andra f.d. yrkesfiskare började lappa nät och båtar. Alltid var det trevligare än att bygga taggtråd och skyddsrum utmed stranden.

Efter någon tid hade livet i byn blivit rent av angenämt. Det blev mera utrymme sedan 1 och 2 kompanierna beordrats som reserv närmare fronten. Även pionjärkompaniet var upptaget av arbete på annat håll och bidrog på så sätt till vårt kompanis trevnad. Man kunde nu sova avklädd på nätterna. Där fanns även tillfällen att bada i ”finnbadstugor”, och det kändes som om man varit på sommarnöje, då man efter ett härligt varmbad fick störta sig i Rigavikens salta vågor.

ÅNYO TILL FRÄMSTA LINJEN

Vi hade betingarbete. Det gällde att rulla furustockar i havet, som senare skulle flottas till någon såg. På kvällen, då plutonen var på återväg till byn, möttes den av en ordonnans: - bataljonen skulle ånyo till fronten: ”gegen die Russen”. Dock, ordern var förhastad och vi fingo sova ännu en natt i vårt lugna kvarter, ty först följande dag, den 14 september kl. 6-tiden avlöste vi Res.-jägarbataljonen, samma bataljon, som stormade med våra pionjärer vid Schmarden.

Fronten gick tvärs över sanddynerna vinkelrätt mot havet. I dynerna voro inbyggda skyddsrum och löpgravar. Framför första linjen sträckte sig ett brett taggtrådsstängsel, och något längre bort bakom en sönderskjuten tallskog fanns den ryska försvarsställningen bakom sitt taggtrådsstängsel. Avståndet kunde vara högst 400 m. Vårt kompani skulle stöda sin yttersta vänstra flygel mot havet. Detta ställe hade fått namn av det ”historiska hörnet”, och skulle bevakas av vår grupp medels en

lyssnarpost, som var framskjuten ett gott stycke framför bröstvärnet och taggtrådsstängslet, och ytterst på högra flygeln. Hörnet var utbyggt till en öppen maskingevärsställning. Ett stycke högre upp på dynen fanns ett täckt maskingevärsnäste, och bakom detta ryggvärts hade gruppen sitt skyddsrum.

Ytterligare funnos härliga skyttegravar, vars väggar voro byggda av furustockar, staplade ovanpå varandra. Stålsköldar voro uppradade på bröstvärnet med ett hål för geväret. Det saknades ej heller mingångar och bombsäkra skyddsrum, utrustade med patronförråd och drickbart i form av mineralflaskor. Det fanns även medelstora minkastare och på ett ställe i skyttegraven hade uppställts t.o.m. en fältkanon, sannolikt avsedd för avvärjning av stridsvagnar. Dessa hjälpvapen betjänades av tyskar. Stora artilleripjäsmynningar hotade ryssarna från vår andra linje även kallad regellinjen, och allt tycktes vara i bästa tänkbara skick.

”Hörnet” var även ett oroligt hörn, ty kulor och granater visslade ständigt. Sibiriska skarpskyttar lågo mitt emot och voro unga och roade av att skjuta. Vi blevo t.o.m. andra dagen överhopade med granater och gevärskulor, varvid jägar Heinonen från vårt kompani stupade för en granatskärva, som trängde in invid ögat. En i 4 kompaniet (detta kompani låg bakom vår vänstra flygel och säkrade bataljonens flank) blev sårad i huvudet.

Vi gjorde oss förtrogna med vårt boningsrum. Det var icke avsett att skydda mot granateld. Då häftigare beskjutningar vidtogo, skulle vi söka skydd i plutonens gemensamma bombsäkra rum. I vårt boningsrum fanns ett litet väggfast bord och några gamla väggfasta skåp för maten. Som sängar skulle man använda britsar med sjögräs som madrass. Loppor hoppade omkring i sjögräset och voro sannolikt förtjusta över den nya matordningen. Kanske hade tyskarna sämre fluidum i sina ådror. Råttor och möss kilade över golvet och hade redan gnagat lämpliga gångar till bordet och skåpen, och passade f.ö. på att överfalla brödbiten, så snart man lade den åt sidan. De voro f.ö. lika hemmastadda i vår ”kämppä”, som katten i ett

vanligt hushåll. Ljus och lampa var lyx och nya belysningsmedel måste uppfinnas. Furornas kådiga ved spjälktes till pärtor, vilka lyste lika bra som på mormors tid. Som modern belysning användes telefonisternas av tjära och bomullsgarn omspunna kablar, vilka lyste ganska bra, ehuru den av elden alstrade röken stack i näsan och sved i ögonen. Här skulle man nu börja ett nytt krigarliv under mera fientlig eld än tidigare. Ett liv i höstmörker och köld, en kamp mot ny ohyra, som skulle så gott som utrota den av oss medförda - ”Lausen von Misse”.

SINNESTÄMNINGAR BLAND MANSKAPET OCH HÄNDELSER I DEN S.K. DUMBE-STÄLLNINGEN.

Den 22 sept. Kalla och råa havsvindar svepa in över dynerna. I gropar framför bröstvärnet huttrade lyssnarposterna av kyla, och försökte i all försiktighet värma sig medels gymnastiska kroppsrörelser. Slöhet och trötthet är allmän hos manskapet. Man får ju knappast sova mera. Ryssarnas orolighet har tvingat oss att sova i full mundering på den hårda britsen med tornistern som huvudgärd. Man har redan lärt sig att sova i ”fyrfotaställning”. Huru annars? Lägger man sig på rygg, så vippar man på arbetsvapnet och fältflaskan, lägger man sig på mage, kommer man att vila på tvenne hårda patronväskor. Efter varje två timmar som gått skriker dejouren i dörren: ”Ablösung vort”. Själv har jag haft över 38 grader feber och fått kurera mig själv. För läkarbesök har man en gång för alla blivit botad. Fältlivet vore bra mycket gemytligare om man hade tillgång till riktig belysning de långa och mörka kvällarna. Livet blir ej heller nöjsammare med ohyra från topp till tå.

En kapten ”Bursche” lär ha beklagat sig över att han på nätterna har fullt arbete med att fånga sin höga chefs loppor. Vår gruppchef Sjöström påstår, att han icke fått en blund i ögonen på ett flertal nätter. Han verkar nervösare än vanligt.

1 kompaniet har besatt en skogsbacke, den s.k. ”Jägerwald”, belägen mellan ryssarnas och kompaniets försvarsställning. Man byggde taggtrådsstängsel med tillhjälp av pionjärer. En säkringsked var framsänd för att hålla ett öga på ryssarna. En rysk patrull lyckades likväl överraska säkringen, varvid jägarna Myntti och Kantola stupade. Taggtrådsspikarna kommo till förstärkning och en rysk fältväbel och en rysk soldat lämnades döda på valplatsen. Dessutom hittades 3 st. japanska gevär, som tydde på, att ytterligare ryssar hade sårats. En jägare i 2 kompaniet hade blivit sårad av shrapnellkula.

Stämningen är i detta nu mycket betryckt. Den eviga ovissheten bland manskapet går folk på nerverna. Förbindelserna med hemlandet förefaller att vara totalt avbrutna. Man diskuterar om Berlin och Stockholm diplomaternas duglighet och ibland hör man giftiga påståenden om att vi helt enkelt voro redskap för vissa personers karriär. Nyttan av vistelsen vid fronten är dessutom ett livligt diskuterat ämne. Den rena soldatutbildningen bestrider ingen, men det finnes en hel del andra saker, som huvudkontingenten i bataljonen skulle behöva: en vidlyftigare utbildning än hittills för kommande uppgifter i Finland. Ibland hör man antaganden om att vår närvaro i Finland just nu vore av långt större värde än att ligga overksam och förfäas i skyttegravarna.

Det är många som underskattar det finska befälets arbete för bataljonens fromma. Den preussiska tonen gentemot manskapet antages som tecken på ”streberei”. Det verkar, som om bataljonen vore uppdelad i två läger i arbete för en gemensam sak, där den ena parten icke vet vad den andra tänker. Mannen i ledet tycker sig vara en lekboll i en mystisk atmosfär, där det finnes varken mål eller fotfäste. Man har en känsla av att man pendlar mellan ”Maulhalten och Aushalten” och fruktansvärda bestraffningshot. I går gingo några av de missnöjda till den högsta chefen i kompaniet och framförde sina bekymmer. Ännu har de inte fått något svar, ty saken har gått vidare till bataljonskommendören, major Bayer.

Den 25 september. I går hade majoren låtit uppkalla representanter för enheterna. Han lär ha hållit ett välutformat

tal i stil med sina tidigare andraganden, men det var likväl ett tal, som ej kunde ljuda i våra öron och skänka mod och förtröstan. Hans mening var, att vi skulle lyda honom blint. Kämpa som tyskar och gå med i vilken stormning som helst ända tills kriget var slut. Vinner tyskarna, så vinna vi. Han berättade med pondus om allt vad tyskarna hade givit oss: mat, vackra uniformer, järnkors och sist och slutligen en säker tillflyktsort, ty annars vore vi kanske i ryska armén. Han behagade även påpeka vår ”faned”, som f.ö. sades vara helt formell då den underskrevs. Sedan lät han påskina, att vi voro fega. Vi fingo 48 timmars betänketid att välja mellan tvenne frågor, som uppfattades av manskapet på följande sätt: Vill vi stanna vid fronten och blint lyda, om vi också skulle sändas till Dobrudscha-fronten, där det även kämpas för Finlands frihet, eller vill vi att han skall upplösa bataljonen, vilket i världshistorien (!) kommer att bli en evig skamfläck för Finlands folk.

Om också majorens tal var klart och tydligt, hade vi svårt att förstå hans predikan. Det föreföll oss inte alls i samklang med vad vi tidigare trott om vårt företag. Vi kunde ej heller begripa, vad han menade med feghet. Förväxlade han feghet med rädsla så tog han nog grundligt miste.

Den, som rest frivilligt till Tyskland för att med vapen i hand kämpa för Finlands frihet, har nog mod att deltaga i en tysk offensiv. En annan sak är den, om Finland senare skulle ha någon nytta av ett sådant företag, ty stora offensiver har slukat bataljoner som en munsbit. Hans prat om vår otacksamhet för allt vad vi erhållit av det land, i vars armé vi tjänade, verkade upphittat. Här var ej fråga om materiella fördelar, utan om bataljonens framtid och de orsaker, som fört oss till Tyskland och dess armé. Om han i sitt tal skulle ha försäkrat, att han och våra politiker i Berlin och Stockholm fortfarande göra allt för vårt bästa, f.r. bataljonens utbildning och framtid, vilket tyvärr icke kunde offentliggöras på grund av sakens natur, så skulle de flesta mycket bättre ha förstått honom. Nu var det åter ingenting annat än ”Maulhalten och Aushalten”, som varje annan tysk soldat hade att rätta sig efter. Dock, med den skillnaden, att vi voro främlingar och som sådana icke kunde

betraktas som tyska medborgare och ej heller kunde få t.ex. invalidunderstöd. Därtill hade vi ju även skriftligt förbundit oss på grund av omständigheternas tvång.

Majorens hänvisning till våra plikter för allt vad vi erhållit av tyska staten var förstås berättigad, men härvid borde även ha omnämnts vårt arbete på östfronten, i Finland och Ryssland och på andra ställen. Värdefulla sprängningar av ryskt krigsmaterial hade utförts av jägare och i Finland var ryssarna tvungna att hålla en stor armé tack vare aktiviströrelsen. Allt detta hade stor betydelse för tyskarna och Tyskland och kunde knappast värderas i pengar.

I dag har vi åter haft lyssnarposten. Den är utställd i en grop ung. 75 m. framför det egna bröstvärnet och underminerad med handgranater. Till ryssarnas närmaste post är det 200-250 m. Vi har skjutit till måls på ryssar och havstrutar. - En tysk flygare fällde på eftermiddagen bomber på de ryska ställningarna. I maskingevärskompaniet har en man sårats.

Den 28 september - Den 26 på kvällen utgick majorens ultimatum. Hela dagen upptogs av rådslagningar, och alla sågo betänksamma ut. Är övertygad om, att åldersgränsen för ett flertal framflyttade med 5 år. Jag för min del, som inte hade behövt tänka officiellt sedan jag steg över tyska gränsen, fick huvudvärk, ehuru jag i princip var avogt stämd mot hela trasslet. Misstro rådde. Många av bataljonens finska befäl hade försökt göra sina röster hörda, men med dåligt resultat. Vår gruppchef, som visserligen varit nervös av brist på sömn och ställt till onödiga alarmer på grund av ryssarnas oväsen och vilda skjutande nattetid, skulle nu säkert ha kunnat säga något lugnande ord, men han hade redan i början av trasslet kommit i onåd och sänts bort från fronten.Han hade nämligen en dag kommit över ”miestä väkevämpää” och beslöt att göra upp med sin chef och f.d. skolkamrat. Han fick tag i en skyttegravskatt, som han dängde in i sin förmans ”kämppä” och pratade något, som inte stod i reglementet (så berättade han själv) och därmed var hans flykt mot höjderna slut. Han visste inte ens själv, vart hans kulle sändas.

Det pratas även om, att våra ”diplomater” eller den s.k. Centralkommittén skall komma hit från Berlin. Alltid något hopp, då man vet, att en dylik kommitté allt fortfarande lever och är verksam. Sedan en krydda i surdegen fick jag nyss veta, att jägaren och flöjtblåsaren Niskanen vid bataljonsmusiken har försvunnit i obekanta öden. Det antages, att han gått över till ryssarna. I 1 kompaniet lär en patrull ha tagit en rysk fånge.

Den 3 oktober. Så har nu oron i huvudsak lagt sig och arbetet går i sina gamla gängor. Mikaelidagen firades med ett ryskt kulregn, varvid jägar Juoppari fick sitt bröst genomskjutet. Vår grupp hade nöjet att stå dagpost.

Vädret är kallt och is har lagt sig på vattengroparna. I dag blåser det kallare än vanligt och regnar. Vi har varit tvungna att söka oss en varmare bostad. Jag har installerat mig i en bättre jordhåla, där endast 4 män har rum. Hålan är varm och äger en god kamin. Taket är tyvärr ej avsett för fullträffar. Nyss slog en granat ned alldeles vid kanten, och hade så när rasat hela vårt lilla tjäll.

Är fruktansvärt uppsvullen i ansiktet. En vedklabb slintade på något sätt under vedhuggning och träffade rakt på kinden. Önskar nästan, att det hade varit ett ”Heimatschuss”, så hade man sluppit gratis på vila och permission. Inte en enda dag har man varit fri från tjänsten, sen man kom till Tyskland.

Den 15 oktober. I går sköt de fördömda ryssarna vårt fönster i kras. En tjärpappbit får nu tjäna som fönster. Ryssarna har varit synnerligen verksamma de sista tiderna med sitt artilleri. Det pinsamma är, att de skjuta med bestämda mellantider. Man vet med bestämdhet när batterisalva skall komma. Vart den för tillfället är riktad, kan ej på förhand bedömas.

Under sista veckan var jag kommenderad till Tuckum till tandläkaren. Jag tog in på ett förplägninsställe för soldater, där man även fick sova på nätterna, ehuru på hårda träbritsar. På nämnda ”hotell” träffade jag en jägare från 2 kompaniet och något senare en annan kamrat från någon annan grundenhet. Vi köpte konstgjord honung och åto blodkorv från ”hotellets” kök, och på Soldathemmet fingo vi senare köpa äkta kexkakor

och mjölk. Allt annat i den butiken föreföll att vara av konstgjord härstamning. En kamrat, som tränade sig i ätning av stora portioner och som hade fått pengar från Finland, inmundigade mjölk och kakor i sådan mängd, att då vi senare spelade biljard, blev hans mage så överansträngd, att vi måste avbryta nöjet.

På torget fanns ingenting annat till salu än frukter. Gamla gummor och skäggiga gubbar sålde äpplen från sina ruckliga fordon för 2-3 Pf. stycket. Vi köpte några till vägkost, ty de voro stora och hade en härlig smak.

På kvällen besökte vi stadens utkanter och mörkare gator, för att även få en uppfattning om stadens avigsidor. På ett ställe träffade vi på en hop lantvärnssoldater med prydliga Wilhelms-mustascher.

- ”Vad gör ni här?” frågade min kamrat.

- ”Här finnes flickor!” hördes från hopen.

- ”Junge, Junge, det är ingenting för dig!” tillade en gammal artillerist.

Vi vandrade vidare till hotellet. Man kom knappast att reflektera över saken, allt föreföll så naturligt. På återvägen besökte jag min gamla kamrat Brams, som låg i rödsot på ett sjukhus utanför staden. Han var blek och mager. Var nöjd att få sova mellan rena lakan, som tyvärr icke voro fullt fria från ohyra. Vi utbytte tankar och talade politik. Vi voro ense om att försöka hålla ut i ur och skur. Vi sågo med förtröstan på tyskarnas militära framgångar, som för en soldat i alla hans okunskap var och förblev den verkliga hållpunkten.

Den 22 oktober. Den gångna veckan har varit ovanligt het. En dag skulle vi påbörja arbetet med att bygga ett nytt kök åt kompanichefen. Vi blevo upptäckta av ryssarna, som genast inriktade sin artillerield mot stället. Korhonen blev sårad, och sedan måste vi tillfälligt söka skydd i komp.chefens skyddsrum. Under tiden blev det fullträff och sanden regnade ner från taket i chefens bostad. Taket höll. ”Verdammte

Schwein", brummade kompanichefen och begärde per telefon artillerield på de ryska ställningarna. Detta fick han även, och efter en stund kunde vi fortsätta arbetet.

Det talades om ett flertal sårade i olika enheter. Numera talar man om antalet sårade. Namnen nämnas sällan.

Den 26 oktober. Sitter nu ensam i vår lilla bostad och röker en cigarr. Den smakar inte så illa efter surrogatkaffet och brödskivor stekta i leverkorv. Jag har förresten vakat sedan kl. 4 och stått sista nattvakten. Under tiden har jag hunnit reflektera över saker och ting som händer i vår "trevliga bataljon". Huru man plötsligt kan bli beordrad att bevaka gamla kamrater med geväret laddat och bajonetten påsatt.

I går vid pass kl. 12-tiden kom plutonchefen till mig och bad mig taga en man till hjälp för ett säruppdrag. Det sades speciellt till, att "tschakon" (jägarnas cylinderhatt) skulle pryda huvudet. Även vi skulle taga gevär och bälte med patroner. Hos gruppchef Friberg skulle jag få närmare besked.

Av Friberg fick jag veta, att en jägare, som hette S-n och som tillhörde hans grupp, hade vägrat att göra tjänst, och att jag skulle föra honom till Stab II. Vid staben stoppades han in i ett skjul, och sedan skulle min kamrat och jag bevaka den "farliga" individen. Det hela var tragikomiskt. En människa i bur! Jag beslöt genast att få ändring till stånd angående bevakningen, ty en man borde väl räcka till. Denna anhållan beviljades, varvid avlösningen skulle ske efter varje halv timme. Jägar Backström hade första turen, medan jag slog mig i samspråk med bataljonsstabens ordonnanser. Under tiden fick jag veta, att burens innevånare ytterligare hade utökats med två man, och då jag kom ut, hörde jag flera kända röster, från skjulet. Jag tittade närmare efter och så möttes min blick av tvenne rodnande ynglingar om 17 vårar från pioniärregementet. Min förvåning blev stor, och det kändes som om jag skulle ha varit orsaken till deras felbedömning av kejsarens hårda disciplin. De sade sig flerfaldiga gånger ha begärt om lov att få lämna bataljonen, vars olidliga förhållanden de tröttnat på. Sedan hade de strejkat och nu väntade krigsrätten och domen. Det märkvärdiga var, att

pojkarna trodde mera på mänsklig rättvisa än på krigsrättens paragrafer, vilket jag betvivlade. Det hade bl.a. fått i sina huvuden att bataljonens befäl arbetade på att bli tyska medborgare, som enligt pojkarna var förräderi mot manskapet.

Klockan 18 fördes pojkarna till Stab I i Zerksten, där våra vägar skildes på östfronten. Den ena Kronkvist, dog av umbäranden i tukthuset, den andra, Ohls, blev benådad för att sedan bli invalid vid Tammerfors intagning under frihetskriget. Vi å vår sida vandrade tillbaka till fronten för att förbereda oss på 4 timmars nattvaktstjänst, fördelade på tvenne skiften.

Den 27 oktober. I dag då jag kom till lyssnarposten för att avlösa den unge och oförvägne Kaskinen, som icke tynges av politiska spörsmål, utan rätt och slätt en tapper soldat, berättade han med tillfredsställelse, att han skjutit på ryssar. Han laddar och säkrar och uppmanar oss att fortsätta. Järvinen, som fått tag i ett precisionsgevär avsett för de sedan en tid tillbaka utvalda skarpskyttarna, hade nämligen infunnit sig något tidigare än vi, spejar med kikaren mot en liten skogsbeklädd kulle, där ryssarna i skydd av några granar gräva i jorden. Även jag upptäcker med tillhjälp av kikaren ryssarnas arbetsplats. Vi skjuta turvis och höja siktet sist och slutligen ända till 1,000. Sedan var det slut med deras frid, ty de försvunno omedelbart och visade sig icke på hela dagen.

I kväll var jag andra gången på lyssnarposten med Backström. Vi talade om hemlandet och kastade längtansfulla blickar över havet. Vi sågo i tankarna hemmet så oändligt långt i fjärran. Det föreföll, som om vi skulle ha köpt en lott i ett stort lotteri, och på denna berodde alla våra framtidsmöjligheter att få återvända till hemlandet och hela vårt återstående liv. Den som har svårt att fatta begreppet fosterland, borde just nu ha fått förnimma våra känslor.

I våra drömmar blevo vi plötsligt väckta till verkligheten. Fienden öppnade artillerield mot posten - så såg det åtminstone ut. Präktiga tallar vräktes omkull och granatskärvor förde ett helvetiskt oväsen i vår närhet. Vi kröpo ihop i gropen och tittade då och då över kanten. Efter några salvor upphörde

elden och vi voro fortsättningsvis levande. Var det kanske betalning för dagens eldgivning på den ryska arbetsgruppen?

Den 28 oktober. I dag har jag besökt kamrater i första och fjärde kompaniet. Det föreföll, som om stämningen i dessa hade varit sämre än i vårt kompani. Jag försökte intala mod och hopp: Snart kommer Centralkommitténs representanter och då blir man väl i tillfälle att tala om allt vad man har på hjärtat. Det får ej fortgå på detta sätt, något måste ske för stämningens förbättrande.

Fru professor Manzen, kompanichefens svärmor, har haft vänligheten att ordna ”liebesgaben” till kompaniet. Det blev jul i ödemarken: hängslen, näsdukar, pipor, tobak och annat nödvändigt utdelades. Man har blivit barn på nytt. Man gläder sig som ett barn. Huru lätt borde det ej vara att omarbeta stämningen i truppen till det bättre, med en smula förståelse och omtanke från dem, som makten hava?

Den 2 november. I bataljonen har nu arrangerats en maskingevärs- och stöttruppskurs. Även jag har blivit kommenderad till kursen Vi har övning alla dagar. Res.löjtnant Hällström lär oss storma och kasta handgranater, gruppchef Karlberg försöker pränta i våra tröga hjärnor maskingevärets fasta och rörliga delar. Allt skall inläras på tyska. Månne det överhuvudtaget finnas trögare människor?

På nätterna har vi byggt taggtråd framför lyssnarposten N:o 3. Geväret gnagar på ryggen och gasmasken dinglar på bröstet. Vi gräva gropar för taggtrådspålarna och ösa sand kring pålarna för att ge den stadga. Det minsta oljud kan försätta oss till sällare jaktmarker. Det är ett nervpåfrestande arbete i höstmörkret.

Vårt artilleri har icke skonat ryssarna de senaste dagarna. Sand och stack har regnat i de ryska ställningarna. Tyska flygverksamheten har även levt upp de senaste dagarna. Kanske beror det på den klara väderleken.

Den 5 november. I går anlände Centralkommitténs medlemmar till fronten. Det var v. Bondsdorff, Saario,

Fabritius och Donner. Först var 15 man från varje enhet till Stab II för att åhöra deras meddelanden, som enligt vad jag har hört berättas, åhördes med tillförsikt. På eftermiddagen gjorde Saario rond genom vårt kompani och höll ett föredrag för en pluton åt gången.

Han sade bl.a. att folket i Finland håller ihop och får lida kanske mera än vi. Folket litar och väntar på oss, ty vi äro deras enda hopp. ”Ni skola hålla ut ännu en tid, kanske blir vi snart avlösta, för att sedan förbereda er för kampen i Finland.” På uppspikade lappar i skyttegravarna får vi läsa, att vi hädanefter äro jämställda med tyskar med avseende å invalidunderstöd.

Kommitténs besök och de uppspikade anslagen har verkat lugnande på stämningen. Numera finnes det ju ingen anledning till oro, ty kommittén levde, invalidunderstödet var beviljat och en snar avlösning var även att vänta med därpå följande fortutbildning för framtida uppgifter i hemlandet.

Tyska spioner förefaller att vara synnerligen intresserade av bataljonen. Natten till den 5.11 anlände åter en civilist med roddbåt och hamnade i gapet på en lyssnarpost. Efter förhöret försökte han rymma, men blev nedskjuten.

Den 6 november. På e.m. besökte jag kamrater i 4 kompaniet och träffade samtidigt bekanta från 1 kompaniet. Jag blev rentav överraskad av den betryckta stämningen. Jag får nu veta, att Wetterhoff sitter i fängelse - han, som varit vår störste och smartaste diplomat och ledare, grundläggare av företaget. Varför berättade kommittén icke om den saken, då den besökte fronten? Vem skall man tro och inte tro? Vem är det, som sist och slutligen har det renaste mjölet i skäppan? Jag blev helt enkelt nedskälld som en person, som ingenting begriper. Hade jag ännu icke fått nog av skojet?

Den 12 november. En djärv patrullbragd utfördes senaste natt av 13 frivilliga pojkar från vårt kompani. Oberzugführern G-n hade befälet. På kvällen kl. 23.30 gick patrullen ut i akt och mening in i den ryska långt framskjutna skyttegraven och taga fångar. Vi andra blev beordrade till plutonens bombsäkra skyddsrum, dit även kompaniets telefonister hade flyttat sin

apparat. Detta av försiktighetsskäl, ty man visste ju ej, vad ryssarna skulle företaga sig efter överrumplingen. Vi väntade med oerhörd spänning - en hel evighet. Till sist såg man en eldsflamma från en handgranatsexplosion. Ögonblicket därefter slungades ett tiotal handgranater in i den ryska graven. Första handgranatskrevaden var även signal till artilleriet, som öppnade spärreld. Det var ett storartat skådespel i nattens mörker. Så hörde man en vissling, som genomskar luften. Vi trodde att det var ryssarnas alarmsignal, men löjtn. Hallström hoppade av förtjusning. Det var tecken på, att de våra togo fångar. Nu började även ryska artilleriet skjuta. De trodde visst, att något större var i görningen. Det gick en stund och så kom Autio springande, som varit med i patrullen och berättade, att de våra tagit en fånge. Alla hade återvänt utom Järvinen och Friberg, som man trodde blivit sårade. Vi väntade ännu med en olidlig spänning, och så kom Friberg med Järvinen på ryggen genom ryssarnas gevärs- och artillerield. Järvinen var svårt sårad av en handgranat. Högra handen var tilltrasad, dessutom var hans huvud och bröst blodiga. Jag var en, som bar honom till förbandsplatsen sedan ryssarnas eld upphört. Inte en enda klagan hördes från hans läppar.

En fånge hade tagits och fyra ryssar hade stupat eller sårats för handgranater och pistolskott. Ryssen var en yngling med regm.n:o 55. Han sade sig ha varit sårad en gång tidigare. Det säges, att ”Oberzuführern” och Järvinen skola få järnkorset! Varför inte Friberg? Vem är tapprare: den som bäres, eller den som bär och räddar en annans liv? Bägge var förtjänta av utmärkelsen. En annan sak är den, om majoren skall spara ”predikan” åt någon, som senare skall utmärka sig?

Under gårdagen var ryssarna f.ö synnerligen livliga med sitt artilleri. Kanske var det för att 1:sta och 2:dra kompanierna bytte plats. Två tyskar fingo offra sina liv under beskjutningen.

Enligt förljudande har ryssarna nattetid fört skrivna papperslappar till den tyska ställningen höger om oss, innehållande påståenden om den dåliga maten, som gives åt tyska soldater. Dessutom har de hotat att storma Laus, en höjd på vår högra flygel, som är till stort förfång för ryssarna

därigenom, att man kan medels eld flankera de ryska skyttegravarna.

Så litet om våra trevliga kvällsstunder. Här får man genomleva samma liv, som våra förfäder gjort någon gång i tiden. Rispa pärtor och med dem upplysa vårt mörka kyffe. Det går när pärtorna äro torra, men om de äro råa, så - ”Donnerwetter”. Dagen efter Allhelgonadagen, då jag på kvällen skulle äta min kvällsmat, fick jag äta i det svartaste mörker. Då jag skulle skära bröd, skar jag mig i tummen, och till belysning åtgick en halv ask tändstickor. Mina nerver voro på högspänn.

Den 15 november. Vi har nu varit i högsta alarmberedskap under två nätter. En rysk överlöpare har berättat, att ryssarna förbereder ett anfall. Senaste natt väntade vi med spänning på ryssarnas framryckning, ty redan på dagen besköto de oss med 12,5 cm´s haubitsar, varvid Backström fick en splittra i bröstet. Ännu kl.2 på natten hade ingenting särskilt inträffat, då vi avlöste lyssnarposten. Dock hunno vi ej stå länge, förrän vi hörde fyra handgranatskrevader rätt framför vår plats. Omedelbart därefter öppnade ryssarna en helvetisk eld mot vår ställning. Det var minst en pluton ryssar, som var alarmerad. Vi började besvara elden för att i någon mån hålla ryssarna varma. Våra strålkastare belyste den ryska ställningen. En halv timme pågick den ryska eldgivningsposten. I den mörka natten var det praktiskt taget omöjligt att fastställa vad som föregick. Antingen stormade ryssarna en gammal lyssnarpostställning, eller också ”avvärjde” ryssarna i fantasin en överrumpling av finska jägare.

I dag på morgonen väcktes jag ur min slummer av en hemsk nyhet, som gjorde mig klarvaken i en handvändning. Nygård berättade, upprörd, att jägar V. Kamis från maskingevärs-kompaniet hade stupat för en granatskärva, som gått genom bröstet. Kl. 21.15 hade han vaknat och gått ut ur skyddsrummet för naturbehov, och just där han stannade, kom en fullträff i graven. Efter två timmar var han död. Händelsen kändes för mig, som om det skulle ha varit min egen bror. Vi hade känt varandra sedan länge och i honom hade man funnit en utmärkt

kamrat med ett glatt sinne. Han hade varit besjälad av en ovanligt stark tro på vårt företag. Ett flertal gånger hade han även låtit påskina, att han gärna skulle offra sitt blod för Finlands frihet, om blott det skulle ske i Finland.

Vår förra gruppchef är nu i Hamburg. Han kom ihåg mig, den präktige gossen, ty tack vare honom fick jag i går kväll ”liebesgaben” från en obekant dam i Tyskland, som heter M. Lindberg. Det kändes rörande, att i främmande land bli ihågkommen av varmhjärtade människor.

Den 20 november. Vi har redan länge önskat oss vaktpälsar och varmare underkläder. I går kröntes vår önskan delvis med framgång, ty då utdelades underkläder, ehuru något märkvärdiga i vanlig bemärkelse: det kom pulsvärmare, knävärmare, magvärmare, öronvärmare, o.s.dyl. Det gäller nu bara att binda lapparna på rätta stället. Även fingo vi ”liebesgaben” paket i form av tobak, skrivpapper och anteckningsböcker.

Något, som vi inte hade önskat oss, var ryska projektiler. I flera dagar har det pågått artilleridueller. Ryssarnas nervositet är uppenbar, och mörkret tycks ha blivit en verklig mara för dem. Varje natt kastas handgranater och efter krevader följer vanligen en hejdlös gevärseld, som t.o.m. åsamkat oss sårade. En rysk överlöpare, som kommit till 4 kompaniet, lär ha berättat, att ryssarna knappast våga sig ut på sina lyssnarposter, sedan tyskarna för en tid sedan utmed hela fronten företagit våldsamma spaningar.

Ett mindre önskvärt arbete ha vi fått påbörja framför en lyssnarpost, bestående i taggtrådsstängslens förstärkande. Var tredje och fjärde natt är det vår tur. Det kändes kusligt att rakt framför de ryska gevärsmynningarna gräva hål i jorden för stolparna, för att sedan riva sina fingrar till blods på taggtrådstaggarna. Geväret som hänger i rem över axeln, gnagar på skulderbladen, och blockdosan med gasmasken pendlar framför näsan och gör arbetet mera invecklat.

Den 24 november. Den ryska artillerielden har ännu icke lämnat oss i ro, ehuru tyskarna häromdagen besökte deras

förbindelseleder bakåt med ca 200 gasbomber. Däremot har vi i dag fått genomgå ett rent helvete. Över 2000 ryssgranater av alla kalibrar har regnat över våra ställningar, och mellan 14-16 har vi fått sitta i vårt bombsäkra rum. Det talas om sönderskjutna boningsrum och sårade såväl bland tyskar som finnar. Man väntar rysk påhälsning av levande kraft inkommande natt.

Den 25 november. Som man trodde i går, så har det också gått. I dag på morgonen kl. 5-tiden började ryssarna beskjuta vår högra flygel våldsammare än på andra ställen, varefter ryssarna gingo till anfall med tyngdpunkten mot Laus. 2 kompaniet mottog dem med effektiv flankeld, och det hela slutade med fångar och stupade ryssar.

Även vårt kompani var innesluten i ryssarnas anfallsavsnitt, och vi väntade med spänning på att få se ryssarna dyka upp framför våra taggtrådsstängsel, ty man kunde ej observera så noga i mörkret. Kl. 6-tiden fick jag order att tillsammans med Backström avlösa lyssnarposten, som man t.v. icke ville lämna åt ryssarna. Vi hade knappast övertagit bevakningen, då ryssarnas artilleri-eldstöd ökades, och tyskarnas artilleri å sin sida öppnade spärrelden. Vår ställning blev kritisk, ty vi lågo i vår egen artillerispärreld. Ännu såg man inga ryssar i det rådande mörkret. Plötsligt kom ordonnans springande längs förbindelsegraven med order om att vi skulle draga oss tillbaka och stå ”Grabenpost”. Vid ingången till vår lyssnarposts förbindelsegrav stod plutonschefen färdig att spränga undermineringen på det ställe, där vi nyss hållit utkik. Dessutom hade vi spärrat förbindelsegraven med spanska ryttare. Det blixtrade och dundrade, och för varje salva drog man en lättnadens suck över att ännu vara vid liv.

Det började så småningom dagas. Ryssarnas artillerield hade upphört och ryska soldater lågo framför vårt taggtrådsstängsel och grävde åt sig skyttegropar. Vårt eget artilleri fortsatte att skjuta, varjämte gevärsgranater och minor slungades mot de olyckliga ryssarna. Vår grupp fick ånyo lov att besätta lyssnarposten för att komma närmare ryssarna och kunna skjuta effektivare. Vi siktade och sköto. Det var som förgjort, man ville ej träffa. Ryssarna började retirera. Endast

döda och sårade lämnades kvar i gropen. Antalet anfallande uppskattades till 50 á 70 man. I närheten av vår lyssnarpost sov en sin sista sömn. Han var stor till växten. Huvudet och ena armen hade sjunkit ner i gropen. Ännu kl. 12-tiden dånade artilleriet. Man märkte, att vi blivit krigare. Det var med lugn och iver som manskapet skötte sitt arbete under den pågående striden. Det förefaller även, som om i kompaniet skulle finnas helt andra soldater än de, som voro med i Misse-trumelden.

Den 26 november. Senaste natt var relativt lugn. Den var vigd åt de stupade, som skulle bortföras. Av förklarliga skäl voro ryssarna flinkare i vändningarna än vi, ty då vi senare på natten började hämtningen, hade de flesta stupade bortförts. Endast en hittades av III plutonen, som tillhörde ett sibiriskt regemente n:o 35. En granatskärva hade slitit bort hans halva huvud. Han hade en stoppad blus under vapenrocken och var f.ö. ganska välklädd.

I dag på morgonen kl. 7-tiden blev det igen hetare, ty ryssarna gingo ånyo till anfall mot Laus, samtidigt som svagare patruller demonstrerade mot vårt kompani. Även denna gång avvisades ryssarnas företagsamhet. Framför 2 kompaniet har ett flertal ryssar stupat.

Den 27 november. I skymningen i dag på morgonen hade 2 kompaniet utsänt en starkare patrull mot ryssarna. De våra torde ha varit i en svår situation, ty de blevo omringade av ryssarna. Pojkarna slogo sig dock igenom mot Laus, varvid en i patrullen försvann i obekanta öden. Han torde heta Odén. Man har sökt honom i dag på en riskfylld patrullgång - utan resultat. Månne han har fallit levande i ryssarnas händer? För ett sådant öde hade det varit bättre, att han fått stupa i öppen strid.

Den 30 november. Sedan 2 dagar har vi haft relativt lugnt. Ryssarnas stridslust har synbarligt lagt sig. Deras förluster räcker väl till för en tid framåt. Även vi har haft förluster under de oroliga dagarna, som trots allt är förhållandevis små. Tack vare våra ypperliga ställningar. I dag hörde jag någon påstå, att vi kommer att bli avlösta i en snar framtid - i de närmaste dagarna.

Den 13 december. Sedan den 1 december har ryssarna återupptagit bombarderingen av våra ställningar. Med bestämda tidsmellanrum ofreda de oss nattetid, trots tyskarnas likvideringsbeskjutningar. Vi har även haft förluster i döda och sårade. Senaste natt voro ryssarna nog fräcka att förnya anfallet mot Laus med ung. 60 man. Det blev åter ryska förluster och reträtt. Tyskarna sparade ej heller sitt artilleri, vilket småningom borde bli en varning för ryssarnas alltför farliga företag.

Den s.k. stöttruppskursen har varit några dagar kommenderad till Kneiss för maskingevärsexercis. Premiärlöjtnant Stahel ledde exercisen med äkta kasernröst. Kursen har varit ett nöje därigenom, att vi fingo sova avklädda i största lugn.

I går kväll meddelades officiellt, att Tyskland och Österrike-Ungern bjudit de allierade fred. Vi vanliga dödliga tro icke mycket på ”diplomatdansen”. Det talas f.ö. om ett tyskt anfall på Östfronten om freden förvägras. Är det kanske för att förbereda jordmånen bland soldaterna för ett anfall?

I dag är det sannolikt vår sista dag vid fronten, ty vi har packat våra saker för avmarsch. Ett tyskt infanteriregemente n:o 332 skall avlösa oss. Det talas mycket om att vi skola komma till Libau i garnison.

PÅ LYSSNARPOST I DUMBE-STÄLLNINGEN

”Ablösung vor - klockan är snart 2!” ropar dejourhavande underofficeren, och sticker in sitt huvud genom skyddsrummets dörr. Jag vänder mig i sömnen på den hårda britsen, men så vet jag plötsligt, att det ej är någon mardröm.

Vår avlösning måste ut igen för att frysa, stirra och lyssna på de ohängda ryssarna efter blott 4 timmars frivakt.

Min kamrat tänder eld på sin pipa och hasar sedan ned från övre britzen. Han sliter i manteln, som tjänat som madrass och

som fastnat i någon springa. Han brummar något om det förbannade mörkret, men får dock manteln på sig. Bajonetten slamrar mot något hårt föremål och sedan hör jag huru han knäpper bältsöljan på magen. Även jag har samma besvär i det eviga mörkret, men ingen bryr sig dock om att tända eld på lyspärtan. Vi taga våra filtar under armen och geväret i handen och sedan - gasmasken tänkte jag glömma. Den skall ju obligatoriskt dingla på bröstet - vandra vi ut i natten.

Vinden är bitande kall och vattenfylld. Den blåser in över dynerna och tränger ned i skyddsrum och skyttegravar. Den famnar den glesa och illa medfarna furuskogen, vars våta kronor stänka duggregn över den våta och mossbelupna marken. Vi stega militäriskt, energiskt och trevande fram i förbindelsegraven. På ett ställe knastrar is under fötterna, ty vi har redan haft de första frostnätterna. Sedan når vi fram till bröstvärnet eller första linjen, vilken besattes av mannarna om fienden skulle anfalla. Här stanna vi emellertid icke ännu. Vi måste ut till ”Horchposten” - lyssnarposten, som är belägen i en grop ett gott stycke framför bröstvärnet. Med trevande steg fortsätta vi till poststället efter den halvfärdiga graven och famla med händerna över huvudet, ty taggtrådsstängsel korsar vår väg. En enda sammanstötning kunde vara nog för ett känsligt öga.

Vi avlösa posten, som viskande berättar att ryssarna visat sig oroliga: ”De skjuta vilt med gevären och kasta t.o.m. handgranater. Tidtals försöka de upplysa terrängen med sina slarviga ljusbomber.” Våra kamrater har avskjutit endast ett par gevärskott för att öka stämningen. Vi får ytterligare veta lösenordet, som vi oriktigt nog hade glömt, och sedan försvunno de i mörkret.

Vi stå nu och speja i den mörka, spöklika natten i två långa timmar. Tjocka moln sväva över talltopparna och ett fint regn väter ansiktet. Jag sveper filten omkring mig, sedan tältduken och knäpper fast den, för att få skydd mot regn och blåst.

Snart få även vi bli iakttagare av ryssarnas nervositet. Våra patrullfärder ha sannolikt satt skräck i de stackars ryssarna.. ”Bättre att förekomma fienden än att bli överrumplad”, tänka

de sannolikt. Ilsket vissla kulorna i luften och ibland komma de surrande som jättebromsar, som kanske ha snuddat vid någon trädstam, förlorat sin bana och falla slutligen skramlande ned i vårt taggtrådsstängsel. De ryska ljusbomberna förbrinna i förtid och falla, trots avsändarnas goda vilja, ned framför deras egna ställningar.

Nu tycks någon komma ut till oss. Helt nära känna vi igen den för tillfället tjänstgörande gruppchefen, som gör sin rond. Han spörjar oss om lösen och vi ge honom besked. Sedan undersöker han gevären, om vi tagit bort säkringen, om de äro laddade o.s.v. Under tiden meddela vi våra observationer. Till sist underrättar dejourhavande gruppchefen, att en rapport ingått från Tuckum om att några krigsfångar lyckats rymma, och man antager, att de någonstädes försöker smyga sig genom fronten över till ryska sidan. Gruppchefen går bort. Vi fortsätta att stirra ut i mörkret. Tiden kryper långsamt fram.

Plötsligt tror min kamrat sig märka något misstänkt. ”Det måste vara någon, som rör om kvistarna mellan sanddynerna”, säger han. Vi lyssna med intensiv spänning en stund. Någon ”bror Ivan” kan det icke gärna vara, ty då skulle prasslet te sig annorlunda. Nu höres ljudet nära, och med ett skutt hoppar vår egen katt, fram ur mörkret. Att katten börjat göra visiter hos ryssarna kunna vi ej döda henne för, hon är oss i alla fall till stor nytta genom att hålla efter råttor och möss, vilka alltid vilja dra från oss vår ransonerade brödbit.

De mörka molnen börja försvinna, regnet upphör, men icke den bitande höstvinden. En och annan stjärna börjar kasta sitt matta sken över ödemarken. På stranden ett gott stycke bortom den ryska ställningen där kusten buktar sig till en udde, ha ryssarna uppställt en strålkastare. Den spejar ihärdigt över havet och upplyser allt emellanåt vår strand.

”Men vad är det? Tyst, nu kommer en handgranat!” Man ser en rad eldgnistor uppstiga från en rysk lyssnarpost, beskrivande en stor båge i luften och slutligen nå marken. Efter några ögonblick ser och hör vi en stark explosion, som flammar upp i mörkret och ger ifrån sig ett skarpt rött sken. Ännu en gång ser vi detsamma upprepas.

”Nu har det börjat med handgranater. Vad går åt ´Ivan´ i natt? Har de hört något misstänkt?” undrar min kamrat. Vi komma till slutsatsen, att ryssarna helt enkelt äro nervösa och inbillningssjuka. Om vi hade patrulltjänst vore saken förklarlig, men nu... Vi å vår sida kunna ej låta bli, utan avlossa ett par skott för att låta dem veta, att vi leva och observera deras opåkallade oväsen.

Vaktunderofficerens besök av lyssnarposten har för oss blivit en tidmätning. Han kommer tvenne gånger och andra gången är ungefär en halv timme före avlösningen. Vår klocka har stannat sedan veckor tillbaka, och då vi ej fått den reparerad, ha vi fått lov att gissa tidens gång.

Nu hör vi dejourhavanden komma. Denna gång är det två, plutonchefen är med, han som har att inspektera hela kompaniets poster. Vi anmäla åter vad vi sett och hört. För att få en överblick av terrängen skjuter gruppchefen en ljusbomb, som klart belyser omgivningen och faller ned ett stycke framför den ryska taggtråden. Allting är klart. Vi få veta vad klockan är, och så försvinna de inspekterande i mörkret. Alltså, nu ha vi endast en halvtimme kvar.

Medan vi stå och iakttaga den på fiendesidan åter rådande oron, se vi långt bakom de ryska ställningarna fyra tätt på varandra följande blixtrar, som hastigt upplyser natthimlen. En med förhållandena obekant kunde lätt tro fenomenen vara kornblixtar, men vi veta av gammalt, att det är elden från artillerieldrörens mynningar. Vårt antagande besannas även. Fyra dova smällar. Häftiga sus i luften, alldeles över oss, samt fyra nästan samtidiga explosioner i vår egen försvarsställning. Granatskärvorna svepa tjutande fram över vårt postställe och följas av brak från ett omkullstörtande träd. Allt är ett ögonblicks verk: och med eller mot vår vilja ha vi känt vår ringhet, vår personliga maktlöshet i detta gigantiska spel, som omger oss. Instinktivt och halvt omedvetet ha vi sökt skydd i ”gropen”.

Ryssarna ha på detta sätt begynt ofreda oss nattetid. Visserligen har artilleriet en stor moralisk verkan, men då våra ”Unterständen” åtminstone delvis äro säkra mot fullträffar av

sådan kaliber som ryssarna här har att bjuda på, så har man likväl en viss trygghetskänsla. Bråka ryssarna alltför mycket, så få de snart betalning och detta i fulla mått. Artilleri ha vi ingen brist på och denna överlägsenhet höjer vår självkänsla.

Avlösningen kommer emellertid, Vi säkra våra gevär, taga bort bajonetterna och göra oss redo att överlämna vakttjänsten åt nästa par. Sedan försvinna vi, noga aktande oss för taggtrådsstängslet, som vi åter skola passera.

Det känns skönt att åter en gång få komma in i ställningen. Vårt anspråkslösa skyddsrum förefaller oss nästan hemtrevligt, medan vi stått därute och frusit två långa timmar. Jag tänder först eld på en pärta för att få belysning och sedan på en cigarr. Röka får man ej därute, och ett brott mot detta förbud kunde bli värst för en själv. Under det jag spjälker sönder en torrklabb och tänder eld i fältkaminen, hämtar min kamrat vatten och fyller på ett ”Kochgeschirr” - fältkokskärl. Efter en liten stund ha vi en värmande brasa och länge dröjer det ej heller, förrän kaffesurrogatet är färdigt och smakar härligt med tillsats av sackarin och en rostad brödskiva som tilltugg. Ännu kan man alltså njuta av livet. Men så har man även lärt sig att ha små anspråk.

Värmen från kaminen gör oss snart sömniga. Vi kliva upp på den hårda britsen, draga filtarna över oss och somna snart. Tyvärr blir sömnen även en plåga. Ohyran blir pigg av värmen från kaminen och den uppvärmda kroppen. Råttorna passa i sin tur på att utforska om några brödsmulor fallit på golvet och arrangera t.o.m. ett bullrande oväsen med en tom konservburk. Min kamrat blir förargad och skjuter ett skott mot råttorna. Det blir tyst - så länge, att vi åter kunna insomna. Sömnen tar sist och slutligen ut sin rätt trots alla vidrigheter … Vi kanske drömma … drömma om att vi äro i hemlandet bland egna och anförvanter, fjärran från världskrigets fasor, men - omöjliga i civila livet. Vi äro besmittade av kriget i alla dess former. Vårt själsliv måste vara på något sätt i olag.

FRÅN DUMBE TILL LIBAU

Den 13 november på kvällen blevo vi avlösta från fronten, för att sedan i nattens mörker marschera till Tuckum, Följande dag var vilodag, och som sådan hann man besöka kaféer och krogställen. Kl. 21.15 voro vi åter färdiga för avmarsch och med glättigt sinne och under tonerna av ”Björneborgarnas marsch” styrdes våra steg till stationen. Vår brigadchef, general Wyncken, behedrade oss med sin närvaro och utryckte sin erkänsla för bataljonens arbete vid fronten. Vi hurrade som vanligt för någonting och sedan rullade bataljonens första transporttåg bort i natten.

Det blev en synnerligen otrevlig natt i de oeldade godsvagnarna. Vinden drev in mellan springorna och man försökte hålla sig varm genom att sova så nära varandra som möjligt. Stämningen var ändå rätt god, ty vi visste nu med säkerhet att vi skulle resa till Libau.

Följande dag anlände vi till den förlovade staden och blevo välkomnade av stadskommendanten och tvenne tyska musikkårer. Man spelade även här ”Björneborgarnas marsch”, vilket för oss var hemlandstoner och uppiggande våra stela lemmar under marschen till Bayern Kaserne, vårt blivande förläggningsställe för huvuddelen av bataljonen. Civilbefolkningen följde oss med synbart intresse och de nätta stadsflickorna hjälpte till att höja våra ”förväntningar”. Man hade ju icke sett en enda städad kvinna sedan mer än 6 månader tillbaka.

I den f.d. ryska kasernen fanns snusk och ohyra i oändlighet. Britsar fingo ersätta sängar, bräder tjänstgjorde som madrasser och som täcke dög den gamla filten med tornistern som huvudgärd. Man började redan nu förstå, huru fortsättningen skulle arta sig. Huru skulle man överhuvudtaget kunna hålla sig ren i ett logemente, som var avsett för ett helt kompani? Då man städat från ena ändan till andra, så var den först städade ändan av rummet lika dammig som i början av städningen.

Tjänsten höll på att bli den gamla vanliga. Man ville strama upp bataljonen och ge oss pli och ordningssinne, vilket betänkligt stod kontrast till förläggningsmöjligheterna. Man arrangerade granskningar och försökte få de av arbete och taggtråd rivna uniformerna i skick. Vi besökte avlusningsställen och tvättade våra syndiga kroppar i kronans badinrättningar, men ingenting ville hjälpa. Sist och slutligen kom vi underfund med att det i staden fanns offentliga badställen med riktiga finnbadstugor, där man åtminstone för 1 ½ time kunde känna sig som människa och kristen.

Livet i staden blev för oss den bästa rekreationen. Redan befolkningen var intressant att lära känna. Det vimlade av judar i olika åldrar, som i våra ögon helt tycktes dominera staden och det tynande affärslivet. Därnäst kunde man tala om det tyska civila inslaget, och sist och slutligen fanns det letter bakom ryssarna, som kanske till antalet var störst, men föreföll att leva i små omständigheter.

Det är klart, att allt vad som offentligt stod till buds i storstaden intresserade pojkarna. Kaféflickorna, mest av judeblod, lärde sig i sin nyfikenhet ofantligt fort finska uttryck. Man bjöds t.ex. att sitta med ord på finska, som kunde få håret att resa sig på en gammal frontsoldats huvud, och då man avlägsnade sig, fick man en avskedshälsning, som ingalunda talade gott om läromästarens allvarliga avsikter.

Det fanns även människor, som voro rent av fientliga mot oss därför, att vi som finnar befunno oss i tyska armén. Det hände en gång att en arg gumma slog upp fönstret mot gatan, då jag med en kamrat passerade stället, och började skälla eftertryckligt på bruten tyska. Rätteligen borde gumman ha fått en trass i gapet, men vi föredrogo att låta hennes munväder gå ut i den friska luften.

Julen nalkades. De flesta av oss skulle fira denna för andra gången på främmande botten. I vårt kompani iordningställdes kasernen med kulörta pappersremsor och en julgran, och det fejades på bästa sätt. Julkvällen blev även stämningsfull med program och tal av majoren. Vi hurrade för kejsaren och fosterlandet. ”Liebesgaben”-paket, smått och gott, utdelades,

och till sist fick varje korpralskap 2 halvor konjak: ”gasen” steg därefter ganska snabbt i huvudet och det var självklart, att den som hade slantar i fickan, ville öka stämningen på något kafé. Visserligen blev det bullersamt liv här och där, men sådant hade man väl rätt till. En pinad och plågad preussisk soldat bör väl även någon gång få slå sig lös från det gråa vardagsjobbet. Om det sedan blir litet straffexercis dagen efteråt, så må det förlåtas.

ÅTER TILL FRONTEN DEN 5 JANUARI 1917

Vi hade parad på torget vid Hansa-kasernen, där artilleriet och pionjärerna voro förlagda. Major Bayer tog avsked av bataljonen, ty han hade blivit utnämnd till regementskommendör på Västfronten. Han talade rörd om vår ädla kamp mot fiende, som förtrycker vårt hemland. Han såg i oss viljestarka män, som aldrig skulle gå under. Han talade vackert om det kamratskap, som band honom vid truppen och lovade, att han städse skulle följa med oss i tankarna. Han tackade alla för plikttroget arbete och uppmanade oss att icke förbruka den aktning, som den tyska armén hyser för oss.

Vi avmarscherade under tonerna av ”Björneborgarnas marsch”, stövelklackarna smällde taktfast mot de ojämna stengatorna och tonerna ekade besynnerligare än vanligt mot husväggarna. Någonting hade hänt, som icke kunde uppfattas i hela dess vidd. Majorens intresse för vårt företag hade uppskattats av alla, ehuru man någon gång hade hört missljud om arbetsmetoderna.Vem skulle nu äga förutsättning att taga hand om ett så invecklat företag som vårt? Åtminstone föreföll det för oss omöjligt, att tänka sig en för oss främmande officer, som vår bataljonskommendör.

Vi hade ledigt resten av dagen. Jag besökte på e.m. en badstuga, och njöt i fulla drag civilisationens förmåner. Kl. 5-tiden kom jag till kasernen och fick se hela kompaniet uppställt med full packning. En kamrat hade samlat ihop mina saker och fört dem på gården.

Det pratades oreglementsenligt i ledet. Man skrek åt mig att skynda på. Ty nu skulle vi sist och slutligen göra slut på ryssarna. Jag var som fallen från skyarna, Var det skoj eller allvar? Det föreföll underligt och omöjligt alltsammans, då man tidigare hade sagt åt oss, att vi icke mera skulle fara till fronten, utan utbilda oss för kommande uppgifter i Finland. Jag ordnade mina saker hastigt och hann få allt färdigt tills bataljonen avmarscherade till stationen. Sist och slutligen var ju alltsammans naturligt, ty vi tillhörde ju 8:de arméns reserver. Vi stuvades in i kalla godsvagnar utan kaminer. Kölden knep i örsnibbarna. Det blev en otroligt kall och sömnlös natt. Färden gick över Mitau och Tuckum, där vi inträffade sent på morgonen.

FÖRSTA SKEDET I STRIDERNAS VID AA-FLODEN.

Om det s.k. krigsläget visste mannen i ledet ännu ingenting då vi anlände till Tuckum. Vi trodde redan - om också vi vore i alarmberedskap, - att vi skulle få vila och värma oss litet i den för oss redan kända staden. Därav blev emellertid intet, ty kl.1 följande natt fortsattes järnvägsresan i varma vagnar mot Mitau till ett ställe, som hette Ersel. - Major Bayer var fortsättningsvis med bataljonen. Hans transport hade uppskjutits tillsvidare.

Kanonerna dundrade i östlig riktning då vi ordnades för avmarsch. Vi förstodo nu, att någonting viktigt var i görningen. Efter ungefär 12 km´s marsch anlände vi till Sumarak. Det flesta voro redan våta om fötterna och trötta. Vår pluton anvisades ett blockhus utan golv och fönster. Absolut som en ängslada. Vi gjorde upp en stockeld på golvet för att värma oss och torka vår fotbeklädnad. Maten blev småningom färdig - bönsoppa - och redan hade en hel del fått sin ranson, då en order anlände, att vi omedelbart skulle avmarschera. Vi stirrade på varandra och på plutonchefen. Är det meningen, att soppan skall spillas på marken? ”Naturligtvis! Raska på! Spänn kokkärlet genast på tornistern!” I en handvändning var ordern utförd och med hungriga magar och bittra sinnen

marscherade vi vidare österut mot byn Pikke, som var starkt hotad av ryska anfallskolonner. Det var skyndsamt och med möda strävade man framåt i kölden på den hala vägen. Ordonansryttare, sjuktransporter och tross kommo emot oss. Kanonerna dundrade allt fortfarande.

Då vi kommo till byn Latschen veko vi in i skogen. 1 kompaniet skötte nu om säkringen. Vi skulle marschera genom skogen österut för att fortare komma fram. Man påstod även, att bron vid Kalnzem över Aa-floden låg under artillerield, varför detta även bidrog till skogsmarschen.Vi marscherade hela eftermiddagen i djup snö med geväret laddat och i rem över nacken och tummarna under tornisterbärremmarna. I tur och ordning ansade man den tunga tornistern från den ena sidan av ryggen till den andra, för att turvis kunna vila axlarna. Kolonnen förlängdes mer och mer, och sist och slutligen drog hela bataljonen fram i enkel rad som ett ofantligt långt mörkt band över det vita snötäcket. Samtalen upphörde så småningom och snart hade man icke en blek aning om i vilket väderstreck vi vandrade.

Vi hade även gott vilse i skogen, ty på kvällen kom vi till Buchholz, ett stycke nordostligare från den plats där vi startade på dagen. Vi fortsatte nu längs den väg vi borde ha gått. Och kommo till västra stranden av Aa-floden mittemot Kalnzem. Kolonnen stannade och manskapet frös. Vi fingo stå en hel timme i den fruktansvärda kylan. En jägare gick förbi kompaniet och berättade, att 4:de kompaniet fått order att gräva ned sig i snön. Om det var skämt eller allvar är ej gott att veta. Det såg i alla fall tröstlöst ut, hur man än begrundade läget.

Från majoren - som med sin adjutant redan på dagen ilat till Pikke för att taga förbindelse med den tyska kommendören därstädes - ingick meddelandet, att ryssarna redan besatt byn på e.m. Sedan hörde man berättas, att ryssarna gingo över Aa-floden norr om Kalnzem. Detta var ett glädjebudskap, om också ryssarna när som helst kunde ha dykt upp i vår rygg och vänstra flank, ty därmed fingo vi åtminstone marschera och undgingo att frysa ihjäl. I mörker och öppen ordning gingo vi

över Aa-floden under ryssarnas och tyskars gevärseld. Ryssarna trodde sannolikt att vi anföllo och tyskarna trodde, att vi voro ryssar, som anföllo bakifrån. Blixten från gevärselden syntes från motsatta skogsranden. Det märkvärdiga var, att ingen tog ”Hinlegen”, man stapplade framåt, som om man vandrat i sömnen. Det lyckligaste av allt var, att kulorna gingo för högt, och endast en i vårt kompani blev sårad i magen. Lång senare fick jag veta, att han sårades av japansk gevärskula, som självfallet kom från ryskt håll.

Slutligen kommo vi över floden till byn Kalnzem, där vår pluton fick skydd bakom ett tegelhus. En lång paus följde i 24 graders kyla. Ingen av manskapet visste orsaken. Två jägare i plutonen höllo på att förfrysa sig h.o.h. De kunde icke mera reda sig själva. En av dem, jägar Nygård, släpade vi in i ett oeldat hus och började frottera honom, varvid han småningom övervann sitt slöhetstillstånd.

I rummet där vi behandlade Nygård, fanns flera stupade tyskar, som sov sin sista sömn. En jägare hade dåliga stövlar och bytte åt sig ett par bättre. I fred kallas dylikt för likplundring, i krig är det naturligt och kallas på sin höjd för ”besorgande”.

Från kompaniet fingo vi under tiden order att besätta en lucka i tyskarnas front, men detta hann icke utföras, förrän bataljonen fick en ny order om att gå tillbaka till Buchholz.

I häftig artillerield marscherade vi över bron vid Kalnzem, samma bro, som vi på dagen undvikit - och genom byn Latschen. De ryska granaterna slogo ned i istäcket och kreverade i flodbottnen, vilket var tur för oss, ty därmed undgingo vi skärvorna. En tur var även, att bron icke träffades. Vi förlades som första reserv i ett hus, men påminde om en ria. Den var försedd med britsar för soldatinkvartering. En post utställdes med uppgift att iakttaga den ryska artillerield, som var förlagd till Latschen. Posten hade dessutom till uppgift att alarmera kompaniet, ifall ryssarna skulle inrikta elden mot förläggningskvarteret. För alarmen var även invisad platser i skogen i närheten av ”rian”.

Vi fingo nu mat efter 1 ½ dygns fasta, och därefter sova i den för kompaniet oerhört trånga bostaden, där vi formligen lågo halvt om halvt ovanpå varandra. Vi sovo gott trots kölden och faran för granaterna.

Följande dag den 8 jan. blev bataljonen alarmerad tvenne gånger. I första fallet skulle vi göra en motstöt och tillbakakasta en rysk avdelning, som gjort inbrytning på något ställe. Denna order annullerades genast. I det andra fallet beordrades åtminstone vårt kompani till byn Latschen. Kompanierna fingo nu till uppgift att turvis under nätterna säkra en frusen och isbelagd sumpmark mellan Aa-floden och Rone. Det var kusligt att ligga på isen i den starka kölden, utan hinder framför säkringskeden. Enstaka granater borrade stora hål i istäcket.

Nya Latschen, vårt nya förläggningskvarter, låg ständigt under artillerield. Tidvis ren trumeld. Ibland fingo vi springa ut ur våra bostäder och söka skydd bakom en stenladugård.

Jag kommer speciellt ihåg major Bayer vid ett dylikt tillfälle. Huset, där vår pluton låg i kvarter, kom plötsligt under granateld. Fönsterrutorna gingo i kras och vi fingo order att utrymma huset. Då jag kom ut på gården störtade skorstenen.- Majoren stod lugnt på gården, som om ingenting hänt och kallade min kamrat, jägar Bragas till sig, kände honom på pulsen och frågade: ”Haben Sie Angst?” ”Nein, Herr Major” vrålade B. tillbaka, vartill majoren svarade: ”Gut, nehmen Sie Deckung!” Majorens kallblodiga hållning i denna farliga situation var imponerande. Han verkade hjälte i ordets rätta bemärkelse, även om hans beteende föreföll något teatraliskt.

Den 10 jan. flyttades vårt kompani till Buchholz och ställdes till 247:de inf. regementets förfogande. Bataljonen förlades i ett stort blockhus, inrett som manskapslogement. På långsidorna funnos sängplatser och långa bord på mitten av golvet. Här voro vi ej utsatta för artillerield, men däremot var trängsel och trötthetеn oerhört stor. Den som en gång fått en sängplats, ville icke ens måltiderna stiga upp av fruktan för att förlora sin plats. Några hittade på att binda fast sig med tältsnören på de grova bjälkarna under taket, för att få en

stunds sömn. Några sov i stående ställning med ryggen mot väggen. Det fanns även manskap från tyska inf.regementet N:o 247, som stred om liggplatserna. Någon lyckades plocka mina fickor tomma, vilket speciellt retade mig därför, att jag hade en ny ficklampa och några slantar i plånboken.

På gården fanns ett stall jämte vind, som var överbefolkade. Några hade lagt sig att sova i hästpiltorna och två blevo halvt ihjälsparkade av hästarna. Det var en trängsel, som icke kan beskrivas med ord.

Vi blevo så småningom ”rörliga”. Dels bodde vi i Latschen, dels i Buchholz. I Latschen var det gott om utrymme, men med vår vila var det si och så. Vi fingo löpa mellan skogen och byn, beroende på den ryska artillerielden. Småningom blev byn egentligen en ruinhög.

På dagen hade man att förbereda en försvarsställning genom att bygga barrikader i skogen på ”spanska ryttare”. Vi byggde även stora cirkustält, som voro utrustade med kaminer. Man ville avhjälpa trångboddheten. Kölden var envis och arbetet utfördes med möda. Den oregelbundna sömnen och löpandet från det ena stället till det andra uttröttade oss betänkligt.

Den 13 januari disponerades bataljonen åter som reserv tillsammans med två inf.bataljoner för något större försvarsområde. Samtidigt hade bataljonen fortsättningsvis att säkra den lucka i fronten, som tidigare tilldelats vårt kompani. Detta fortgick ända till den 18 jan., då bataljonen fick order att marschera till Mitau.

Under dessa händelserika dagar lämnade major Bayer definitivt truppen. Det var den 11 januari. Som hans efterträdare nämndes Hauptman Knaths, en kompanichef i bataljonen. Denne preussiska herre, åtminstone i sitt uppträdande, skulle nu lotsa bataljonen fram i den tyska hären. Vad tiden har i sitt sköte, var svårt att förutsäga.

MARSCHEN TILL MITAU OCH VISTELSEN DÄRSTÄDES

I -25 graders köld anträddes marschen till Mitau. Utom den vanliga packningen hade man att bära ett hundratal extra patroner per man, som voro insydda i ett tygbälte. Sedan hade man ett extra patronmagasin per inf.gevär, som inrymde 25 patroner. En ny Hauptmann uppenbarade sig som tillfällig bataljonskommendör med namnet Zimmer, och som samtidigt skulle vara vår kompanichef. Han föreföll att vara en orolig själ. Med nervösa steg och armrörelser vandrade han fram och åter, småpratande med sig själv. Någon sade, att han säkert hade ”lösa skruvar”, och så föreföll det även, då man tänker på den svåra marschen som förestod, vilken utfördes på 6 timmar och torde ha varit ca 25 km lång. Han gav oss på denna sträcka endast 2 korta pauser, utan att ge oss tillfälle att taga bort tornistrarna eller koppla gevären. Till följd av de svåra vägförhållandena och ansträngningarna började en del ”fölora” sina extra patroner, reservmagasin och t.o.m. tornistrar. Jag kommer speciellt ihåg två i vår pluton, som vid framkomsten till Mitau inte hade något annat kvar än geväret. En del lämnades halvt avsvimmade vid vägen och upptogs sannolikt av trossen.

I Mitau inkvarterades vi i ett större stenhus vid torget. Det var skönt att få vila mina utröttade lemmar i de av bräder ihopspikade sängarna.

Nu började ohyran göra sig gällande sedan vi kommit i eldade rum. Man var i ordets rätta bemärkelse ”genomdränkt” med löss. Det var därför med en viss tillfredsställelse, som vi besökte avlusningsställen, där vi fingo bada och där vår ohyra stektes i stora järnugnar.

Ett besök i staden den 18 januari var en upplevelse i sitt slag. För det första därför, att jag med en kamrat av misstag försummade en gevärsgranskning, som vi förväxlade med en s.k. gevärsrevision, där gevärsägaren i regel icke behövde närvara, och för det andra därför, att man kom i kontakt med tyska krigare, som söpo och ville göra livet glatt, ty snart skulle

de ut igen för att återtaga den terräng, som ryssarna intagit under den nyss avstannade ryska offensiven.

På en kantin såldes snaps. Det stod en lång kö framför en lucka där utskänkningen verkställdes. Vi stego i raden bland de tyska soldaterna och fingo två st. per man och så kommenderade mannen i hålet: ”Följande!” En tysk underofficer observerade oss och frågade vad vi vore för landsfolk. Vi svarade, att vi voro frivilliga från Finland. Därmed var saken klar och han bjöd oss ytterligare, trots protester från mannen i gluggen, på dryckjom.

Sedan gingo vi till en annan kantin, där man endast fick vin och bier. Lokalen var proppfull av soldater och man trängdes kring disken. En tysk Gefreiter blev nu intresserad av oss och köpte en flaska vin och sedan bier. Han hette Neubert och deltog i en minkastarkurs. Det blev en glad kväll och han blev mycket förtjust i orden ”Min skål, din skål och alla vackra flickors skål,” och på bruten svenska upprepade han orden gång på gång, med därpå följande supar. Den, som icke tyckte om roligheten, var vår nya gruppchef, Bernhard, som sannolikt saknade all människokännedom och förståelse för dessa dagars krav på en förman. Själv något berusad skällde han för kejsaren och ”fosterlandet”, då vi kommo till förläggningen, skaffade han åt oss vakt utom tur. Vi trodde redan att han hade för avsikt att med sin röst uppväcka alla stupade vid Aa-floden.

Utom gevärsgranskningen hade vi en verkligt viktig tilldragelse som pågått under eftermiddagen. Bataljonen hade nyindelats och utrustats med norska backskidor, snöskjortor, alpjägarmössor, skidkängor och damasker, som sträckte sig upp över knäna. Emedan vinterutrustningen var begränsad, avdelades manskap från alla enheter till ett sammanlaget kompani under premiärlöjtnants v. Colers befäl. För oss vanliga dödliga föreföll alltsammans mystiskt och vi gjorde icke ens anspråk på att få komma till Stahels skidlöpar-kommando. Medan andra hade skidövningar skulle kompani Coler skotta snö på flygfältet, ty flygspaningen var synnerligen livlig. Vid maskinernas start, skulle vi också hålla fast i flygmaskinsvingarna, tills motorn fick tillräckligt fart, och

därmed förkorta starten. För oss var maskinerna synnerligen intressanta, ty vi hade icke tidigare sett dylika vidunder på nära håll. Man började snart kalla kompaniet för ”Flieger-Abteilungen”.

Den 23 januari fingo vi veta att vi ånyo skulle till fronten. Skidlöparkommandot skulle tjänstgöra som kavalleri efter tyskarnas genombrytning av den ryska fronten, som nu förestod. Jag gick nu och begärde skidor av kompanichefen, vilket genast beviljades, ty man hade småningom fått skidutrustning i reserv.

Kanonerna hade nu dundrat ända sedan den 5 jan., utan att ryssarna lyckats utvidga framgången vid Aa-floden, Mitau, deras operativa mål, var fortfarande i tyskarnas händer. Nu hade tyskarna beslutit sig för motoffensiv och bataljonen skulle få äran att operera i ryssarnas rygg.

ANDRA SKEDET I STRIDERNA VID AA-FLODEN

Den 24 januari uppställdes bataljonen i utkanten av staden färdig för avfärd. Alla voro iförda vita snödräkter. Skid-kommandot hade dessutom s.k. storpackning för att i någon mån kunna prestera större marschhastighet.

Då den avdelning, som jag tillhörde, närmade sig uppställningsplatsen, hördes skott och strax därpå kommandoordet: ”Vila!” En stund efteråt släpades en livlös jägare bort från platsen. Jag trodde först, att mannen var redlöst drucken, men just vid avfärden gick en viskning genom lederna, att ”Ozugf” Ståhlberg skjutit en man framför ledet därför, att han vägrade att följa med. För att få större effekt hade han kommenderat kompaniet att stå i grundställning. Det berättades senare bland manskapet, att den avlidne hade varit familjeförsörjare, att han kommit till Tyskland i den tron, att han skulle få arbetsförtjänst, men alltför sent observerat, att han skulle bli soldat. Det berättades även, att han redan i förläggningen vägrade följa med, och att han tvingades till

uppställningsplatsen, där han under högtidlig form tillfrågats tre gånger, om han kommer med eller ej. Med äkta finskt ”sisu” hade han svarat ”nej”, och så smällde skottet.

Det var först i Purmal by, som händelsen kom till vår plutons kännedom i ovan angivna form, och en allmän förbittring kunde förmärkas. Om händelsen skulle ha utspelats under pågående strid, skulle man kanske ha förstått saken. I detta fall var det långt bakom fronten. Saken är och förblir en mörk punkt i J.B. 27:s historia. Med inkvarteringen i Purmal började svårigheterna för andra gången i vinterslaget. Byn låg på en höjd vid Aa-flodens strand och var egentligen en ruinhög. På vinden av ett tegelbruk skulle vår avdelning förläggas under ett tak, som hade massor av stora hål. Fyllningen på mellantaket bestod av torv och fin sand, och snart kunde man knappast se varandra i dammet. Kölden var omkring 30 grader och för att ej frysa ihjäl, gjorde vi upp stockeldar på fyllningen. Efter en lång och sömnlös natt randades småningom den andra dagen - den tredje och den fjärde. Dagarna utnyttjades till skidexercis.

Den 27 jan. kl 7.30 skedde avmarschen till fronten. Vi trodde nu, att den förestående ”kavalleriattacken” var för handen. Det hade skjutits otroligt alla dagar vid fronten både med artilleri och maskingevär, och det ena tyska trupp-förbandet efter det andra hade medels bilar i snabbt tempo dirigerats till eldlinjerna. Saken syntes klar, det gällde bara att ordna om sitt testamente.

Först gick skidlöparkommandot, speciellt utrustat för partigängarverksamhet med lätt utrustning och en tilldelad pionjäravdelning. Taktiskt var skidlöparkommandot uppdelat i två gevärskompanier och ett maskingevärskompani. Maskin-gevären forslades på kälkar. Kompani v. Coler kom sist och var förstärkt med en tysk lätt maskingevärsavdelning.

Färden gick genom terrängen rakt mot Mangal. Då vi foro över Aa-floden mötte vi ryska fångkolonner, som voro på väg mot Mitau. Bevakningen var liten. Endast 3-4 lantvärnsmän per ryskt kompani. Från vilket ställe de kommo, visste vi ej.

Det var i alla fall en uppmaning för oss, att följa tyskarnas exempel.

En stund senare mötte vi en annan transport, som jag hoppades att läsaren aldrig behöver se. På stora och vida slädar hade man lastat stupade ryssar, med hemska, vaxliknande ansikten. Den ena armen stack hit och den andra dit, och det hela påminde om en fora lastad med stubbar.

Emellertid fingo vi snart veta, varifrån transporterna kommo.

Vi stötte snart på en befäst linje med taggtrådsstängsel och måste klippa hål i nätet för att komma igenom. Samtidigt kommo vi i rysk artillerield och det är sannolikt, att vi voro upptäckta av ryssarna, ty de hade observationsballonger högt bland molnen. Lyckligtvis klarade vi oss även denna gång utan förluster. Endast en man i vår pluton fick sina skidstavar avskurna av en granatskärva. Senare hörde jag, att kompani v. Coler varit illa ute för den ryska elden.

Vi passerade en sönderskjuten by och kommo sedan till en skog, där heta strider utkämpades. Här sågo vi dödens skörd efter de nyss utagerade striderna. Stupade ryssar lågo överallt, täckta av ett tunt snölager. De lågo som uppbrutna stubbar på en nyodling. En del hade gasmasken påsatt, som tydde på, att detta nya vapen hade varit effektivt. Man talade om blåsyra. Någon visste berätta, att en tysk res.gardesbataljon skulle ha slagit två ryska regementen på detta ställe och därmed erövrat de ställningar, som tyskarna innehade före ryska offensiven.

Utom stupade fanns även ihopsamlade ryska gevär, vilka lågo som vedhopar i skogen. Här och där konstaterade man rester av maskingevär och annan rysk militärutrustning. Det allmänna intrycket var det, att det ryska nederlaget i skogen öster om Skangal hade varit fullständigt.

Då vi kommo till Skangal fingo vi höra rysliga historier om ryssarnas framfart vid isbrytningen i de tyska ställningarna. Först och främst hade ryssarna i nattens mörker och köld smugit sig fram och klippt hål i tyskarnas taggtrådsstängsel.

Sedan hade ryssarnas stormkolonner gått igenom, och gjort kol på gubbarna, som hade tagit det bekvämt vid fronten och lågo avklädda på sina britsar. Därefter hade ryssarna ytterligare avancerat, förstört förbandsplatser och slagit ihjäl alla, som icke hade sina vapen till hands och kunde försvara sig, och som icke heller hunnit fly. Först sedan de bakomvarande tyska reserverna hunnit alarmeras, hade man satt stopp för framryckningen, och nu hade motanfallet gått fram mera skoningslöst än i vanliga fall.

Vår pluton, tillsammans med andra plutoner, inkvarterades i en ”kyrka”. Huset kallades så, emedan man påstod, att de ryska lantvärnsmännen skulle ha uppfört byggnaden för religiösa ändamål. T.v. saknades fönster och golv och överblivna rester från byggnadsarbetet fick tjänstgöra som inredningsmöbler. Vi hittade även en stor bykgryta, som placerades på mitten av golvet, och i den uppgjorde vi eld.

Temperaturen var i genomsnitt -30 C, och något sovande var det ej att tala om. Vände man huvudet mot grytan, höll man på att bränna huvudet, medan fötterna höllo på att frysa till isklumpar, och vände man fötterna mot grytan frös man om huvudet, Första natten slumrade jag in ett ögonblick och vaknade av en olidlig hetta i fötterna. Till min förskräckelse märkte jag, att lädret i mina skor var uppbränt och kunde plockas bitvis från fötterna. Skulle man nu också börja promenera omkring utan fotbeklädnad?

En kamrat fann emellertid på råd. I ena ändan av ”kyrkan”, i ett litet rum, hade pionjärkompaniet provisoriskt placerat ett litet förråd av skidkängor. Vi gingo för att rekognosera och upptäckte till vår glädje, att förrådet var obevakat. Först rev jag resten av skorna från fötterna och bytte åt mig ett par nya. Visserligen fick man i brådskan något opassligt, men alltid var det bättre än att vara utan skor på fötterna.

På grund av den starka kölden voro alla bäckar och diken i närheten bottenfrusna. Att tvätta sig var omöjligt, såvida man ej ville gnida sig med den skarpa snön, som knastrade under fötterna. Limporna fördelades medels söndersågning. De voro formligen frusna.

Efter flere förfrysningar började man småningom ordna varmare förläggning. Vår pluton anvisades ett f.d. stall för hästar. Dessutom hade lantvärnsgubbarna haft hönsskötsel i stallet, som därför var rysligt nedsmutsat. Hästspillningen stank av en vidrig ammoniaksdoft och någon föreslog, att vi skulle göra bruk av gasmaskerna.

I alla fall var doften angenämare än kölden, och vi voro nöjda. En hjälpgruppchef blev redan första dagen så van vid förhållandena, att han till de andras stora fröjd placerade sin tilldelade konservköttranson på ett fönsterbräde, som bar tydliga spår av hönsspillning, och som var förvånansvärt likt hans ranson. Det märkvärdiga var, att gossen borde ha haft stora förutsättningar att känna äckel redan vid tanken på något dylikt och nu hade han så fullständigt förlorat sina anspråk på livet, att inget mera föreföll honom onaturligt.

Emedan vi kom att stanna i Skangal-skogen några dagar, utan att vi visste varför, blevo vi beordrade att bygga skyddsrum. Ett mödosamt arbete i den frusna marken.Vår grupp fick till uppgift att förfärdiga ett redan påbörjat arbete, Tack vare förarbetet blev skyddsrummet snart färdigt och så fingo vi flytta in i vår nya och snygga bostad, som f.ö. utspridde en härlig kål-doft. Flyttningen berodde delvis även därpå, att stallet icke gav skydd mot ryssarnas ständiga beskjutning av vårt lägerområde. Emellertid voro vi ryssarna tacksamma för deras oerhört dåliga ammunition. Trots den frusna jordytan kreverar endast ca 20% av granaterna. En dag borrade en granat sig ner i jorden invid skyddsrummets vägg och gick in under golvet genom tjälen. Väggarna skakade, men granaten kreverade ej och skonade därigenom oss från en alltför tidig död.

Tidtals blevo vi även beskjutna med enstaka gasgranater. Jag hade en gång oförsiktigt nog avlägsnat mig från förläggningen utan gasmask, då det ropades: ”Gas!”. Med förskräckelsen som startskott började nu en kortdistans-löpning, vars tid tyvärr icke blev upptecknad.

Som ett bevis på den stränga tyska disciplinen skall jag berätta en händelse, som man ej förglömmer i första hand. En

lantvärnssoldat hade gjort sig skyldig till någon förseelse och hade dömts till straffexercis. Denna verkställdes under den ryska granatelden, som om det varit på en vanlig kaserngård.

En gång blevo vi filmade. Även ryska fångar ”spelade med”.

Den 8 februari tidigt på morgonen spändes skidorna på fötterna för avmarsch. Det blev ej heller nu någon ”kavalleriattack”, utan till vår glädje märkte vi, att färden gick mot Mitau. Kölden var fortfarande hög, men vädret var vackert. Det var helt enkelt en vacker nordisk vinterdag. Marschens längd blev ung. 20-25 km, vilken utfördes utan större besvär tack vare skidutrustningen, ehuru vi voro utplågade på grund av brist på sömn ett flertal dygn. Efter ankomsten voro vi t.o.m. i så god form, att en del besökte en levandebildersföreställning på ”Schlosstheater”.

EN NY TUCKUM-VISTELSE

Den 9 februari skedde avresan. Det blev ingen Libau-färd, utan i stället förflyttades vi till Tuckum som någon allmän reserv. Det talades även om Zerksten och Kneiss, ty på sistnämnda ort vistades vårt artilleri alltsedan första skedet var slutat vid Aa-floden. Vi fingo resa som herrar i passagerarvagnar och voro framme i Tuckum den 10 februari kl 10-tiden.

Första kompaniet hade däremot rest till Libau, vilket bådade gott för framtiden.

I Tuckum blev vår pluton inkvarterad i ett hus, i vilket vi även tidigare bott. Där fanns britsar och en kamin med ett plåtrör, som var draget utmed väggen. Vi eldade och hade det varmt och skönt. Man kunde t.o.m. kläda av sig skjortan, som förresten varit i användning sedan julen och som nästan kunde ”krypa” av sig själv. Det heta kaminröret fick nu tjänstgöra som avlusningsapparat.

Tjänsten började med härliga skidutfärder och backåkning i utkanten av staden. Den bistra kölden hade försvunnit som genom ett trollslag, och istället sken solen över det glittrande snötäcket. Man höll på att bli en ny människa. Tyvärr kom jag att skada min hand med en kniv, redan de första dagarna, varför läkaren ordinerade inre tjänst.

Snart kom jag underfund med, att inre tjänst och sjukdom även har sina sidor. Herr sanitetsunderofficeren skällde i regel varje gång han skulle behandla min hand. Läkaren var däremot hyggligare mot mig, men mot en del andra läkarbesökare visade han sig avgjort motvillig. Han hade svårt att föreställa sig en sjuk människa i krigstjänst. En gammal gruppkamrat hade bl.a magplågor och en underlig svullnad under bröstet. En dag förklarade läkaren, att det förorsakades av ”mat, som icke hunnit smälta”, och att han skulle gå ut i tjänst som de andra. Så berättade den sjuke åtminstone för mig. Emellertid var diagnosen oriktig, ty han dog senare efter en operation i Libau.

En annan historia från vår pluton må även berättas, vilken bevisar, att läkaren kunde ha haft skäl att misstro sjuka. Det var den s.k. ”excellensen” och jägar X som besökte läkaren och fick diagnosen ”duglig till tjänst”. Underofficer Schmitt var t.f. komp.-fältväbel och kommenderade dem ut på arbete. Pojkarna vägrade och förklarade, att de trots allt voro sjuka. Så kom officersställföreträdare Kapuczinski (kapellmästare i annat arbete) och förde ett oväsen, som icke kan tecknas på papper. Så lugnade han sin ton och frågade helt vänligt, om de icke ville taga sitt förnuft tillfånga. X visade då på sitt huvud, där han hade ett stort häftplåster och förklarade, att han hade huvudvärk.

Kapuczinski tycktes ha kommit på djupt vatten och kunde ej förstå ”sjukdomsfallet”, men vågade ej heller påstå, att X ljög. Det hela slutade med att han skulle putsa sitt gevär och visa det på e.m. för Kapuczinski, medan den andre skulle utreda sin sjukdom för vår finska plutonchef, som var nog så human, att han befriade honom från tjänst den dagen. För mig blev det hela ren teater och man hade svårt att hålla sig för skratt inför den komiska kapellmästaren i sin nya befattning.

De två sistnämnda gossarna voro säkerligen icke av Guds bästa barn och representerade en typ för sig. Deras huvudintresse var kortspel och försäljning av allt vad de kommo över, t.o.m. deras tillhörigheter, anskaffande av spritdrycker och sedan rumlande ute i staden till skam för bataljonen. De gjorde sig aldrig skyldiga till stora förseelser och var det någon gång diskussion om våra framtidsmöjligheter, så förhöllo de sig alltid passiva, m.a.o. de voro utan högre ideal. De levde endast för dagen, försökte klara sig från tjänsten enligt alla konstens regler och fann tillfredsställelse i saker, som saknade allt livsvärde. Emellertid fanns det ej så många av dylika naturer, vilket på sätt och vis var en lycka för bataljonen i sin helhet.

I allmänhet var stämningen mycket betryckt under vistelsen i Tuckum. Krigströttheten var allmän - även bland tyska soldater. Alltid var man utan pengar och de slantar, som man fick i lön, gick åt till tobak och livsmedel. Den ryska revolutionen, som enligt tidningar av den 15 mars skulle ha brutit ut i Ryssland, satte emellertid tankarna i kretslopp.

Senare fick man även veta, att det fanns en ny regim i Finland - en ny regering. Att England hade för avsikt att stöda Finlands frihetskamp! Att England hade föranstaltat revolutionen i Ryssland. Den 23.3 läste vi i tidningarna, att tsarens februari-manifest av år 1899 upphävts, och att Finland således kunde tillämpa sina egna lagar. Det berättades även, att de makthavande ryssarna i Finland packat sina kappsäckar och rest till Ryssland. Att Svinhuvud var på resa från Sibirien. Allt detta var på sitt sätt glädjande, men för oss gällde fortfarande frågan: Varför vill man fortfarande hålla oss här, då vi borde få resa till Finland så fort som möjligt? Frågan blev aldrig besvarad. För oss gällde den gamla satsen: ”Aushalten und Maulhalten”.

Småningom avtogo skidutfärderna och den gamla trallen började på nytt. Det blev kurser i gamla kända torra ämnen. Därjämte arbetstjänst, som omfattade snöskottning på flygfältet och järnvägen, samt pionjärarbeten bakom fronten. Jag kommer speciellt ihåg en dag, då jag tillsammans med en

annan kamrat fick obehag av en tysk underofficer efter slutfört pionjärarbete. Vi kommo att arbeta i en grupp, som bestod endast av tyskar från något annat truppförband.. Efter 4 km:s marsch till arbetsplatsen skulle varje grupp hugga 150 st, taggtrådspålar. De rent finska grupperna gjorde ganska fort undan sitt arbete och gingo hem. Vi, som hade arbetat med tyskarna, fingo stanna kvar. Sist och slutligen hade även vårt arbete blivit färdigt och då vi avlämnat våra verktyg, försökte vi smita, men därav blev det intet. Vi fingo berättigat ovett och måste till vår stora förargelse marschera med tyskarna tillbaka till staden.

I två omgångar blevo vi undfägnade med ”liebesgaben” sända från Sverige: den 6 mars fick varje man en påse som innehöll en ylleskjorta, en omgång underkläder, ett par strumpor, en tvålbit och ett par muddar. Den 20 mars fingo vi åter 34 st. Fennia cigaretter per man. Dessa paket hämtade med sig en varm fläkt från hemlandet, och upplivade månget dystert sinne. Redan tvålbiten betraktades som en guldklimp, ty sådant hade man ej fått i fria handeln på långa tider i Tyskland.

Den 23 mars kom det order om att bataljonen skulle förbereda sig för avresa. Det blev genast liv i dystra sinnen. Man lät klippa sitt hår och raka sig, man putsade sin uniform och man försökte sälja något som man kunde ”undvara”, för att få några slantar i fickan. Man hade ju hopp om att få komma åter till Libau, för livet i allmänhet bjöd ej på förströelser i soldaternas enformiga liv.

Förrän jag lämnar Tuckum för alltid, så måste jag omnämna ett brev, som jag fått mottaga av en bekant jägare, som blev befriad redan i L.L. på grund av sjukdom. Han berättar bl.a. om livsmedelsförhållandena bland de civila i Ebersswalde: Allt köpes på kort och under en hel vecka måste en person leva på 80 gram smör, 250 gram kött, 4 pfund bröd och 3 pfund potatis-surrogat, bestående av kålrötter el. rovor. Emellertid kunde man få en helinackordering för 22 Rmk. Han klagar över hunger och är förbittrad över att han ej kan vara med i bataljonen.

BATALJONEN ÅTERVÄNDER TILL LIBAU

Det var med en underbar lättnad som vi lämnade Tuckum för sista gången. En inre aning bestyrkte detta antagande. Ryssland var maktlöst, ryssarna voro trötta på kriget och förhållandena i Finland tydde på att någonting snart måste ske. Vi försökte t.o.m. sjunga då vi lämnade Tuckum, vilket icke hade skett på långa tider. Musiken spelade finska marscher och vårluften gav oss en känsla av nytt liv i våra dystra sinnen.

Vi reste i IV-klass passagerarvagnar, som kunde uppvärmas. Vi sovo och förde däremellan oväsen, och sist och slutligen anlände tåget följande dag den 20 mars kl. 17.10 -tiden till Libau.

Vi möttes med musik och med musik i täten marscherade vi till Bayern-Kaserne, som för andra gången blev vårt inkvarteringsställe. Libau-borna voro åter nyfikna. Gatorna kantades av åskådare, och vi å vår sida försökte göra vår mannakraft med hurtiga steg och raka led. Vi skulle ju taga Libau i besittning för en tid framåt - en tröstlös lång tid.

Vårt arbete blev de första dagarna att putsa oss för parader. Vi rullade våra mantlar och tältdukar i ”tadellöse Ordnung”, gång på gång, stövlarna putsades ånyo blanka som speglar. Vi skulle ha parad för fältmarskalken, prins Leopold av Bayern.

Bataljonen stod uppställd på Hansa-kasernens torg. Vårfloden steg över fotknölarna. Den ena minuten efter den andra gick, men ingen prins syntes till. Då vi stått ett par timmar, kanske mer, kom paradens emottagare, - general v. Schoultz. Prinsen var osynlig generalen stökade undan paraden ”i förbifarten” och så var hela den väl förberedda till-ställningen blott ett minne.

HÄNDELSER OCH STÄMNINGAR BLAND MANSKAPET UNDER LIBAU-TIDEN

Då man återkallar i minnet Libau-tiden, så framstår den som en enda grå dag i avsaknad av sol och värme. Söker man efter arbetsglädje, så söker man förgäves. Söker man efter annan livsglädje i form av förströelse och trevnad, så var den alltför billig även för en människa med de mest anspråkslösa levnadsvanor. Det vackra mål, som någon gång hägrat i våra tankar, då vi lämnade hem och fosterland, skymtade nu så obegripligt långt i fjärran. Visserligen hade den rovgiriga ryska dubbelörnens anfall mot lag och rätt upphört, men för oss tycktes denna overksamhet bero på en tillfällig vanmakt. Den var blott något vingbråkad efter de inre ryska revolutionsstormarna. Snart skulle den få luft under vingarna, då förhållandena i Ryssland blevo ordnade, och då skulle den säkert taga sitt rov med hull och hår.

Justitieminister Kerenski var nu mannen, som skulle göra saken. Åtminstone såtillvida, att han lovade hålla Finlands lagar i helgd - och folket jublade. Man tycktes ha glömt den ryska otillförlitligheten, som just var orsaken till att vi befunno oss i främmande land. Man tycktes även ha glömt, att Kerenskis regering var en tillfällig företeelse, som byggde på bolsjevik-vulkan, vilken när som helst kunde spy ut sin brinnande lava. Vad skulle det då bli av Kerenskis löften och planer? Dessutom var Kerenskis regering beroende av Englands och de andra allierade makternas bistånd, som åtminstone tidigare icke hyst några varmare känslor för Finland.

Det fanns även möjligheter för en snar fred på Östfronten, och vad skulle denna innebära, det var svårt att bedöma. Kanske skulle våra planer få stanna vid de ryska löftena, och då skulle vi kanske få välja mellan att återvända på nåd och onåd till hemlandet, eller också söka vår utkomst i Tyskland. Dylika tankar dryftades flitigt i slutet av juli.

För oss stod det som en klar sanning, att ryssen icke utan strid skulle offra något, som stod i hans makt att bevaka och

hålla. Vårt hat till Ryssland var dessutom alltför kallt, för att vi skulle ha kunnat godtaga några löften av det slag, som Kerenski utlovade. Vår längtan och trängtan var och förblev, att vi så fort som möjligt skulle få resa hem och fördriva de ryska makthavande och den ryska militären över gränsen i öster.

****

Våra underrättelser från Finland inhämtades ur finska och rikssvenska tidningar, som funnos att tillgå, blott några dagar gamla, i bataljonens läsesal. Dessutom vimlade rykten av allehanda slag, vilka ofta nog tycktes ha fog för sig. Vad våra politiker sysselsatte sig med, och vilka planer man hade avseende å bataljonen, voro förborgade för en vanlig jägare. Visserligen hade vi besök av herrar Fabritius, v. Essen och Ekola i mitten av april, vilka försökte, icke utan framgång, höja stämningen i bataljonen genom att berätta om självständighetsmännens beslutsamhet att icke kohandla med ryssarna. Tyvärr var deras besök alltför tidigt på våren, och emedan något liknande besök icke upprepades under den återstående Libau-tiden, blev det omöjligt för mannen i ledet att följa med den politiska utvecklingen och orsaken till det eviga dröjsmålet med hemfärden.

Under ovannämnda besök berättade Ekola om revolutionen i Ryssland och speciellt om händelser i Finland. Härvid betonade han, att det finska folket i sin helhet icke var så försonligt stämt mot ryssarna, som tidningspressen låtit påskina. Han var övertygad om, att Kerenskis regering skulle störtas genom en ny rysk omvälvning, och då skulle vi vara beredda. Tyvärr kunde han ej ge oss något svar angående tiden, som för oss var huvudsaken, ty hemlängtan stod över alla förnuftiga beräkningar. V. Essen tycks ha förstått oss bättre än andra, eftersom han uppmanade oss att förhålla oss lugna och akta oss för strejker och andra äventyr. Som motvikt lät han påskina de mödor, som folket hemma i Finland fick utstå. Fabritius, f.d. gammal jägare, hade ännu ej förlorat sin tro på vimpelfartyget: ”Ombord på tvenne fartyg med svajande

vimplar skulle vi styra kosan till Finland och med svajande fanor och klingande spel skulle vi sedan tåga in i Helsingfors.”

Efter de offentliga andragandena gingo några av åhörarna till attack mot v. Essen, ty de ville nödvändigt veta, när vimpelfärden skulle företagas. Han måste ha tyckt synd om dem och försökte trösta pojkarna med att motrevolutionen i Ryssland sannolikt skulle inträffa omkring den 1 maj. Dessutom fingo de första gången höra, att hauptgruppenführer Eirik Hornborg var i Finland och satt i lantdagen. Om förhållandena i Ryssland berättade han en intressant historia om Kerenskis makt: Castrén hade anhållit telegrafiskt från Petersburg att få återvända hem från landsflykt.

Svar kom från England med ett kort ”nej”. Han hade dock rest till Finland utan stora bekymmer för engelsmän och ryssar.

Sedan representanterna för Centralkommittén rest, började den långtråkiga perioden.

Ett gammalt famlande i ovisshet. Man slukade tidningsnotiser och lyssnade som barn till alla möjliga rykten och historier, och berättare funnos alltid. Om dessa ”representanter” för Centralkommittén voro värda sin självtagna uppgift, lämnar jag därhän. De s.k. ”führerna” höllo sig emellertid envist borta. Soldaten behövde ju ej tänka dåförtiden. Och varför skulle man belasta en redan försoffad människa med politiska tankeproblem …? Slutsumman av aprilmånadens diskussioner var emellertid den, att man starkt betvivlade Centralkommitténs aktiva verksamhet.

Under striderna vid Aa-floden hörde man nog talas om strejkande ynglingar, men om deras senare öde visste man ingenting. Då bataljonen i slutet av mars anlände till Libau torde åtminstone en del av dem ha funnits därstädes. Dessa hade emellertid i början av april sänts till Tyskland i för oss obekanta öden. Först långt senare på sommaren kom man underfund med, att de hade hamnat i ett militärt straffläger i Bahrenfeld, om vilket berättades rysliga historier.

I början av månaden påbörjades specialutbildningskurser. Man skulle inhämta mera kunskaper hette det, för att senare kunna lära andra. Jag kom till maskingevärskursen och lärde mig framför allt, att 90% av manskapets intresse går förlorat, om man övar maskingevärets tekniska handhavande i bitande kalla vindar på en öppen sanddyn vid havet. Jag lärde mig även ett lämpligt sätt att döda tiden och pina folk, om man dag ut och dag in marscherade långa vägar till ett övningställe med ett osöndertagbart maskingevär på nacken, för att sedan öva lås- och pipbytning, eller något annat konstgrepp.

*****

Om april var blåsig och kall, så blev maj i stort sett varm och vacker. Man njöt numera av den uppvaknande naturen, då man låg på sanddynerna vid havet och mekaniskt hanterade hävstängerna och andra vridhjul på maskingeväret, medan gevärsföraren tycktes tänka på något bortom havet och ”avfyrde” då och då något kommandoord, för att ge arbete åt manskapet och på så sätt hindra dem att komma på dåliga tankar.

Under denna månad började verkan av undernäring göra sig gällande bland manskapet. Hälsotillståndet var dåligt och några av de svagaste entledigades för att sedan klara sig på egen hand i det stora fosterlandet. Aldrig skall förglömmas morgonkaffedrickarna i Bayern-kasernen. Man vaknade hungrig. Fick ett kokkärlslock kaffesurrogat utan socker och dito en från föregående dag sparad svart brödbit, stor som en tumme. Till de lyckligare lottade kunde man räkna körkarlarna, vilka bodde utom kasernen och hade kontakt med ”affärsmän”, potatisland och fjäderfähus. Märkvärdigt nog hade de även pengar, och det var med stor aktning som man gjorde visit hos dessa ”herrar” med de obegränsade möjligheterna.

På kvällarna var det synnerligen vanligt, att se små lägereldar på kaserngården, över vilka soldaterna sysslade med kokbestyr. Ingredienserna voro enkla; potäter, vatten, salt och

en lökbit. Hade man en liten klick fett, så blev det genast helgdagsmat.

Även försökte man stilla sin hunger medels råa ägg – någon gång kom man över dylika – som klappades till skum och kryddades med litet socker. Sedan doppade man brödbiten, om man hade någon, i smeten och njöt av tillvaron, så länge måltiden pågick.

Tack vare en judekiosk utanför kasernporten, kunde man få köpa ovannämda ägg och vetebröd, till ett pris som garanterade judens framtid. Ibland voro pojkarna förargade på honom och gjorde då och då små förtret. En dag var upptåget nogåt vidlyftigare, och för ändamålet hade anskaffats björntråd jämte en järnkrok, som var fästad I trådens ena ända. En av ”mannarna” gick med kroken och tråden i släp till kiosken för att underhandla om köp, medan han i smyg tryckte kroken i en örfil. Någon affär blev det ej, men när kunden avlägsnade sig, började örfilen struttande röra på sig och styrde sin väg rakt emot kasernväggen. Juden sprang efter med utsträckta hander, som om han åkallat profeterna och ropade :”Mein Brot, mein Brot!” Ingenting hjälpte. Örfilen seglade redan uppåt och utåt och försvann in genom ett fönster i övre våningen. Skämtet kan klandras, men komiskt var det och – ”ändamålet helgar medlen”.

På grund av den ständiga hunger inträffade en tragisk olyckshändelse i vårt kompani under en gevärsrengöringstimme. En jägar Blomberg drog plötsligt ena stöveln av sig, riktade geväret mot bröstet och avfyrade ett skott med stortån. Dödligt sårad beklakade han sig över det dåliga skjutresultatet. Han dog på lasarettet. Orsaken var hunger, för han hade sagt åt kamraterna samma dag, då han sköt sig, att han icke orkade leva för den ständiga hungern.

Förläggningsförhållandena voro urusla, och blevo bestående ända tills bataljonen reste till Finland. Man låg på träbritsar, kropp vid kropp och hade tornistern som huvudgärd. Den smutsiga filten fick tjänstgöra som omhölje. Några ordande åt sig tältsängar med tillhjälp av tältduken.

Ohyran bekämpades medels besök på avlusningsställen. Tyvärr lågo otaliga kryp på lur överallt i kasernen och några minuter efter hemkomsten var man lika rik på ohyra, som före avlusningen. Sist och slutligen började man hata allt vad avlusningar hette, som i ingen händelse kunde föra till resultat. Lika stor effekt var det att klä av sig skjortan, vända den på avigsidan untanför det öppnade fönstret och låta lopporna företaga en enkel luftfärd till en annan jaktmark. Förresten kom man underfund med, att lusen är mera hänsynsfull än loppan. När den ätit sig mätt, lägger den sig till vila, varemot loppan efter sin frukost fordrar motion och enerverar därigenom i högsta grad sin innehavare.

Månaden avslutades med festdag till åminnelse av bataljonens avfärd till Lockstedter Lager. Vi hade på förmiddagen parad, som emottogs av stadens kommendant och på eftermiddagen militära idrottstävlingar med penningpris: Rmk 4:- utdelades, bl.a. som ett tredje pris i handgranats-kastning åt författaren. Vi fingo även Fennia cigaretter, vilka för oss vore en stor läckerhet.

*****

Juni började bl.a. med enstaka fall av malaria bland manskapet. Myggorna i Misses sumpmarker hade icke varit ofarliga, som man hade varit böjd att tro. Den 1 juni blev även jag intagen på lasarettet i Emigrantenhaus. Ännu skulle det likväl dröja en hel månad innan malarian i bataljonen blev allmän.

Min vistelse i lasarettet började med hög feber och frossbrytningar och 4 st. kininpulver per dag. Man uppvisade t.o.m. en ”Kininkalender”, som jag skulle göra bruk av ända till mitten av augusti. Det underliga var, att man hade tråkigt i lasarettet. En ren säng kunde nämligen icke uppväga matbristen. Det fanns tre olika matransoner, och den mellersta ”passade” för min sjukdom. Den bestod huvudsaligast av mjölkmat och vitt bröd. Denna ranson försvann likväl med febern och så fick jag äta ”Erste Form”: 500 gr. bröd per dag med en liten korvbit på kvällarna. Dessutom serverades den

s.k. middagssoppan, som i stort sett var ett uppkok på vatten och någonting annat. Man blev blekare och nervösare för varje dag, och så fick man börja bota sig med valeriana. Antalet malariasjuka ökades dagligen, och i slutet av månaden voro vi 27 patienter, varav två vore tyskar.

En av dessa tyskar, eller rättare sagt, en soldat från Elsass-Lothringen, som sade sig vara - fransman, var en överraskning för mig på grund av sin fientliga inställning till det land, vars soldatuniform han bar.

Vi sutto en dag på en bänk i trädgården med en bleckhink emellan oss, som var full med vitt vin. Han hade fått ”liebesgaben”-vin, som även jag fick smaka. Efter att ha berättat om sin sköna hemtrakt vid franska gränsen, om vinland, vinstugor och en mängd annat om soldatens himmelrike här på jorden, började han berätta för mig om sina revolutionära tankar, om en omvälvning i Tyskland. Han tillhörde ett järnvägspioniärtruppförband, som man, enligt hans utsago, avsiktligt höll på Östfronten. Man vågade icke använda truppen mot fransmännen, av fruktan för överlöpningar.

Han berättade även, att befälet upprätthöll en extra brevcensur, och att intet brev fick avsändas eller mottagas utan att det först lästes av befälet. Han påstod, att de en dag hade spelat ”Marseljäsen” på dragharmonika och sjungit franska sånger, t.o.m. varit hotfulla mot befälet. Sistnämnda hade jag svårt att tro, men då han berättade om sitt beslut att vara en av de första, som riktar sitt vapen mot den tyska samhällsordningen så fort det ”går löst” och då jag såg, hur det blixtrade i hans svarta ögon, märkte jag, vilken fanatiker han var: Tänk, två revolutionära på samma bänk med så vitt skilda uppfattningar om vår värld.

Jag upptäckte även en annan ”Drückenberger” i tysk uniform. Han hade legat på sjukhus ända sedan krigets början, och skulle fortsätta tills kriget var slut. Han anförtrodde mig, att han tack vare vissa konster alltid hade feber vid mätningar, men att samma dag, som freden kom, skulle vara den friskaste människan i världen.

För att läsaren icke skall få en orätt uppfattning om de tyska soldaterna under världskriget kan jag tillägga, att alla andra tyska patienter, som jag kom i beröring med, voro dugliga och hurtiga soldater.

*****

Den 2 juli blev jag på egen begäran utskriven från lasaretter och återkommenderad till kompaniet, Man påstod nämligen, att maten i bataljonen skulle ha blivit rikligare och kraftigare och för detta var man villig att lämna den rena sängen och den vänliga sjuksystern, som var ingen annan än Schwester Saara.

Av bataljonsläkaren fick jag 8 dagars befrielse från tjänsten, vilket gladde mig mycket. Det var ju högsommar och man fantiserade om solbad, simning och – framför allt var man nöjd att få vara sin egen herre, fri ifrån gevärsgrepp och annat själslöst arbete.

Följande dag höll jag på att spricka av förargelse. Bataljonen i sin helhet isolerades på 3 veckor i Bayern-kasernen. 2/3 -delar av bataljonens manskap var malaria-besmittad. Alla sjuka skulle genomgå en kininkur. Här hjälpte inga böner. I den genomsmutsiga kasernen fick man fördriva tiden bäst man ville. Det illasmakande kininpulvret försökte mången smussla undan, men även detta hindrades genom att alla på givet klockslag ställdes på ett led. Sedan kommenderades: ”munnen upp, pulvret in, svälj!”, så fick man skölja ned pulvret med en vattenklunk.

Den politiska stämningen var fortfarande betryckt bland manskapet.Man hade redan länge tvivlat på Central-kommitténs duglighet och när magister K. Donner vid månadsskiftet besökte bataljonen, trodde man på en lösning på diskussionsfrågorna. Det blev emellertid intet, ty han kunde ej för sekretessens skull berätta något viktigare. För att lugna stämningen beslöt han likväl att öppna på slöjan för valda representanter från enheterna, vilka i sin tur skulle få avgöra å de andras vägnar, om det överhuvudtaget skulle löna sig att vänta på Vimpelfartyget.

För att bevisa finska folkets omtanke om vårt välbefinnande medförde han en större penningsumma, som skulle komma bataljonen tillgodo i form av Rmk 2:- per 10 dagar. Därjämte påstod man, att en del av pengarna var avsedd för soppans föbättrande. Vi å vår sida undrade varifrån ingredienserna skulle köpas. Som ett resultat av våra diskussioner om Centralkommitténs verksamhet i Stockholm blevo vi nu i tillfälle att med mag. Kai Donner sända tre representanter till Stockholm och Finland, vilka fingo till uppgift att framför allt taga reda på stämningen i hemlandet. Gruppchef v. Hertzen med sin energiska natur blev den självskrivna ledaren.

Vi hade även riktat våra blickar mot Galizien, där Kerenski prövade Rysslands sista krafter mot Österrike-Ungern. I början hade ryssarnas framgång, men den 19 juli togo tyskarna ledningen, och så var det för ryssarna att taga till harpasset. Inom kort hade tyskarna framryckt 150 km på 250 km´s front, och framgången tycktes ha varit fullständig. Under dessa tider var det glädje i bataljonen, ty man trodde nu, att den s.k. Motrevolutionen i Ryssland skulle komma som ett jordskred och sopa bort Kerenski med sina kumpaner. Tyvärr gäckades vårt hopp åter. Kerenski satt allt fortfarande kvar och regerade som förr.

Utom krigsrapporterna cirkulerade rykten om bataljonens förflyttning till Tyskland, där vi skulle få andra uniformer och bilda en rent finsk bataljon, vars underhåll skulle bestrides av Finlands regering och lantdagen (Detta rykte syntes ha varit en kombination av Jernströms och greve Schwerins planer, som senare kommit i dagen och som i verkligheten syftade på vitt skilda mål). Ryktena funno även näring i en förordning om införande av finska kommandoord, samt tagande i bruk finsk terminologi.

En vidlyftig persedelgranskning den 31 juli var ägnad att stärka tron på en snar hemfärd. För minsta fel å persedeln beslöt man att ge en ny. Då allt var över kunde jag glädja mig åt att bli en ny människa till det yttre, ty ingenting fyllde granskarnas fordringar. Samma dag fingo tre gruppchefer och några jägare order att packa in sina saker för avresa följande

dag. Det talades om att de skulle ombesörja transport av sprängämnen från Mitau - för vårt behov i Finland!

*****

Augusti månad började med hemlighetsfulla kommenderingar. Den 2 augusti avreste 80 man från Libau och den 7 augusti försvunno ytterligare 80 man (Sprängkursen i Polangen.) Därefter hörde vi, att civilpermitterade återkallats till bataljonen. Vi fingo därjämte delvis nya utrustnings-persedlar och de tyska gevären utbyttes mot gevär av rysk modell. Som synes var förhoppningskurvan i början av månaden fortfarande synnerligen hög, men tyvärr sänkte den sig betydligt i mitten av månaden. Alla beräkningsgrunder hade åter varit felaktiga, t.o.m. de värsta pratmakarna och spåmännen blevo tystlåtnare. Den 28 augusti var t.o.m. rykten i omlopp, att Jernström skulle ha blivit försatt till Lockstedter Lager. Därjämte talade man om, att v. Hertzens resa till Finland skulle ha avstannat i Lockstedter Lager. Andra rykten visste likväl, att så icke var fallet, utan att v. Hertzen verkligen skulle ha kommit över till Sverige. Dylika rykten voro långt ifrån uppbyggande. Man tyckte sig i dessa se en viss fientlig inställning från officiellt håll till våra strävanden. Lyckligtvis var det endast falska rykten om man frånser, att man verkligen hade haft för avsikt att hindra v. Hertzen och hans män att resa från Sverige till Finland.

Frånsett de ”politiska bekymren” var förra delen av augusti ett paradis för mig. Jag fick nämligen rekreera mig i Zierau, på baron Mannteufels gods. Baronens vilohem var inrett i en liten tegelbyggnad ett gott stycke från själva godset med 2 sovrum, matrum, läsrum, skrivrum och kök. Några smärre rum voro avsedda för befälet. Här skulle vi sova på halm och träbritsar, njuta av sommaren och naturen, äta enligt ransonbestämmelse och dricka en viss mängd mjölk, som torde ha förärats av baronen.

Redan första dagen blev en upplevelse för mig. En lång och smärt herre iförd ridbyxor och sporrar, stannade sin ystra häst på vägen framför hemmets trappa. Åkdonet var fyrhjuligt och

mellan hjulparen fanns en sits för den ståtliga mannens bakstycke, medan benen hängde fritt ner på bägge sidor av vagnen. Han hoppade ned från sitsen och lämnade hästen åt en jägarkamrat, medan han själv talade med fältväbellöjtnanten, som var hemmets herre och hette Krüger. I närheten fanns ett stora torpställe bebott av gamla gubbar och gummor och några unga flickor. På någon oförklarlig signal anlände hela skaran för att bevisa den nykomne sin hedersbetygelse, vilket tillgick så, att de böjde sig djupt ned mot marken och vörsamt kysste den unge mannens händer. Man måste gnugga ögonen flere gånger förrän man trodde på skådespelet.

”Vem tusan är det där, som har en sådan makt över grannarna?” viskade någon. Det är baronens son, den blivande ägaren till slottet, upplyste M., som var hemmets droskkusk och hade kört mjölk från slottet.

Tiden fördrevs med bärplockning och besök av baron Mannteufels torpare, som då och då i smyg sålde åt oss ägg, smör, skinka och bröd. Man fruktade nämligen kolossalt de tyska gendarmerna, som strövade omkring och indrevo skatter i form av matvaror. Trakten och befolkningens liv och leverne var mycket intressant att studera, det avvek fullständigt från, låt oss säga, våra landsortsförhållanden i Österbotten.

Trakten var mycket kuperad med lövskogar och odlingar och ganska glest bebodd. Några egentliga byar funnos ej. Boningshusen voro till det yttre inte precis några kojor. En del sågo nätta ut med sina relativt små fönster, med vitkalkade väggar och branta röda tegeltak. Byggningsmaterialet var huvudsakligen tegel och delvis gråsten. Gjorde man ett besök inne i huset ville man knappt tro sina ögon. I regel bestod golvet av hårdtrampad jord. Väggarna voro nakna och så nedrökta och smutsiga, att man knappt kunde veta, vad de voro gjorda av. Möbler saknades i vanlig bemärkelse: ett väggfast skåp, väggfasta sängar och någonting som skulle föreställa ett bord med bänkar. Det hela kunde jämföras med ett rökpörtes inredning. Och dock var det underligaste jag sett.

I mitten av huset fanns ett litet rum med tegelväggar, som voro sammandragna som en kupa med ett hål i takets mitt, där

skorstenen tog vid. I rummet brann en brasa på golvet, och över brasan dinglade en gryta, som medels en järntråd uppbars av den kupiga väggen. En smutsig, genomsmutsig gumma kokade sannolikt middagen, ty hon hade en urholkad trädstam - svintång - bredvid sig på golvet, vari fanns ingredienser, vilka noggrant sammanblandades med något järnredskap.

Jämsesides med människorna härbärgerades dessutom i boningshusen höns, gäss och mindre svin. Ute på varje gård fanns vanligen en hundkoja med en ilsken, stor hund, och gick man litet längre bort från husknutarna, träffade man på bikupor, som gömdes av härliga fruktträd och bärbuskar.

Märkvärdigt nog fanns det många språkkunniga bland dessa torpare. Ryska antar jag att alla förstodo, men även med tyska språket kom man väl tillrätta. Speciellt utmärkte sig det yngre släktet. Enligt vad jag förstod, så hade en tysk barnskola verkat på orten.

En ”affärsresa” till gårdarna kunde ske på följande sätt: Man samlade i en brödväska tobak, socker, sackarin och ev. en flaska vin (brännvin fick man ej inköpa som soldat utan tillstånd). På pengar satte letterna intet värde, ty de påstodo, att man ingenting kunde få köpa för de tyska krigspenningarna.

Då man med dessa bytesvaror klev in i en lettisk gård, träffade man vanligen först värdinnan i huset. Samtalet inleddes med: ”ka jeez?” som torde ha betytt: ”Hur går det?” Sedan frågade man på tyska om hon hade matvaror att sälja. Så följde ett evinnerligt pladdrande på lettiska, som vanligen slutade med något som liknade ”Nau, nau, nesa brot”, vilket sannolikt betydde, att ingenting fanns att sälja.

Nu kom andra skedet i underhandlingen, varvid man gjorde bruk av några lettiska ord, som man ej själv förstod, och så slutade man med ordet ”Åles”, som av letterna uppfattades som ägg. ”Nau, nau”, hörde man igen och så förstår man av armrörelserna, att gendarmerna tagit allt och fört till slottet. Alltså, här blir ingen affär, om man ej vänder sig till någon annan i huset. Gendarmerna ha nog tagit, men ingen får oss att tro, att letten givit det sista. Vi lämnar gumman i ”köket” och

går in i boningsstugan, där vi träffar husbonden. Då gubben ser tobaken eller dottern ser sockret eller ljusen, blir det ganska snart byteshandel. Man följer efter till andra ändan av huset, som är skafferi, och där finnes både ägg, bröd, smör och mjölk. Kanske försvinner dottern blott under sängen, därifrån hon kör bort en höna och kryper fram med nyvärpta ägg. Vi bjuda gubben på en vinsup av idel glädje, men då torkar gubben sig om skägget och säger ”zu schwach” (för svagt), och knycker menande på huvudet och uttalar ordet ”vodka?” Vi å vår sida ruska på huvudet, för att han därmed skall förstå, att dylikt icke kan anskaffas.

I allmänhet lärde jag mig känna letterna som ett välmenande folk, och blev man litet närmare bekant med dem, så kunde man bli bjuden på en måltid, ty snåla vore de ej.

En gång voro vi på en danstillställning i granngården. Tillfället måste ha varit lämpligt, då det fanns så mycket soldater i grannskapet. Manlig lettisk ungdom fanns ju ej, ty alla hade försvunnit med ryska armén , och nu fingo de nöja sig med finska jägare.

Danssalongen var en liten stuga, där hälften av golvet var täckt med plankor, och andra hälften bestod av stampad lera. Madammerna och mamsellerna vore 4 till antalet, 2 av vardera sorten. Sedan var där en gubbe, som spelade på dragspel. På den dansen fanns nog inga panelhönor, ty den manliga kraften representerades av ett 20-tal jägare. Kvinnorna voro muntra av hela sitt hjärta och gåvo luft åt sina känslor med ”hi och hoj”, så att det ekade i taket. Sist och slutligen började damerna dansa någon slags folkdans. De snurrade runt i ringdans med ”klackarna i taket” och gåvo fart åt dansen med gälla rop. I detta skede av dansen kom fältväbellöjtnanten och kommenderade oss hem för att sköta vår hälsa vilket var en missräkning för oss, ty sådant nöje hade man ej varje dag. Efter två veckor var vår rekreering slut och så fick man lämna de i allmänhet välmenande torparna för att dväljas i Libaus kasernsmuts.

*****

September började med överraskande nyheter från Riga-fronten. Den 3 september rapporterade prins Leopold v.

Bayern, att tyskarna övergått Dünafloden. Kyrkklockorna ringde högtidligt samma kväll och något senare påstod man, att Riga var i tyskarnas händer. Hela Libaus befolkning var i rörelse. På ”Grosse Strasse” var det folkskockning .Man pratade i munnen på varandra, och överallt hörde man: ”Was ist los?”

Stämningen steg i bataljonen. Man kom att tänka på major Bayers tanke om Riga-Reval-Helsingfors. Kanske skulle vi t.o.m. få se Petersburg och göra vårt intåg i Finland över Karelska näset. Fantasi saknades ej och många tycktes ha blivit födda till strategiska snillen.

I Bataljonen ökades förhoppningarna då vi fingo de tidigare utlovade nya utrustningspersedlarna. Därjämte utfärdades en order om N:o 27:ans avlägsnande från axellapparna. När sedan i slutet av månaden trupptransporter av alla vapenslag började anlända till staden och stora transportångare lade till ångbåts-kajen, medan krigsfartyg samlade sig i krigshamnen, syntes det nästan säkert, att en tysk landstigning i Finland var förestående. Med intresse följde vi med lastningsarbeten. Ammunitionslådor och artillerpjäser, fordon och hästar försvunno i de väldiga ångfartygens innandöme, så och mängder av annan krigsutrustning och proviant.

I dessa dagar var Libau helt i de till synes väldiga truppernas våld. Man kunde förlikna staden vid en sjudande myrstack, i vilken de tidigare garnisonstrupperna: jägare, lantvärnsmän och marinare helt och hållet försvunno, i mängden.

Disciplinen och frontsoldaternas uppförande i allmänhet var intressant att iakttaga. Soldatstramheten var i allmänhet tillfredsställande, men soldaternas vana att uppträda i ett erövrat fiendeland ställde oss fullständigt i skuggan. Kommo de på ett kafé, så verkade det, som om varje soldat hade varit husbonde i gården. Gällde det åter att åka spårvagn, så behövdes inga allmänna föreskrifter och ordningsregler, ej heller biljettklippare. Man tog plats i vagnen, så många som fick rum, och om det kom mera passagerare, så hängde man på trappstegen eller något annat lämpligt ställe, som gav stöd åt foten eller handen. En kväll besökte jag ”Kasernen-Strasse”,

ett tillhåll för danslystna krigare. Alla danssalar och gatorna utanför dörrarna voro till trängsel fyllda.

Många voro berusade inne skrällde musikautomaterna, som sattes igång med en slant. I apparaterna roterade en rund metallplatta, som ställvis hade upphöjningar på ytan. Då dessa berörde en rad mässingsstämmor var oljudet i full gång.

Plötsligt observerade vi diverse lösören, som kommo utseglande från ett sönderslaget fönster. Då vi gjorde förfrågan om orsaken, berättade någon, att vanliga soldater förvägrats inträde till en ”befälslokal”. Krigarna hade stormat lokalen och höllo nu på att göra rent hus.

Länge räckte det ej, förrän patruller med maskingevär anlände, och inom kort hade soldaterna försvunnit som agnar för vinden. Senare hörde man många berätta om upptåget som genomrolig tillställning.

Det vilda krigarlynnet skulle emellertid snart få utlopp i mera nyttiga handlingar, ty den 9 oktober såg man den ena kolonnen efter den andra marschera ned till hamnen för att inlastas i de stora fartygen. Den 10 oktober kastade ångarna sina förtöjningar och i skydd av krigsfartyg ordnades lastångarna för avfärd. Finland blev emellertid ej deras mål, ty vi visste nu, att färden gällde de baltiska öarna. Vi voro åter besvikna, men man önskade likväl av allt hjärta framgång för de hurtiga krigarna.

Den tyska framgången blev åter fullständig, allt detta medan våra rykten gingo i negativ riktning. Bataljonskommendören lät nämligen utfärda en order, att om icke någonting snart hände, skulle vi vara berättigade att söka civilpermissioner under november. Sedd från individuell synpunkt var ordern välkommen: man skulle åtminstone bli i tillfälle att leva som en människa en tid framåt.

Som en indirekt följd av förordningen ansåg en del av manskapet, att den evinnerliga exercisen icke heller motsvarade ändamålet, och med befälets goda minne var det några, som

satte sin teori i handling genom att tillbringa sin dag i slöhet på träbritsarna.

Krigshändelserna på italienska fronten stimulerade tidningsläsandet i slutet av månaden. Tyskarna hade gjort slut på de upprepade Isonzo-slagen och framryckte i Lombardiet mot Piave-floden, tagande fångar och krigsmaterial i massor. Under augusti och september hade tyskarna dessutom lyckats avvärja engelsmännens tryck i Flandern.

I mitten av september fick jag ett brev från en kamrat, som låg på ett lasarett i Köningsberg. Brevet har ett visst intresse därigenom, att även de, som vistades i Tyskland, kände en stark hemlängtan, samt huru väl de voro orienterade i de planer, som man i Berlin dryftade vid månadsskiftet juli-augusti.

Brevet är daterat den 12.9.1917 och innehåller bl.a.:

> ”Jag tror icke på någon hastigare hemfärd för bataljonen. Antager, att vederbörande glömt hela saken. Från en kamrat från 2 kompaniet har jag fått veta, att en nyligen planerad hemresa för bataljonen avvisats av vår finska kommitté, emedan bataljonen skulle ha fått resa ensam sjöledes (?). Beklagar, att alla förberedelser slutat snöpligt -. I dagens tidning hade jag läst om att Kerenski vore mördad. I så fall skulle detta ha fört oss flere steg närmare målet. Dock: fast nog är det som Du brukar säga, att det ej är värt att tänka, utan endast avvakta tidens gång. - Här har jag en ren säng, men maten är urusel. Brödet är obetydligt, att man knapp får ”lukta på det”. Anhåller om några kg från Libau och lovar att betala det dubbla priset, då jag kommer åter. ---”

Jag fick även andra brev under höstens lopp, som andas bitterhet och hat. De äro skrivna av tvenne jägare, som i början av april hamnade till de beryktade straffläget i Bahrenfeld. Längre fram skall jag återge ett av brevens innehåll.

November förlöpte, i civilpermissionernas tecken, d.v.s. förberedelsernas - och von Hertzens ankomst till Libau den 21

november från sin kommendering till Finland. Färden hade han klarat sig med motorbåt genom Finska vikens is.

Det var med stor spänning vi hade väntat på v. Hertzens underrättelser från Finland och det måste medges, att det var det mest uppbyggliga, som vi hade hört under den gångna Libau-tiden:

Han sade rent ut, att de flesta i Finland tidigare ansett oss för lycksökare och äventyrare, men att den nu pågående bolsjevik-omvälvningen I Ryssland ställt oss som förgrundsmän i självständighetskampen. Numera hade samtliga partier i Finland fått klart för sig, att Finlands fullständiga oberoende var det enda framtidsperspektivet. Hela befolkningen sympatiserade med oss, och nu måste vi vara värdiga deras förtroende. För övrigt trodde han på en snar hemfärd, för vilken vi skulle hålla oss beredda. Han framkastade även tanken på en utgallring av de sjuka i bataljonen, vilka nödvändigt borde få skötsel och läkarvård. Som ett bevis för att de makthavande i Finland tagit parti för oss, medförde han en större penningsumma för påhöjning av lönerna. Han hade även hopp om att vi i fortsättningen skulle få understöd från hemlandet.

*****

Under december ökades ånyo förhoppningarna för hem-färden i någon mån, men å andra sidan kunde man ej begripa sig på det evinnerliga dröjsmålet, ehuru ett flertal händelser talade för motsatsen.

I Finland hade lantdagsnyval verkställts och den 6 december förklarade senaten med Svinhufvud i spetsen Finland för ett oavhängigt land. Den 7.12 inträdde allmän vapenvila på Östfronten och den 17.12 förlängdes vapenvilan till den 14.1.1917. Bolsjevikerna innehade nu makten och ville ha fred till vilket pris som helst.

Samtidigt slukade man från tidningarna underrättelsen om att de amerikanska miljonärerna fått sin vilja igenom och att

Amerika förklarat krig mot centralmakterna. Märkvärdigt nog satte man icke något större värde på de amerikanska soldaterna, som med skäl kunde antagas bestå av emigranter, och så fanns det ju de tyska u-båtarna, som skulle göra ett streck i amerikanernas beräkningar.

De mångomtalade civilpermissionerna vidtog den 11 och 17 november, då några sjuka avreste till Tyskland, därmed var den saken slut såtillvida, att de som hade hyst förhoppningar om en ren säng med dito lakan, arbete och pengar, kände sig missnöjda.

Slutligen kom julen, som helt enkelt kan avfärdas med julgran och girlander i kasernen, julfest på hotell Europa, ”liebesgaben”, slagsmål med marinare och bestraffning åt syndare. Sprängkommandot i Polangen firade även jul under betryckt stämning. En kamrats brev talar sitt tydliga språk. Jag skall återge innehållet:

> Polangen den 3.1.18
>
> ”Enligt nyheter från Libau tyckes ni ha levat ganska bra!, dej undantagen, som varit sjuk. Här är nog lika djävligt, som där. Nog försökte jag fira julen efter hemlandets gamla seder och bruk, - Mer vill jag emellertid inte säga, än att jag aldrig förr i mitt liv levat i ett sådant sus och dus som under julen. Jag gorde det därför, att livet är så djävligt och för att ej ständigt behöva drömma om förgångna tider - jular. Därför tog jag glömskans ljuva dryck och helgade mitt liv åt Backus, som aldrig brukar vara mitt göra. Enligt omständigheterna var det därför en ganska bra jul, om man bedömer den från soldatens synvinkel. A propos: du lär ju efter en två-årig teoretisk och praktisk kurs ha lyckats tillvinna dig den första graden till en blivande finsk generalissimus. Gratulerar! Hoppas att du efter ytterligare två år får ett bredare band o.s.v. Är du inte smickrad? För oss ”ärelystna varelser” är det nog en liten tröst att få börja kliva på trappstegen, som skall höja oss på ärans och ryktets vingar. - ”Nicht Wahr?”

> Få se huru tyskarna lyckas med sin planerade offensiv på Västfronten. Vi få hoppas, framgången blir lika stor som mot italienarna senast, ty ju större deras framgångar äro, desto fortare ha vi utsikter att komma hem.

1 januari 1918 mottogs med en nyårshälsning av bataljons-kommendören. Samtidigt fingo vi höra det sorgliga budskapet, att vår förra kommendör, major Bayer, hade stupat på Västfronten. På grund av tidigare försyndelser var det förbjudet på nyårsaftonen att lämna kaféerna efter kl. 18, själv var jag kompaniets dejourerande underofficer, som kan antecknas därför, att man fick vara ”fyllsiga dårars förmyndare”.

Månaden kännetecknades av ett mera internationellt intresse för Finland som en självständig stat av Tyskland, de skandinaviska länderna, Ryssland och t.o.m. Frankrike. Bolsjevikerna utfärdade t.o.m. en order om, att de ryska trupperna i Finland skulle lämna Finland utan strid föreföll otroligt, och jag tror ej heller att någon tog på allvar, vilket f.ö bekräftades den 29 januari kl. 4-tiden, då våra radiotelegrafister uppsnappade ett meddelande från Helsingfors, att Svinhufvuds regering var störtad, och att rödgardisterna tagit makten. Redan kvällen förut hördes rykten om att Helsingfors järnvägsstation var i de rödas våld och att en stor del av personalen blivit mördad. Dessutom fick man höra, att de röda socialisterna hade gjort gemensam sak med de hatade ryska soldaterna.

Trots de inlupna rapporterna om det politiska läget i Finland, som av allt att döma borde ha varit tillfredsställande för oss och moget för hemfärd, hade man börjat permittera manskap till Tyskland. Kompanierna började t.o.m. vara tomma. En sorglig händelse skulle likväl inträffa för en del av de permitterade, som gladde sig åt friheten. Under en tågolycka i Osnabrück dödades 12 jägare. Ett tragiskt slut för några hurtiga ynglingar, som i två års tid väntat, hoppats, trott och väntat ….

Samma kväll som Svinhufvuds regering störtades, åtogo sig R.O. och P. att gå till staben och begära, att vi omedelbart skulle bli hemsända. Vi ville ej mera höra talas om något uppskov, ty om vi icke nu fingo resa, så skulle vi ej heller senare täckas visa oss I Finland.

Den 1 februari sändes ånyo representanter till staben. Denna gång var det två man från varje kompani och avdelning. Emellertid var bataljonskommendören och Hauptzugführern bortrest och i stället träffade representanterna v. Coler på staben. Han emottog blott en av representanterna, till vilken gruppchef Nordström utsågs. Man ville ha svar inom två dagar på vår anhållan om att få resa omedelbart hem. Enligt vad som senare framgick, torde v. Coler ha frågat, om vi förlitade oss på Hauptsugführern. Därtill fick han till svar ett tvärt nej. Denna fråga gällde även överstelöjtnant Thesleff, som av våra diplomater ställts till bataljonens disposition efter det han som officer i ryska armén blivit tillfångatagen av tyskarna under Riga-offensiven. På tillfrågan, om vi trodde på kapten Ausfeldt fick han till svar, att vi skulle tro på honom, om han sörjde för att vi transporterades till Finland. Han torde även ha förfrågat sig om vår uppfattning om general Mannerheim, som nu var överbefälhavare för skyddskårarna i norra Finland. Därtill skulle han ha fått till svar, att general Mannerheim nu som bäst visade vad han dugde till. Enligt vad det senare berättades, hade Oberzugführern fått sig en uppsträckning av v. Coler, sannolikt för att ”disciplinen” höll på att urarta.

Den 5 februari kom kapten Ausfeldt från Berlin och med hans ankomst tycktes förhållandena ha kommit i ett nytt skede, ty nu talades blott om hemfärden. Synliga förberedelser vidtogs. Civilpermitterade återkomma. Den 6 februari reste t.o.m. ett 70 man starkt kommando till Finland, och den 10 februari anlände ”vimpelfartyget” till Libaus vinterhamn, vilket skulle föra oss till hemlandet.

BAHRENFELDTARNA

I slutet av september 1917 fick jag oväntat brev från en jägare, som varit en av de strejkande i samband med vinterstriderna vid Aa-floden. I brevet får jag veta, att han och hans olycksbröder varit internerade i ett militärt straffläger i Bahrenfeld, tillsammans med avskum från tyska armén, som man försökte uppfostra till fosterlandsvänner medels straffexercis, straffarbete och hård behandling. Han förliknar detta bestraffningssätt med det straffarbete, som förbrytare och politiska fångar få utstå i sibiriska gruvor. Man får även veta, att svälten varit otrolig och att många svimmade av utmattning under exercis och utryckning till arbetsplatser, om blott temperaturen var något varmare. Rymningsförsök hade allmänt gjorts, trots en skärpt förordning om att vakterna skulle få ge eld utan varningsrop. En gång hade de framställt klagomål till anstaltens föreståndare, men denne hade icke tagit notis om saken under motivering, att ingen av dem hade dött.

På höstsidan hade emellertid Hauptzugführer Jernström ingripit och utverkat tillstånd för deras befrielse, vilket var ”i grevens tid”, ty enligt brevskrivaren fanns det då redan en och annan, som föreföll att vara otillräknelig. - Sedan hade de fått arbete i trakterna av Köln och Ahlen.

Emellertid är brevskrivaren icke fullt nöjd med sitt nuvarande arbete i Ahlen, beroende på en förbindelse, som man försöker att få honom och hans kamrater att underskriva Firman. Deras arbetsgivare, vill nämligen förskaffa sig rätten att sända dem i arbete vart den än behagar. Denna kringskärning av deras frihet har emellertid godkänts av en löjtnant i Ausbildingstruppe Lockstedt, och förbittrad häröver talar han om ”slavhandel”och tänker kämpa emot beslutet ända till det sista.

Han berättar även om rymningsförsök efter befrielsen från straffläget i avsikt att komma över riksgränsen. En av sina kamrater påstår han vara på väg under ledning av en skicklig ”lots”, som hjälpt många polacker över gränsen, sedan

tyskarna utfärdat order om att även de skulle ställas under de tyska fanorna.

Ehuru brevet utandas hat och bitterhet mot tyskarna och framför allt personer, som han anser ha varit orsaken till hans förnedring, ger han dock beröm åt den familj, hos vilken han och hans kamrater bor, vilken lyckligtvis tror att de äro frivilliga soldater, som rekreerar sig, icke vetande, att de äro sålda slavar!

Ja, sådant fick man höra från de s.k. Bahrenfeldtarna, som envist och beslutsamt hade satt allt på ett kort under motivering, att de mer eller mindre blevo lurade om förhållandena i Tyskland redan före avfärden från hemlandet och att deras bemötande i bataljonen icke stått i samklang med de vackra ideal, som drivit dem till Tyskland för att utbildas till fosterlandskämpar. Till Bahrenfeldtarna fördel må omnämnas, att ett flertal av dem i tid hann till Finland för att deltaga med utmärkelse i frihetskriget.

Berättelsen om Bahrenfeldtarna är en dyster punkt i bataljonens historia. Vad som är sanning eller osanning om deras liv i straffläget må lämnas därhän. För en brottslig tysk soldat var väl ett dylikt straff väl förtjänt, ty krigslagarna föreskriva dödsstraff för feghet inför fienden. En annan sak är den, om en finsk frivillig och rysshatare, som kommit till Tyskland för att få militär utbildning, skulle behandlas enligt samma recept som en tysk medborgare och missdådare.

BILDER FRÅN SOLDAT-GARNISONSLIVET

CIGARRAFFÄREN

Goethe lär ha sagt: ”Wo man raucht, da kannst du ruhig harren, böse Menschen haben nie Zigarren”. Var det nu därför, tyskarna äro födda till cigarrökare, eller om man medels cigarrer ville dämpa häftiga soldatlynnen, vet jag ej. Jag vet blott, att det utdelades gratis cigarrer åt varje man i armén i samband med provianten.

Märkvärdigt nog var det få av finnarna, som lärde sig cigarrökning på allvar. Inte ens efter två års ”frestelse”. Det finska lynnet var sannolikt alltför hetsigt för att kunna tyglas med långsamt brinnande cigarrer.

Alltnog: man sålde sina cigarrer för ett billigt pris och så småningom hittade några på att köpa upp större mängder för avyttring åt judiska butiksägare.

En dag efter utdelningen beslöto sig två kamrater att slå mynt av varan och uppköpte flere tiotal. Sedan vandrade de till staden för att söka upp kunder.

I första judeaffären bjöds ett ovanligt lågt pris för giftpinnarna. Så även på det följande stället, o.s.v. Köparna föreföllo att känna till trafiken och voro i kompanjonskap. Sedan besöktes ett kafé, där ägaren stod bakom disken uppbragt och åkallade sannolikt alla de av honom kända profeterna. Servererskan stod i närheten och såg skrämd ut. På disken stod ett ämbare fullt med en rödaktig smörja.

- ”Titta hit!”, var hans svar på vår hälsning. ”De fördömda marinarna! Sådant har jag köpt, arma människa! Slagg istället för marmelad!”.

- ”Är inte varan god?” frågade vi tobakshandlaren undrande och gingo närmare för att få se på innehållet. Ämbaret var fyllt med något för oss obekant ämne och överst fanns tumtjockt lager av marmelad.

- ”Säg, vad skall jag göra, vad skall jag göra?”. våndades, juden.

- ”Ge stryk åt den som sålt varan, så snart ni får tag på honom”, undervisade jägarna.

- ”Stryk! Alla marinare är likadana. Mein Geld, mein Geld” _ _ _

För att lugna gubben, beställde vi kaffe med bröd. Sedan var det meningen att inleda cigarrhandeln.

Kaffeportionen var den vanliga på stadens mindre kaféer. Ersatskaffe, sackarintabletter och två hårda mjölkakor av en tummes storlek. Grädde eller mjöl kunde ej uppbringas.

Vi förtärde den onjutbara beställningen och inledde så småningom vårt verkliga ärende.

- ”Cigarrer! Alla vilja sälja cigarrer! Jag har huru mycket som helst av den varan - men, om ni säljer billigt så - han funderade en stund - kunde jag kanske köpa alltsammans”, köpslog han.

Sedan blev det fråga om priset, vilket var precis detsamma som på tidigare ställen. Dessutom såg han sprickor i cigarrerna, som enligt honom tydde på sekunda vara. Vi togo våra paket och vandrade över till en annan stadsdel, Neu-Libau, där man kanske hade möjligheten att få en liten vinst.

På ett kafé med bar gjorde våra cigarrhandlare inträde. Rummet var fullt med cigarrök och på de höga pelarna sutto marinare i rad och njöto av sin nationaldryck, öl. Deras tal var hetsigt och man rådslog om att ge jägarna stryk vid första lämpliga tillfälle. Föregående natt hade de haft slagsmål med finnar och en marinsoldat skall ha blivit ordentligt uppklädd.

Plötsligt vände en av marinarna blicken bakåt och såg två jägare. Han varskodde de andra och i tro att de nyanlända icke förstod tyska, rådslogo de om att sätta verket igång. Vi, som varken kände till det omtalade slagsmålet eller önskade stryk av ett tiotal marinare, försvunno tyst ur lokalen för att uppsöka bättre marknad.

Många ställen besöktes fåfängt. Alla priser vore ”fasta”. Sist och slutligen såldes cigarrerna för inköpspriset i en liten judebutik belägen i en källarvåning. Där fanns det allt mellan himmel och jord. En hastig inventering i de mystiska lådorna skulle säkert ha frambragt en hel del saker, som någon gång i tiden varit tyska statens egendom.

KRIGSFÅNGAR

I närheten av kasernen fanns ett ryskt fångläger. Ett högt taggtrådsstängsel avskilde fångarna från yttre världen. Bakom hindret rörde sig fysiskt och psykiskt brutna människor - trasiga och eländiga -. Många påskyndade sina steg för att ej behöva iakttaga deras underliga blickar.

Men det fanns även fångar av annan nationalitet.

Då vi någon gång marscherade i terrängen vid Krigshamnen mötte vi ofta fångkolonner, som sannolikt fördes ut på arbete. Först kommo vanliga engelsmän, sedan ryssar. Vilken kontrast! Engelsmännen voro huvudet högre än ryssarna. Raka i ryggen, välklädda och med den obligatoriska pipan i munnen vandrade de framåt med en min, som om de skulle ha föraktat både den tyska konvojen och de efterföljande vapenbröderna.

Ryssarna kommo släpande efter med slöa blickar och skäggiga anleten. Några hade träskor på fötterna. Det sades, att engelsmännen fingo underhåll från hemlandet. Varför ej de olyckliga ryssarna? Vilka lidanden måste ej dessa ryssar ha fått genomgå, som tidigare varit Rysslands stolthet.

KAFÉLIV

Vid Kaufstrasse fanns ett kafé, som för undantags skull ägdes av någon tysk eller lett. Man blev serverad av två hurtiga flickor, som hade något ryskt över sig, åtminstone vad dräkterna beträffade. Soldater från garnisonen skötte musiken. Ibland var det violin och ibland var det dragspel. Man fick sjunga så mycket man ville, och ibland utförde någon av soldaterna solodans. Det glada livet kunde kanske tillskrivas ölet, men även betjäningen, som tog emot soldaternas små tillgångar utan att tala om kriget, som ”fullständigt skulle komma att ruinera företaget”.

PÅ HÖGVAKTEN

Högvakten hade på den tiden sitt tillhåll vid Herrenstrasse mittemot Bayern-Kaserne i en liten övergiven boningslokal. Det var redan mörkt då någon kom på tanken att skaffa potäter till en måltid. Butikerna voro redan stängda och goda råd voro dyra. Då kom någon plötsligt ihåg lantvärnsmännens potatisland i utkanten av staden vid Kleiner See.

- ”Men här står ju vakt, inte har jag lust att få en kula i pälsen”, inföll någon.

Plötsligt föreslog signalisten:

- ”Vem kommer med? Om man kryper försiktigt mellan blasten i fårorna, märker gubben (vaktsoldaten) ingenting”.

Man fick sällskap av en annan kamrat. Fickorna rensades på sina innehåll för att få rum för skörden, och så begåvo de sig av.

Efter en halvtimme eller så kommo ”besorgarna” tillbaka med fickorna fulla av potäter. Man ville veta, huru det lyckades och så berättade potatisskaffarna följande:

De hade gått i ”anfallsberedskapsställning” bakom en husknut, och då vaktkarlen vände ansiktet bort, hade de blixtsnabbt sprungit över gatan eller vägen, som skilde dem från potatislandet. Potatisblasten hade sedan givit dem skydd för insyn och med fingrarna hade de grävt fram de sköna nypotäterna och stoppat fickorna fulla. Återvägen från potatislandet lyckades så fullständigt, att man beslöt att uppsöka vaktposten för en liten pratstund. Emellertid var tysken mycket fåordig, varför man lämnade honom i fred. Skatten i fickorna och den förestående måltiden uppmanade dem även att återvända så fort som möjligt.

Det blev en gemensam måltid och en god magfyllning för några timmar framåt.

JÄGAR HELLMANS BEGRAVNING

Det var högsommar. Solen dalade och en vacker kvällsrodnad kantade horisonten. Ett flertal jägarkamrater stod med gevär för fot vid den öppna graven och lyssnade till prästens ord om det förgängliga här i livet och den värld, där allt är frid och ro. Enligt hövlig sed sköts salut när den sista skoveln mull fallit.

Blomstergården var icke stor; endast tvenne udda kransar prydde mullhögen då graven igenskottades. Sedan höll en jägarkamrat ett vackert minnestal. Han förliknade den dalande solen och den vackra kvällsrodnaden med det brustna hopp, som kommit den avlidne till del i livet. Talaren var likväl övertygad om att liksom solen och rodnaden åter skall visa sig, lika säkert har ej vår avlidne kamrats hopp varit förgäves. Eftervärlden skall tacksamt ihågkomma hans gärning.

Den avlidne var en av dem, som varit med under alla strapatser. Efter vinterstriderna vid Aa-floden bröts emellertid hans krafter. Han hade en magåkomma redan i Tuckum, som läkarna icke kunde sätta tro till. I Libau hade han lika svårt att göra sig förstådd. Sedan fanns det inga andra möjligheter för honom än att göra sällskap med de s.k. ”drückenbergarna”, tills hans tillstånd blev så dåligt, att han skyndsamt måste föras till lasarettet. Han blev opererad, men dog dagen efteråt.

BROTTNINGSTÄVLINGEN

Redan tidigt på sommaren 1917 blev det tal om idrottstävlingar i Berlin. Bataljonens brottare började med en systematisk träning och fingo dagligen dubbla matranransoner. Emellertid blev det ingen Berlinfärd, men i stället mätte pojkarna sina krafter med de tyska soldaterna i Libau Kurhaus. Även civila hade infunnit sig, och de var med oerhörd spänning man följde med tävlingarna. Tyskarna förlorade i regel och de våras segrar hälsades med rop och applåder. Libau-borna togo helt finnarnas parti, som något förargade tyskarna. Det blev en storartad upplevelse för oss alla i bataljonen, som i en fredlig idrott slog den tyska

idrottstruppen, vilken självfallet hade utvalts från ett flertal förband. Någon påstod, att tyska deltagare hade kommit ända från Berlin. Vid detta idrottstillfälle fingo många av oss för första gången se en verklig boxningsmatch.

DE SISTA DAGARNA I LIBAU

ÖV.LÖJTNANT THESLEFF BLIR BATALJONENS KOMMENDÖR

Den 10 februari på f.m. hade vi parad för vår nya bataljonskommendör. Han emottog bataljonen på finska regeringens vägnar. Öv.löjtnant Thesleff höll ett vackert och av fosterlandsstämning mättat tal, som gick alla till hjärtat. Vår fana, som varit för i vår ägo sedan striderna vid Aa-floden, utvecklades för första gången, en symbol för vårt tyska vapenbrödraskap. Kaptens Ausfelds, vår avgående kommendörs tal, var kort och kärnfullt. Bl.a. sade han: ”Såsom Tysklands örn och Finlands lejon förenats på duken, så må även sambandet mellan Eder och oss bevaras ... i framtiden ...”.

ARCTURUS HAR KOMMIT

Den 10 februari på eftermiddagen spred sig ett rykte, att tvenne finska båtar kommit till Vinterhamnen. Jägar Sario föreslog, att vi skulle gå och taga reda på om ryktet ägde grund.Inför ett sådant förslag kapitulerade vem som helst, och på kvällssidan gingo vi till hamnen.

På avstånd sågo vi en främmande vit ångare. Från skorstenarna steg en tjock, svart rök. Hoppet växte i våra tankar, men på talet tvivlade vi fortfarande. Vi påskyndade våra steg, och då vi kommo närmare, sågo vi ”Arcturus” i fören.

- ”En Helsingfors-båt!”, utropade Sario. ”Jag känner den där! Det måste vara sant!”

Strax därpå upptäckte vi även ångfartyget Castor. Vi klevo genast ombord på Arcturus och träffade en yngling, som stod på vakt vid landgången.

- ”Kommer Ni från Finland?” frågade jag osäkert.

- ”Ja”, svarade vakten, en Åbo-pojke som hette Strömbom. ”Jag är med endast som hjälp, och om ni äro jägare, så kan jag berätta, att vi kommer för att avhämta er till Finland”.

I avsaknad av livligare temperament kommo vi icke ens att omfamna ynglingen, vi frågade endast, om det fanns någon annan ombord. I detsamma kom andre styrmannen, som presenterade sig och bjöd oss in i sin hytt. Från skåpet tog han en konjaksflaska, som han hade köpt för att bjuda de första jägarna, som kommo ombord - vi voro de första - och sedan tog han fram riktiga cigarrer.

Vi smuttade på konjaken. Den var nästan för fin för oss, som på sin höjd fått smaka rom i kallt té, eller någon gång s.k. fruktbrännvin, en fruktansvärd dryck. Öl och billigt vin hade man ju även smakat, men nu var det ju fråga om verklig vara.

Vi fingo veta nyheter från hemlandet, men framför allt ville vår värd veta om kriget och våra upplevelser. Tyvärr gick det trögt, man stod den gången så nära eländet, att alltsammans verkade som en enda röra. Vi ville icke mera tänka på vad som varit, vi hade tankarna helt i Finland.

Då vi lämnade båten ett par timmar senare visste vi, att så snart båten var lastad, så skulle den föra oss till hemlandet. Det var med lätta steg, som vi den gången vandrade till kasernen.

KONTRAKTET

Den 11 februari kom en gammal kamrat med befordringsrykten. Sjöberg hade varit i Tyskland och rekreerat sig över ett halvt år och ingick nu med liv och själ i allt vad som skedde och som eventuellt skulle komma att ske. Hans högljudda röst väckte vår grupp ur middagsdvalan, som så småningom blivit obligatorisk.

- ”Upp med er, sjusovare! Blivande befäl i finska armén borde ha annat att tänka på!”

- ”Vilket befäl?” frågade Hilfsgruppenführern vicekorpral-skapschefen sömndrucken.

- ”Att du skall bli underofficer - motsvarande undersergeant eller sergeant i vår armé - i finska armén och förbinda dig att tjäna ett helt år för en viss månadslön; mödan för födan, herr gruppchef.”

Den nykomne, som vi kan kalla för Fritz, satte sig på britsen och ruskade vicegruppchefen i benen för att få honom att kvickna till.

Även andra i gruppen hade vaknat: - Kontrakt: på ett helt år! - Måste man göra kontrakt för att köra bort ryssarna från Finland? Det var väl de första tankarna, som passerade åhörarnas hjärnor.

Vicegruppchefen vände sig makligt på ryggen och försökte för ett ögonblick fånga den nykomne med blicken, medan han frågade

- ”Jaså: Nå, vilken grad har du själv spekulerat på? Du, som ännu har förmågan att hålla dig framme, blir väl större fiskal med många knappar!”

- ”Inte blir det så stor skillnad mellan dig och mig. Enligt vad jag hörde, skall jag få rang av och värdighet av vicefältväbel.”

-”Jaså! Gratulerar! Du har ju intressanta nyheter den här gången att berätta. Kanske har det fog för sig, ty det var ju meningen från första början, att vi skulle uppfostras till ledare för en upprorsarmé i Finland. Jaså, du är vicefältväbel och jag underofficer. Då blir du ju min förman. Eventuellt kommer vi i samma kompani, så jag får väl påräkna din bevågenhet och stöd, då mina kunskaper brister. Egentligen borde jag ha hållit dig ännu strängare, så kunde du ha blivit en ännu större fiskal.”

”Ids inte skämta! För min personliga del kan jag inte begripa, vem som mätt våra kunskaper. Om jag berättade för dig, att

han som står där i andra ändan av gången och för oljud med sitt roande skratt, skall bli både din och min förman, så förundrar du dig icke mera", svarade Fritz

- "Undrar just, om du står och pratar smörja igen", svarade vicegruppchefen en smula förargad.

- "Om du inte tror på vad jag säger, får du göra vad du vill. Emellertid är det sant. Jag vet t.o.m. mycket mera om alltsammans".

-" Nå, vad skall Backström bli, han som visserligen blivit något försoffad, men som jag skulle tro har allmän bildning för att bli general, om det skulle gälla?"

B. satt och hörde på, till synes likgiltigt. Han tvinnade en tidningspapperscigarett i sina magra och nervösa fingrar. Han hade kommit till bataljonen direkt från skolbänken och hade fått lida mycket tack vare sin klena kroppsbyggnad och bristen på föda för en växande yngling.

-" Enligt vad jag hörde, så lär han få börja som underofficer", upplyste Fritz.

Ett trött leende gick över Backströms ansikte då han för första gången i bataljonen fick höra, huru man bedömde hans duglighet. Emellertid förblev han likväl ej tyst, utan upplyste sina kamrater om, att man ingenting skall vänta, då man ingenting fått lära. Tack vare den långa erfarenheten som soldat kunde han möjligen leda en grupp. T.v. har ingen försökt lära honom taktik, om man frånser de gånger då han varit försökskanin åt våra egna chefer och tyska reservofficers-aspiranter, som då har knappast varit underkunnig om övningens ändamål och läget och hans lärdomar hade blivit ringa. Att lära sig "Hinlegen", skjuta och springa är nog en god sak på sitt sätt, men för sådant behöves ej befälskunskaper.

Under tiden hade jägar Sjöberg med den underbart lidande blicken infunnit sig. Han stod bredbent med händerna i byxfickorna och sög på en utbrunnen pipa, medan han åhörde Backströms utläggningar.

Det var nu Sjöberg som tog till orda. Själv visste han icke, huru man bedömde hans bedrifter. Emellertid hade han på annat håll hört ett och annat, som enligt honom icke på något sätt ådagalade människokännedom på håll där den borde finnas, men å andra sidan var det ju en omöjlig sak, ty det är väl genom skolning och prov som duglighet uppammas och bedömas. Han betvivlade stort sin egen duglighet, ty sedan 2 ½ år tillbaka hade han praktiskt taget varit befriad från att tänka. Det lilla han lärt sig i livet, framgick av hans mellanskole-betyg, samt det intyg han hade från sin ung. 6 månaders sjömanspraktik. Vad han sedan lärt sig var detsamma, varje tysk frontsoldat fått lära sig, vilket ingalunda motsvarade de förväntningar han hade, då han kom till bataljonen. Men tillade han ”snart är det slut på eländet och i Finland vi skall göra en värdig avslutning på det hela. Vi ska slåss som djävlar, ty blöda och dö kan vem som helst. Sedan, om vi nu leva, finnes det hundra möjligheter att klara sig från kontrakt och andra förbindelser. Sist och slutligen få vi hoppas, att invalidens lott alljämt skall undgå oss, ty i så fall finnes varken kontrakt eller grader, utan blott lidande”.

Någon sade något fult, då Sjöberg slutat, som stod i samklang med den leda man kände vid det förgångna, men som utmynnade i den tanke, som besjälade alla: ”skit i allt, bara Finland blir fritt.”

Samma dag underskrevo vi våra kontrakt, som började med 124 mk i månaden för underofficersgraden. En löjtnant hade däremot glädjen att få lyfta 600 mk för samma tid. Kontrakten bestyrktes av personer i majors och kaptens tjänsteställningar. Sedan talade ingen mera om grader och förbindelser. Det gällde viktigare saker. Båtarna lågo i hamnen och väntade.

AUSFELDS AVSKED - FANEDEN

Den 13 februari stod bataljonen uppställd på Bayern-kasernens gård. Efter en stund infann sig överstelöjtnant Thesleff, kapten Ausfeld, en civil herre, magister Välikangas, jämte några andra tyska och nyvordna egna officerare, Bataljonens tyska officerare föreföllo något främmande i sitt

uppträdande. Det såg ut, som om skalet för den preussiska officersvärdigheten skulle ha spruckit. Kapten Ausfeld var tydligen rörd, då han i sitt tal avtackade bataljonen för det arbete den utfört i tyska armén och önskade oss välgång i vårt framtida värv. Han slutade med att höja ett leve för Finland.

Den avhållne bataljonskommendören hissades av kraftiga jägararmar och hurrarop skallade för Tyskland, dess kejsare och armé.

Ytterligare talade vår nye kommendör, öv.löjtnant Thessleff, samt magister Välikangas. Från kaserngården avmarscherade bataljonen till Treenighetenkyrkan, där faneden skulle avläggas. Det var högtidsstämning då jägarfanan sänktes och representanterna från enheterna enligt hövlig sed berörde fanstången med fingerspetsarna. Man såg i tankarna den svåra uppgiften som förelåg var och en i en snar framtid, och det var med uppriktigt sinne som man lovade att uppoffra allt som fordrades för Finlands frihet.

VI BLI CIVILA

Efter faneden hämtades till kasernrummet stora lådor, som innehöllo civila kläder - ”pappersbyxor och pappersrockar” - samt överrockar och mössor av någon billigare tygsort. Många fingo se sina gamla kappsäckar med innehåll från Lockstedter Lager. Det var många, som genast omsatte sin civila utrustning i pengar, ty dylika behövdes för uppköp av minnen från Libau. De oerhört billiga och vackra bärnstenspjäserna i Libaus affärsfönster funno nu köpare, och så var det många, som skulle betala sina lån. Man hade ju låtit omändra gamla soldatbyxor till ridbyxor, köpt ”pappersbenbindor”, köpt befälsgradbeteckningar, o.s.v. Senare inlämnades allt vad som möjligen fanns kvar av de militära utrustningspersedlarna med undantag av fotbeklädnaden. Vår tyska rustmästare försökte i början föra kontroll över vad var och en inlämnade, men medan han undersökte ett knyte, rullade tio in genom dörren. Om han givit en förfrågan om någon persedel som saknades, fick han kort och militäriskt veta, att den redan inlämnats. Denna gång var det ombytta roller. I Lockstedter Lager fick

man knytet i ryggen, då man som rekryt skulle skruda sig i uniform, med orden: Bra, passar! Nu fick man knytet tillbaka med påståendet, att allt fanns i knytet.

VI LÄMNA KASERNEN

Den 14 januari på natten var det liv och rörelse i kasernerna. Man spikade ihop lådor, gjorde knyten och försökte på ett eller annat sätt sammanföra sina fattiga ägodelar för att få dem med till båten. Under arbetet hörde man en och annan svära över de svaga pappersbyxorna, som sprucko i sömmarna, men nu var det ej mera fråga om lappning. Skjortan och kalsongerna fingo ge nödigt skydd mot närgångna blickar. Då tiden var inne, avmarscherade ett brokigt följe från kasernen. Marschen genom staden skedde i all tysthet. Någon besvärade oss ej heller, ty hela Libau sov. Alla voro glada till sinnet, och man hörde skämtsamma ord om en och annan utrustning, man ville inte riktigt bli hemma i de opassliga kläderna.

I hamnen blevo vi i ordets rätta bemärkelse instuvade i båtarna. Vår grupp hamnade i lastrummet på Arcturus, där det förut fanns ymnigt med proviant, som vi tidigare inlastat. Bland järnportionerna och skorppåsarna fick man ordna åt sig ett läger, som hade den fördelen, att hungern kunde hållas på avstånd.

På dagen, kl. 14.15 drogos förtöjningarna in och båtarna styrde ut ur hamnen, Arcturus med en svajande lejonflagga i aktern. De tyska bataljonsofficerena hade infunnit sig på kajen tillsammans med några andra främmande herrar, och bjödo ett hjärtligt farväl. De kraftiga och ur hjärtat gående hurra-ropen, sångerna och de ömsesidiga viftningarna vittnade om de starka band, som sammansvetsat oss under faror och umbäranden och säkert är, att alla hade önskat följe av de tyska officerarna.

Då Arcturus och Castor hunnit ett stycke från hamnen närmade sig en bogserbåt med skum över bogen. Vem kan det vara? undrade vi. Inom ett ögonblick sågo vi vår förra kommendör överste Ausfeld med sina officerare på däcket. De följde oss ett stycke på vägen, ett sista rörande avsked.

HEMFÄRDEN

Av fruktan för minor och ryska krigsfartyg gick färden först söderut mot Danzig -bukten. Sedan styrde fartygen med släckta lanternor över Östersjön mot Ölands sydspets, som uppnåddes tidigt på morgonen den 16 februari. Castor hade blivit betydligt efter och måste inväntas.

Hittills hade färden fortskridit utan större hinder. Visserligen blevo vi gungade något den 15 februari på dagen, och några vägrade att äta grynvälling med köttbitar, som utdelades från fältköket, men sådant hör väl till sjöresor i allmänhet. Då och då kröp man upp ur lastrummet genom luckan för att se om någon krigsbåt var i antågande, men man såg endast det oroliga havet och Castor, som tog den ena vågen efter den andra över däcket. Vattenstänket och de kyliga vindarna höllo oss för det mesta i lastrummet kring kortleken eller något annat tidsfördriv.

På natten den 17 feb. passerade Castor Arcturus och fortsatte färden norrut. I dagsgryningen, 3 ½ timme efteråt, följde Arcturus, konvojerad av två svenska torpedjagare. Då dessa anlände, trodde man först att de voro fientliga ryska krigsbåtar. Samma dag kl. 12-tiden uppnåddes höjden av Landsort, där vi påträffade fast is. De svenska båtarna ansågo sannolikt att vi nu vore utom all fara för ryssarna och lämnade oss med en svensk lots ombord, - ”Leve Finland, hurra, hurra, hurra!” var deras taktmässiga avskedshälsning. Färden fortsatte mellan klippiga holmar i Stockholms skärgård. Den 18. feb. hade vi en rast på eftermiddagen., men kl. 2-tiden fortsatte fartygen ånyo, för att stanna den 19 dec. på höjden av Öregrund. Vi skulle här invänta isbrytaren Sampo. Isen blev fartygen övermäktig. Under denna väntan blevo vi beordrade att underskriva faneden.

Livet på båtarna blev småningom enformigt. Man hade redan ett flertal gånger hunnit tänka på krigsläget både i Finland och på Östfronten. En svensk radiostation levererade nyheterna och den 19 feb. blev glädjen stor, då vi fingo underrättelser om att tyskarna avbrutit vapenvilan med

bolsjevikerna. Nu behövde tyskarna icke mera gömma sina avsikter i pappersskläder. Vi hade utsikter att få effektiv hjälp i den förestående kampen i Finland. Dessutom hade Jägarbataljonens f.d. tyska officerare möjligheter att komma till Finland: Ausfeld, v. Coler, Stahel och flere andra. Så hörde man åtminstone berättas i matsalen på däck, där de högre cheferna uppehöllo sig. Krigsunderrättelserna från Finland åter meddelade, att de vita bildat en front som sträckte sig från södra Österbotten till Karelska näset. En gång visste man t.o.m. berätta, att Tammerfors skulle ha fallit i de vitas händer.

Ända sedan båtarna hade uppnått svenska farvatten utökades antalet uniformerade personer mer och mer. Av allt att döma hade de privata packningarna innehållit mer än vad som varit tillåtet att medföra från Libau. Några hade t.o.m. nya uniformer med splitternya gradbeteckningar. Man ville s.a.s. pröva sina vingars bärkraft och känna förvandlingens tjusning: i går var man en smutsig och lusig soldat, i dag var man en blänkande officer med sporrar, värja, handskar och pälsverk på överrockens krage.

I lastrummet på Arcturus uppträdde uniformerade jägare sparsammare och då vanligen endast i soldatbyxor, som av någon händelse hamnat i bagaget. Ombyte av byxor var för många en ren nödvändighet, ty sprickorna i pappersbyxorna skulle annars ha skrämt de medföljande damerna ombord.

De fina salongerna med de stoppade möblerna på övre däck blevo så småningom upptäckta av alla ombord. Därifrån såg man solskenet glittrande över snövidderna och på nätterna det trolska månskenet. Här kunde man finna ett hyggligt viloläge över nätterna. Båtens befälhavare tycktes likväl ha varit av annan mening redan från första början. Med kritiska blickar gick han omkring och jämförde skråmorna i polityren med stövelklackarna och så en dag förbjöd han oss att besöka sådana rum, som skulle taga skada av vår närvaro.

Den 20 feb. kl 8-tiden såg man Sampo anlända. Med sin mäktiga bog klev den liksom upp över iskanten för att åter sjunka ner i istäcket. Småningom blev isbrytaren tydligare och

ju närmare den kom, desto mer ökades dånet av den brakande isen, som splittrades av det mörka skrovets tyngd.

Men ännu skulle vi få vänta. Sampo behövde kol och Castor var för svag för att ensam reda sig i isrännan. Hela den följande dagen verkställdes omlastning, som var ett mindre angenämt arbete. Hela Castor-besättningen måste även överflyttas till Sampo.

Den 21 feb. kl 2 sattes maskinerna åter igång och Sampo började med sin svåra uppgift att bryta upp rännan för de andra fartygen. För säkerhets skull hade Sampo tagit Castor på släp med avsikt att senare bogsera den in till Gävle. Under en härlig vinternatt och vacker solskensdag över det snöhöljda istäcket gick färden oavbrutet framåt, ehuru långsamt. Ett flertal gånger måste Sampo göra ansatser mot packisbanden och delvis fick Arcturus deltaga i anfallen. Emellertid anlände vi till höjden av Gävle den 22 feb. på dagen. Här resterade Arcturus, medan Sampo bogserade Castor till hamnen.

Färden fortsatte samma dag norrut utmed svenska kusten till Härnösand. För varje timme växte issvårigheterna och Arcturus fick flertal gånger deltaga i anfallen mot packisbanden. Ibland trodde man, att vi skulle övervintra på båtarna eller också få söka oss i land på ett eller annat sätt. Det salta kaffesurrogatet, som kokades på havsvatten, talade för det senare alternativet. Ett vackert vinterväder höll likväl alla på ett friskt humör, om man bedömer stämningen efter sångerna och skämtet.

Den 23 feb. uppnåddes trakten av Härnösand, och kosan ställdes mot Norrskärs fyr snett över Bottenhavet. Långsamt närmade vi oss den finska kusten, medan jägare stodo i klunga på däck och höllo utkik. Man ville se den första fliken av det kära fosterlandet.

Sist och slutligen den 24 feb. på eftermiddagen observerades Norrskärs fyr, som ödslig stack upp sitt torn över ishavet. Nu var man ej mera bekymrad över att komma i land, man kunde ju i värsta fall företaga en fotvandring till Vasa över isen. Så blev det emellertid ej, ty den 25 feb. på förmiddagen

kom Sampo på sin gamla ränna i isen och farten kunde ökas såtillvida, att de s.k. anfallen mot packisen uteblevo.

Kl. 10-tiden voro vi utanför Replot, där vi välkomnades av skärgårdsbor, som kommo oss till mötes över isen. Återseendets glädje var rörande: huru många jägares anförvanter var det ej, som fått vaka och känna oro över sina söner och bröder i den mystiska Jägarbataljonen, om vilken vanligt folk hade vetat så oändligt litet. Många hade t.o.m. fått gömma sig för de ryska gendarmerna, som hade huserat i skärgården. Nu var det annat. Man hörde rop från båtarna: om var den och den personen befann sig, och fick till svar, att han farit till Vasa och befann sig i kriget. Man skämtade även genom att göra förfrågningar, om det fanns att äta i Finland, om det fans ersatzmarmelad, ersatzaspirin och annat dylikt.

Den yttre skärgården passerades och inom kort närmade sig vimpelfartyget Vasklot hamn i Vasa. Det blev således en verklighet! Jägarfanan svajade i fören på Arcturus däck och de färgrika vimplarna fladdrade för vinden.

På stranden och ända ut på isen hade samlat sig ett stort antal människor av olika åldrar, som under ovationer hälsade oss välkomna. Där fanns även skyddskårister i full rustning: ett vitt band om armen, ett bälte om livet och ett gevär i handen. Med den utrustning hade civilister förvandlats till krigare och fosterlandsförsvarare.

Kl. 16 var debarkeringen slutförd. Sedan marscherade vi i sluten ordning till Rådhusets folkskola. Kolonnen var nu betydligt brokigare än i Libau. Det fanns grant uniformerade militärer och trasiga ”pappersgubbar”, trälådor och andra underliga paket i händerna. Emellertid brydde man sig icke om dylika bagateller, nu var man äntligen hemma i Finlands vita huvudstad.

JÄGARNAS MOTTAGNING I VASA

I Rådhusgatans folkskola blevo jägarna emottagna med rykande köttstuvning, risgrynsgröt och riktigt kaffe. Lottor skötte om serveringen och måste säkert ha förundrat sig över de matfriska krigarna. I den rena halmen längs väggarna blev man i tillfälle att vila ut efter den långa sjöresan.

Många träffade här sina anhöriga och bekanta, av vilka en del såg krigiska ut med pistoler och ryssvärjor vid bältet. Några hade fastsydda band på rocken, som voro tecken på befälsgrader i skyddskåren. En jägarunderofficer kom t.o.m. underfund med, att hans bror avancerat till res.fänrik på några dagar. Det lustiga var, att brödernas skolkunskaper voro lika.

Den 26.2. kl. 8-tiden blevo vi tilldelade nya jägaruniformer, jämte gevär. Den sista paraden förestod för jägarbataljonen 27, ty överbefälhavaren, general Mannerheim skulle hålla mönstring och Vasa-regeringen skulle emottaga bataljonen officiellt. Man provade något på gevärsgrepp och paradmarschsteg och sedan marscherade enheterna ut till torget med jägarfanan i täten, beskådad av människor, som till trängsel fyllde trottoarerna. Torget kantades av bevakninsmanskap från skyddskåren, som med oförfalskad vilja försökte hantera sina gevär exercismässigt. Staden var klädd i flaggskrud. En talarstod var uppbyggd, flankerad av två lejonfanor.

Kl. 15 anlände general Mannerheim med sitt följe. Musiken spelade ”Vasa-marschen” medan han granskade lederna. Därpå hälsade han oss välkomna som blivande ledare i den frihetsarmé, som var under bildning. Ett trefaldigt leve höjdes för bataljonen, som besvarades med ett leve för överbefälhavaren. Därefter spelade musiken ”Vår Gud är oss en väldig borg”, medan artilleriridån hördes från stadens utkant.

Efter gudstjänsten, hållen av prosten Björklund, talade senator Heikki Renvall i regeringens namn. Han berörde Finlands öden under det ryska väldet och den pågående frihetskampen, som måste sluta med ett fritt och odelat Finland. Han hälsade oss välkomna till fosterlandet, som var

stolt över oss och såg i oss ledare, som i spetsen för bondehären skulle föra kriget till ett lyckligt slut.

Förbimarshen utfördes i gruppkolonn sedan musiken spelade ”Björneborgarnas marsch”. Vasa-borna hade fått se en glimt av den tyska soldatdrillen - den sista Kungliga Jägarbataljonens 27:s parad.

MED SVENSKA ÖSTERBOTTNINGAR UNDER JÄGARBEFÄL VID TAMMERFORS ÅR 1918

Från väster, norr och öster närmade sig de vita anfalls-kolonnerna vid Tammerfors. Allmänna reserver sammandrogs till järnvägslinjen Seinäjoki-Jyväskylä, och bland dessa befann sig vi Jägarbataljonen under jägarmajor Zilliacus kommando. Undrar just, om det finnes någon av det uppväxande släktet i Österbotten, som hört sina pappor och farbröder tala om nämnda bataljons 2.kompani under jägarkapten S. Sundmans och senare jägarfänrik A. Stjernbergs befäl. I detta kompani fanns det representanter praktiskt taget från alla svenska kommuner i Österbotten. Kanske minnet uppfriskas, om jag nämner andra befälpersoner i kompaniet, som uteslutande bestodo av jägare: Schrey, som stupade för en kula i pannan, Marins, som frivilligt tog hand om ett maskingevär vars servis stupat och som själv fick dela samma öde, Hasselblatt, som ryckte ut med sin avdelning från en skyddsställning och föll för ett skott i huvudet, då han sökte skydd bakom en trädstam, Dalsholm, som med en grupp skulle rensa en gårdsgrupp söder om åsen Kalevankangas och fick ett skott i låret, som sannolikt skar av pulsådern. Lindroth, som först fick sitt säte och sedan sin lunga genomskjuten, och Mannil, som även fick lungan svårt skadad. Underbart nog räddades båda till livet, Ohls, som fick sin arm förlamad av en kula och undertecknad, som även blev något tilltrasad i tvenne omgångar. Blott Sundman, Stjernberg och Rönn med akilleshälarna klarade sig den gången. Ranck, som fick tjänstgöra som kurir, räddade även sitt skinn. Det må nämnas, att bataljonens första elddop på skärtorsdagen slutade med 318 man i förluster, som utgjorde i det närmaste 50% av hela styrkan, och att 2 kompaniet hade

proportionellt sin fulla andel i den blodiga förlusten på det snöhöljda Kalevankangas.

Vi, jägarbataljonen - även kallad Vasa-bataljonen - hade exercerat i Vasa och Haapamäki och befann oss nu i Keuru. I meterdjup snö övades kedjebildning och samling. Man siktade och sköt och stormade och en dag sköto vi skarpt på isen av en sjö. Andan i kompaniet var den bästa trots rågmjölsgröt med smör, som serverades till frukost och middag. Ej heller våndades man över utrustningen, som helt bestod av privata civila kläder. Det fanns krigare i söndagskängor och galoscher, bondpojkar i pjäxstövlar och fiskare och sälskyttar i sälskinnspjäxor med vilka man kunde göra helvändning utan att fotvinkeln förändrades.

Manskapet fick ytterligare pröva på fältlivets besvärligheter genom att sova i arbetarföreningshuset på dragiga golv. Befälet provade på bättre och undertecknad med Söderström mådde gott hos orgelnisten, som bl.a. lärde oss att njuta av en verklig finsk bastu. Emellertid tog Keuru-vistelsen slut den 26 mars genom en alarmorder från Överbefälhavaren. I kvällsskymningen avmarscherade bataljonen till stationen för avfärd till Tammerfors, vars intagning var förestående. Vår utrustning kompletterades i hast på stationen med ryggsäckar och ryska tygpatronbälten, och sedan var det bara att fundera vart tåget skulle föra oss.

Följande dag urlastades bataljonen på Vehmainen station för avmarsch mot Tammerfors. I.o.m. urlastningen hade vagnshjulens dunk mot skenskarvarna förbytts till eldvapnens helvetiska smatter utanför staden. Gevärselden tycktes helt bli överröstad av maskingevärens jättesurr, ackompanjerat av enstaka artilleriskott. Ett tydligt bevis för den nervositet som rådde speciellt på den röda sidan. Svenska Brigadens gossar ordnade sig i marschkolonn iförda stålgråa uniformer och vita pälsmössor. Även ryggsäckarna voro enhetliga och man hade en förnimmelse av att här var det fråga om fullt utbildade soldater. Vem kunde då ana, att dessa hurtiga gossar inom kort skulle få utstå en av de mest blodiga strider, frihetskriget känner. En tysk artilleriofficer från J.B.27 mätte perrongen

med långa steg och bakom stationshuset låg en stupad rysk soldat, som förvirrat sig från sina kumpaner i Tammerfors. Man sade, att det var en spion, som fått sona sin närgångenhet.

Sedan marscherade bataljonen mot Messukylä, som nyligen fallit i de vitas händer. Enstaka kulor visslade i luften och en soldat från maskingevärskompaniet blev träffad i foten. Marschen blev svår, speciellt för stridsträngen, och med möda framforslades fältköken, vilkas hjul skuro djupt in i snötäcket.

Då vi uppnått Kalevankanga-åsen blev omgivningen vidrig för våra nyvordna krigare. På högra sidan om vägen hade fienden haft en försvarslinje med grävda gropar i snön och i nästan varje grop låg ett svart bylte, som dolde en envis försvarare. Något längre fram funnos hästar på vägen, och här och där i skogen såg man lämningar av utrustningsstycken. Det kändes kusligt t.o.m. för en, som tidigare sett krigets fasor. Hade det varit stupade soldater i uniform _ _ men nu _ _.

2 kompaniet inkvarterades på Kalevankangas i övergivna kalla boningshus. Undertecknad hamnade på en vind, där jag tillsammans med Ohls hittade en stor låda som sängplats. Kölden höll sömnen på avstånd, och den tidiga väckningen blev nog ingen vanlig väckning utan endast en uppstigning. Skärtorsdagen - den blodiga - hade kommit.

Vi hade ingått i anfallsberedskapsställningar. Elden från Tammerforshållet hade ökat med morgonkylan och den ena anfallsvågen efter den andra ryckte fram. ”Här är reservpatroner i stora pappaskar!” ropade någon. ”Forsla dessa med er till främre linjerna!” En gammal kamrat, fänrik Kaskinen, som hörde till en annan bataljon, slog mig i ryggen överraskande. Vi hade varit lyssnarpostkamrater på Östfronten i Tyskland och delat många farliga stunder.

”Jag känner, att denna strid blir min sista”, sade han på sitt vanliga något nervösa sätt, men ovanligt frimodigt.

”Hur så”, svarade jag. ”Hur kan du veta mera om ditt öde än andra?” Jo, så är det. Det är en känsla, som jag inte kan förklara. Adjö med dig och tack för gammalt kamratskap!”

Det sista jag såg av honom var, då hans smärta resliga gestalt försvann i tallskogen. Efter striden fanns han ej mera bland de levandes antal.

Vi ryckte fram i anfallslinjer mot ryska kasernen och begravningsplatsen. Kulorna visslade och smällde mot trädstammarna och kvistar droppade ned från träden. Vi uppnådde en gårdsgrupp öster om begravningsplanen och fingo en stunds paus. På gården låg en svårt sårad med bukskott, blek som drivan och utan klagan. Han läskade sig med snöbitar och tycktes ha tagit farväl av denna världen. Jag ville hjälpa honom och öppnade hans kläder, men märkte, att hans mage var fullständigt uppfläkt. Med skjorta från hans ryggsäck satte jag om hans liv ett förband, vilket emellertid var fåfängt. Denne för mig okände soldat visade ett mod, som knappast torde finna sin vederlike. En annan sårad försökte jag även hjälpa. Han hade bägge låren genomskjutna. Kulan hade rivit så stora hål, att dynan på första förbandet icke kunde täcka ett enda av hålen. Bägge lårbenen voro splittrade. Jag förband även honom med underkläder. Sedan måste jag lämna båda åt sitt öde. Vi voro inga sanitärer och måste fortsätta med vår stridsuppgift

På södra sluttningen av åsen, där järnvägen går fram, fanns en rad långa boningshus. Man misstänkte, att fienden dolde sig i dessa och för att säkerställa kompaniets flank, fick jag order att med ett par grupper rensa desamma. Jag var redan på framryckning, då det kom kontraorder i avseende å mig. Underofficer Dalaholm skulle fortsätta som ledare och jag skulle stå till disposition för någon annan uppgift.

Anfallet syntes ha avstannat öster om ryska kasernerna och begravningsplatsen. 2 kompaniet skulle sätta fart i anfallskedjan norr om vägen. Hasselblatt med sin avdelning var den första, som stormade fram. Vi andra iakttogo språnget från eldskyddet bakom en stenbyggnad. En maskingevärskulkärve svepte fram bland trädstammarna och Hasselblatt var en av de första, som ljöt en ögonblicklig död bakom en trädrot. Ungefär samtidigt kom Dalaholm tillbaka, svårt sårad i benet. Han hade våldsamma smärtor och förblödde.

Ännu stod resten av kompaniet i eldskydd, då en soldat kom springande från främsta linjen med anhållan om att få en man, som kunde hantera ett maskingevär, ty hela servisen hade stupat. Jägarna måste kunna allt och Marins bland andra anmälde sig kunnig på förfrågan. Han gick till sin uppgift, som om han skulle deltagit i en fredstida övning. Sedan såg jag honom icke mera bland de levande. Han hade stupat i fiendens maskingevärseld genast då han kom till eldställningen.

Omedelbart efter det Marins gått, lämnade resten av kompaniet sitt eldskydd och ryckte fram norr om vägen mot kasernen och begravningsplanen,. Den främsta linjen med manskap från ett okänt truppförband låg liksom fastspikad vid marken. Anfallet hade totalt avstannat. Jag fick genast kontakt med befälet, som hade ropat sig fullständigt hes och såg olycklig ut. På min förfrågan varför de ej gingo framåt, svarade han endast: ”en voi mitään enää”. Jag påstod, att han var feg och fick till svar en svordom, varvid han rev upp sin civila paltå och visade den gröna jägaruniformen. Här hjälpte numera ingenting, utan vi stormade förbi och uppnådde begravningsplanen. Där utspann sig en mycket seg strid mot den otvivelaktiga tappra motståndaren, som endast stegvis drog sig tillbaka stödd av en häftig eld, som kom snett framifrån från höger mot oss. Jag fick den uppfattningen, att elden kom från något högt beläget ställe. Ett par shrapneller kreverade också i luften och en granat slog ned i en avdelning, som icke var tillräckligt utspridd. Löjtnant Schrey fick redan i början ett skott i pannan och föll framstupa. I brist på ett handvapen tog jag hans browning. Framryckningen gick nu mycket långsamt. Med ”lock och pock” försökte befälet få handgemäng till stånd mot den relativt svagare fienden, men detta var tyvärr omöjligt på grund av den moraliska effekt, som elden och de stora förlusterna åstadkommit. Som exempel må omnämnas följande samtal mellan en frispråkig soldat från någon av de nordligare kommunerna i svenska Österbotten och undertecknad.

- ”Varför gör ni ej korta språng framåt, så får vi snart begravningsplanen erövrad?”
försökte jag halvt befallande framkasta. Detta emedan inga

kommandoord åtlyddes.
- ” Om du springer framåt, så nog gör jag det också”, fick jag till svar.
-”Bra. Då är vi ense. Jag kommenderar nu: Syöksyyn _ _ o.s.v. och så gå vi fram till ett ställe, som jag visar.”
Han såg rådvill ut och tittade på andra. Jag kommenderade och sprang upp ett stycke, men märkte snart, att jag var ensam och måste krypande återvända.
- ”Varför kom ni ej med?” frågade jag ilsket och fick till svar:
- ”Då ingen annan kom”.

Befälet fick nu ett svårt arbete att få anfallet åter igång. Enskilt krypande med modiga gossar i spetsen gick det likväl. Speciellt kommer jag ihåg en jakobstadsbo, en kontorist, som i sin ungdom vistades en tid i Fredikshamns kadettskola. Ej heller glömmer jag en vasabo, som tog stöd för geväret av trädstammar och var en av de första, som uppnådde västra muren av begravninsplanen. Tyvärr har jag glömt deras namn. Tapperhetsmedaljen blev deras lön. Jag såg även motsatser. Bl.a. fanns det i kompaniet en person, som genom sin bildning borde ha varit exempel för andra, men som tyvärr försökte komma undan. Jag iakttog även, att de som höllo sig långt bakom, hade de största förlusterna.

Då begravningsplanen var erövrad, ökades åter maskin-gevärselden. Jag träffade fänrik Stjernberg bakom en stor minnesten och fick plats på hans rygg. Ilsket slogo kulor mot stenen och stenflisor yrde. Han var orolig för kompaniets flank, som låg i höjd med sjukhuset och ville få kontakt med grannkompaniet. Jag åtog mig uppgiften och kom visserligen fram, men fick nu i armen ett skott, som fällde mig till marken, som om jag skulle ha fått en ordentlig knuff. Jag kröp bakom en sten och träffade där två finsktalande soldater. Framför stenen låg kapten Forsman, numera överste Koskimies, svårt sårad i huvudet. Jag kunde endast höra hur han kved: ”auttakaa, auttakaa!” Jag befallde de tre soldaterna att lägga honom på en filt och föra bort honom. Emellertid vägrade soldaterna. Nu fann jag användning för min pistol och inför hotet togo de hand om honom. Tyvärr lämnade de honom åter

då de vore utom skotthåll. Senare hörde jag, att han blev räddad av personer, som hörde till bataljonsstaben.

Efter utfört uppdrag avlägsnade jag mig från eldlinjen för att få förband och därjämte medföra löjtnant Lindroth. Han hade fått ett skott i baksätet och kunde svårligen röra sig. Med möda uppnådde vi nordöstra hörnet av begravningsplatsen, där vi vilade, stående bakom ett litet brädskjul. För denna oförskitighet fick Lindroth svårt plikta, ty en kulspruta genomsållade bräderna och en av kulorna trängde igenom hans axel och lunga. Han föll som en livlös massa till marken och drog mig med sig. Jag lyckades få hjälp, och snart voro vi bägge på förbandsplatsen, där vi fingo förband. Sedan blevo vi förda till Vehmainen, där vi skildes. Han fördes till Vasa och jag återvände till fronten. Här träffade jag på stationen för andra gången Forsman, som nu yrade förskräckligt och ej visste mycket av denna värld.

Jag stannade några timmar på stationsområdet och träffade i en drängstuga några Vöråbor, som mådde gott vid sin privata kost och elden i bakugnen. Jag kommer speciellt ihåg Joh. Storlund och Matts Fors, vilka förklarade att de tillhörde reserven, varmed de menade något slags lantvärn, som icke var avsedd för främsta linjen. Deras ord torde även ha besannats, ty såvitt jag vet, blevo de aldrig insatta i främsta linjen.

Då jag på kvällen kom tillbaka, träffade jag kompaniet förlagt i gårdar omedelbart bakom fronten. De hade blivit avlösta senare på dagen, efter att ha legat 5-6 timmar i drivorna. Då kompaniet samlats, kom man underfund med att 95 man var kvar av 225 man, som var kompaniets styrka före drabbningen. Emellertid ökades kompaniets numerär under dagens lopp med 50 man, vilka under striden råkat på avvägar. Om stämningen vill jag ej uttala mig. De överlevande voro i alla fall glada att ännu en gång få se vintersolen över de glittrande drivorna.

Samma dag skedde en djupgående förändring i befälsfördelningen. Kapten Sundman blev bataljonskommendör med undertecknad som adjutant, fänrik Stjernberg blev dennes efterträdare som kompanichef, med fältväblarna Söderström

och Rönn som yngre chefer. Annat utbildat befäl fanns ej att tillgå, duktiga soldater fingo fylla de andra vakanta befälsposterna i kompaniet.

Anfallet mot Tammerfors hade misslyckats.. Det gällde nu att förbereda sig på nytt. Några av de tappraste gossarna fingo utbildning i handgranatskastning och f.ö. vilade vi oss för att invänta ett nytt anfall. Spänningen från anfallet på begravningsplanen skulle likväl i viss mån upplivas redan följande natt, Man hade på kasernområdet observerat ett parti kärror, vilka man ville rädda från föreliggande eldfara. En pluton under fältväbel Rönns ledning utförde i nattens mörker uppdraget, vilket tog flere timmar i anspråk. Faran var synnerligen stor beroende på att kasernerna lågo under fiendens direkta eld och någon säkring var det ej att tala om den natten.

Den 2 april på kvällen blev det klart att det nya anfallet förestod. Under nattens lopp framryckte bataljonen till anfallsberedskapsställningarna vid ryska kasernerna. Bataljonens uppgift var att efter en kort artilleriförberedelse inrycka i staden i marschkolonn och i skydd av mörkret. 1 kompaniet, under premiärlöjtnant Melins ledning skulle gå i täten, följd av 3 komp., 2., o.s.v. i nämnd ordning. Kl. 3 skulle framryckningen börja efter artillerieldförberedelsen. Väntan föreföll att bli onödigt lång, vilket hade till följd att några började må illa och f.ö. kände sig färdiga för stupstocken. Framryckningstecknet kom slutligen som en lättnad efter den olidliga väntan. Bataljonen framryckte över vägen till begravningsplanen och sedan fortsatte framryckningen förbi det ställe, där Svenska Brigadens monument nu befinner sig och sedan utmed vägen och direkt mot järnvägsstationen. Bataljonsstaben följde med 2 kompaniet.

Då 2 kompaniet passerat terrängen i höjd med sjukhuset, var 1 kompaniet redan inne i staden. 3 kompaniet hade stannat. Överraskningsmomentet var nu förbi och de efterföljande enheterna blevo ett gott mål för fiendens maskingevärseld i det gryende dagsljuset. Fiendens eld var intensiv snett framifrån från höger och enheterna blevo fastlåsta i diket. Oberoende av

tjänsteställning och befälsförhållanden försökte chefsskapet att få manskapet ålande framåt utmed diket i skydd av vägen. Vi fingo även något eld snett från vänster, och detta var väl orsaken till ett ödesdigert ord, som någon räddhågad soldat ropat i täten av 2 kompaniet; ”Fienden omfattar oss från höger!” Orden gick som en löpeld från man till man inom ett ögonblick sprungo alla upp och började retirera mot begravningsplanen. Här hjälpte inga kommandoord mera. Folk stupade och sårades i den mördande elden och tumlade i varandras fötter på grund av telefontrådarna, som lågo nedskjutna i diket. Först i den stora sandgropen vid nordvästra hörnet av begravninsplanen tog manskapet sitt förnuft tillfånga. Sandgropens rand besattes, men ingen fiende kom. Vi visste blott, att kompani Melin försvunnit inne i staden.

Åter började framryckningen, men nu sjufalt värre än första gången på grund av dagsljuset. Krypande uppnådde vi vår gamla plats före reträtten. Underbart nog visade sig manskapet ganska modigt, kanske beroende på sin förargelse över det nyss inträffade. Emellertid tyckte bataljonsstaben att det gick trögt i täten, varför undertecknad åtog sig att taga reda på orsaken. Under framryckningen blev jag i tillfälle att iakttaga huru en maskingevärsservis vänster om vägen blev tillintetgjord i fiendens eld. När den tredje skytten stupat, vågade ingen, eller kanske fanns det icke flere skyttar, taga hand om geväret. Det var f.ö. omöjligt att få geväret i skydd, ty det var i eld-ställning på ett öppet ställe, som var högre än vägen.

Då jag med ett sista språng uppnådde täten, kände jag en våldsam stöt mot ansiktet och föll framstupa på dikeskanten. I första ögonblicket kändes det, som om någonting skulle ha brustit, som om något skulle ha blivit avklippt i mitt inre. Jag måste således dö för en lumpen kula från Tammerfors-hållet! Så plötsligt efter all den dödsfara man tidigare undgått. Jag hann även reflektera över livets förgänglighet. En ström av blod störtade ut från munnen - tvenne gånger - och genomblötte min civila halsduk, som var knuten under hakan, och min civila paltå, som jag hade ovanpå uniformen. Munnen kändes trasig, och något hårt föremål flöt över läpparna med

blodet. Det var tänder, som hade bortslitits. Det värkte i bröstet. Jag trodde fullt och fast att slutet var nära.

Efter en stund började jag frysa. Hoppet växte. Kanske skulle man bli räddad, om man fick läkarvård. Jag försökte ropa, men talförmågan var slut, tungan var skadad och hade blivit en tjock klump. Jag försökte röra mig, men lyckades ej. För övrigt tog det fruktansvärt ont i bröstet. Luften pressades ut från lungan genom ett sår. Någon märkte min belägenhet och drog mig från fötterna ned i diket i skydd. Flere tog hand om mig och transporten började långsamt glidande längs isen i diket.

I närheten av den tidigare omnämnda sandgropen befann sig en sanitär med en kälke. Man placerade mig på kälken och anlade första förband. Tyvärr var platsen öppen för fiendens eld och det hela slutade med att sanitären och en hjälpare sårades.

Emellertid kommo vi alla sist och slutligen i skydd i gropen och färden fortsattes. Då vi befunno oss mitt emot ryska kasernen med landsvägen emellan, öppnade fienden en fruktansvärd eld utmed vägen. De ovana krigarna och hjälparna trodde sannolikt att fienden anföll, ty plötsligt märkte jag, att jag var ensam. Endast en soldat från Svenska Brigaden var i närheten och sökte skydd bakom ett tegelhus. Jag var själv något virrig, steg upp från kälken och sprang ut på vägen i kulregnet och föll avsvimmad i motsatta diket.

Då jag åter kom till sans, släpades jag av tvenne soldater till ett hus uppe på åsen, där jag fick förband av en läkare, som assisterades av en storväxt dam i karlkläder. Därefter blev jag lagd på en transportbår och fördes till sjuktransporttåget, som bestod av ”oxvagnar”. Jag fick plats på britzen tillsammans med andra sårade, och som huvudkudde förärades den nedblodade dynan från båren.

Inne i vagnen kändes det kvavt och svårt att andas. Man skulle helst ha sett att dörren stått på glänt, men denna önskan stod naturligtvis i strid med uppvärmningsproblemet. Någon frågade om tågets avgångstid och fick till svar, att detta skulle

avgå, så snart tåget var fullastat med sårade. Detta svar är ett av de hemskaste jag hört och det kändes som en rysning genom kroppen. Lyckligtvis behövde jag ej länge plågas varken kroppsligt eller andligt, ty jag försjönk snart i dvala och vaknade först på en station, där tåget besöktes av högre officerare, som dekorerade de sårade med rödgula ordensband. Någon har efteråt sagt, att det var Mannerheim med adjutanter. Sedan återkom jag ånyo till mina smärtor på stationen i Vasa. Då man kom för att avhämta oss, hörde jag, att min sidokamrat var död och t.v. skulle få stanna i vagnen.

På Vasa station ordnades de sårade för transport till Reservlasarettet 2 på Rådhusgatan. Vaktmanskapet i Vasa sökte ivrigt efter anhöriga och några blevo även igenkända, trots bandage och torkat blod. Man måste betänka, att transporten kom direkt från fronten.

Tack vare dr. Lindströms skicklighet och insiktsfulla ledning räddades många till livet. Tacksamma voro vi även mot några unga stadsdamer, som underhöllo oss med böcker och annat läsbart.

Härmed var min tjänst i VI. Jägarbataljonen för en längre tid framåt slut. Av kamrater har jag fått veta, att 2 kompaniet hade kämpat med tapperhet under gatustriderna i Tammerfors och sedan på Karelska näset på orter som Kivinäbb och Kuokkala.

Heder över de stupade kamraterna.

Må vi efterlevande komma ihåg, att endast en armé med välutbildade och väldisciplinerade soldater kan ha förutsättning att utföra stordåd och dessutom kunna återvända levande från striden.

Lockstedter Lager
Baracken und Übungsplatz.

0

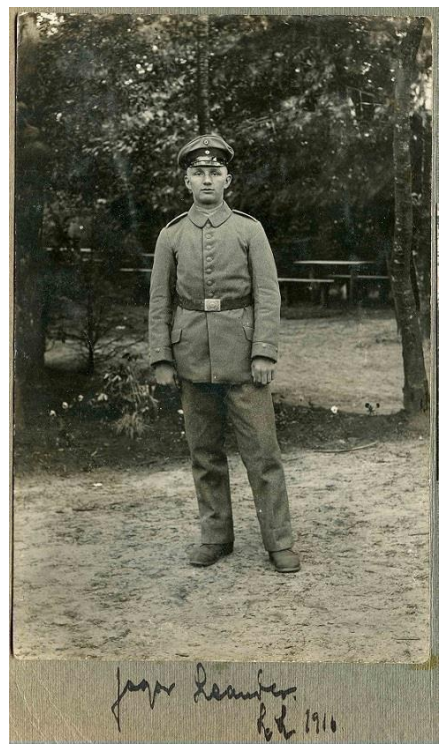

„Vörå-jägare."
L.L. 1916.

„In der nächsten Nähe - -!"
L.L. 1916

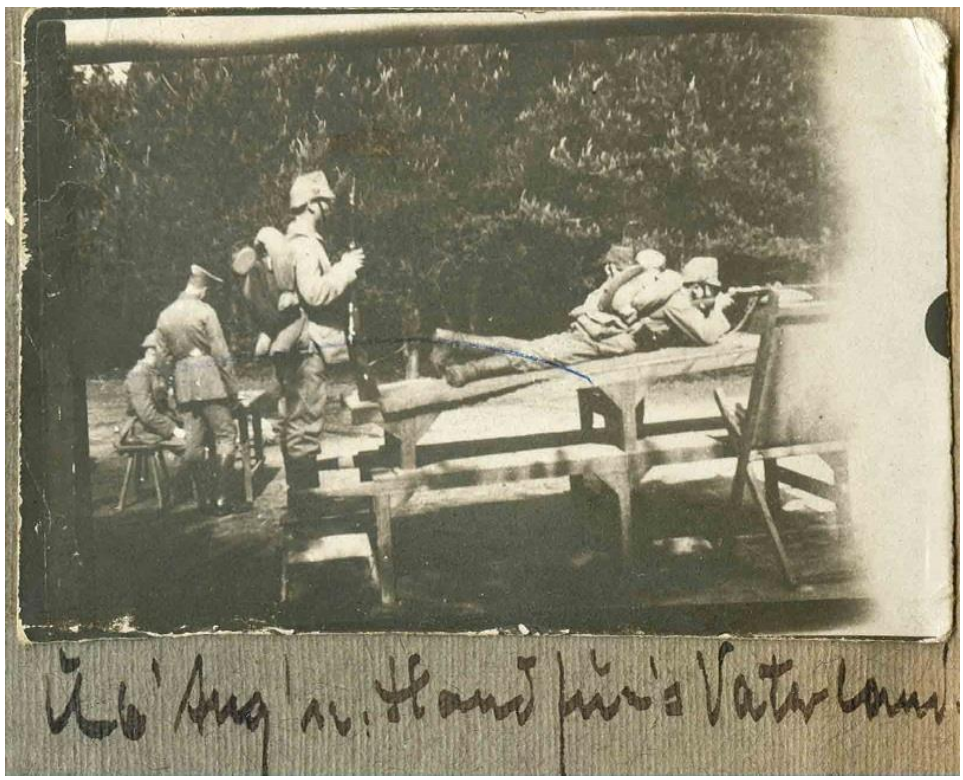

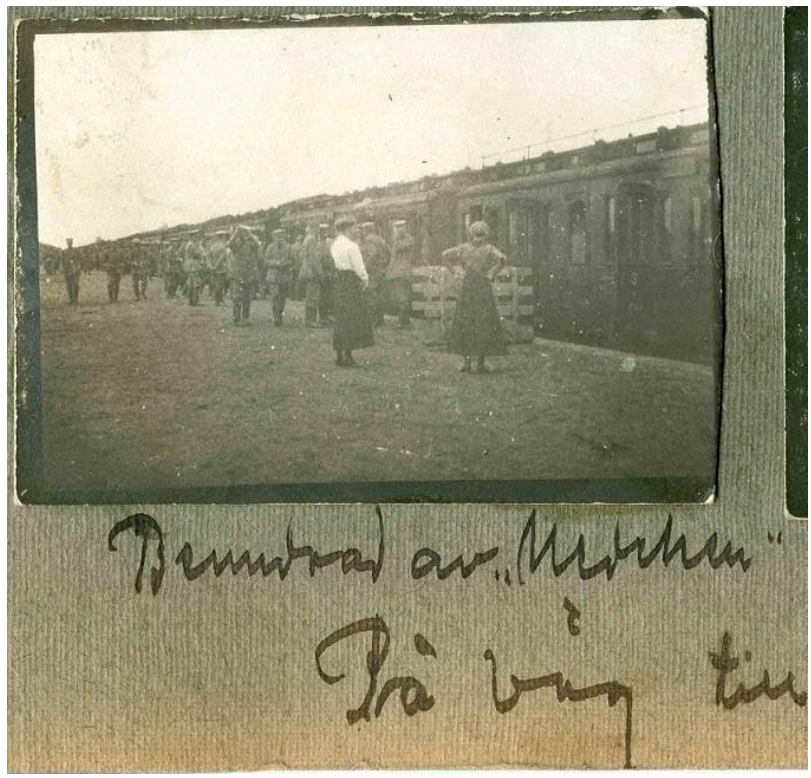

Fästnings-arbete vid Missa
s. 1916

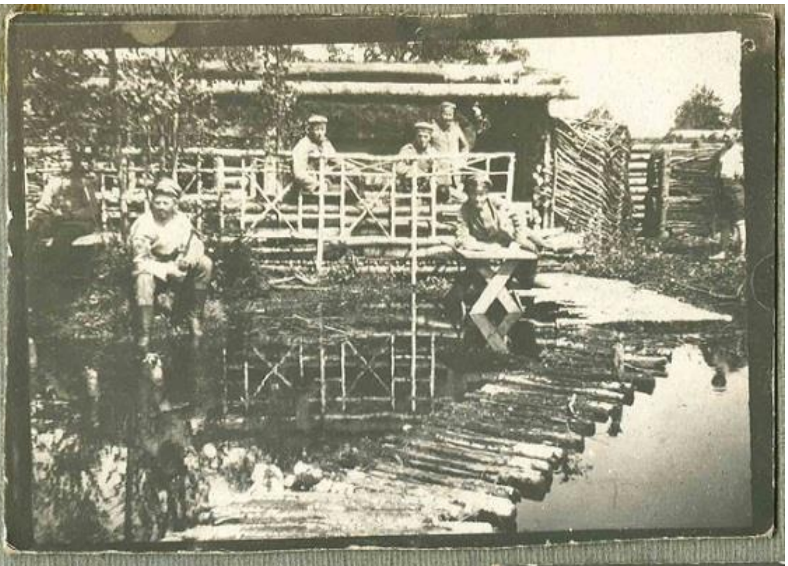

Färdig "villa-anlägg-
ning" vid Missa
s. 1916

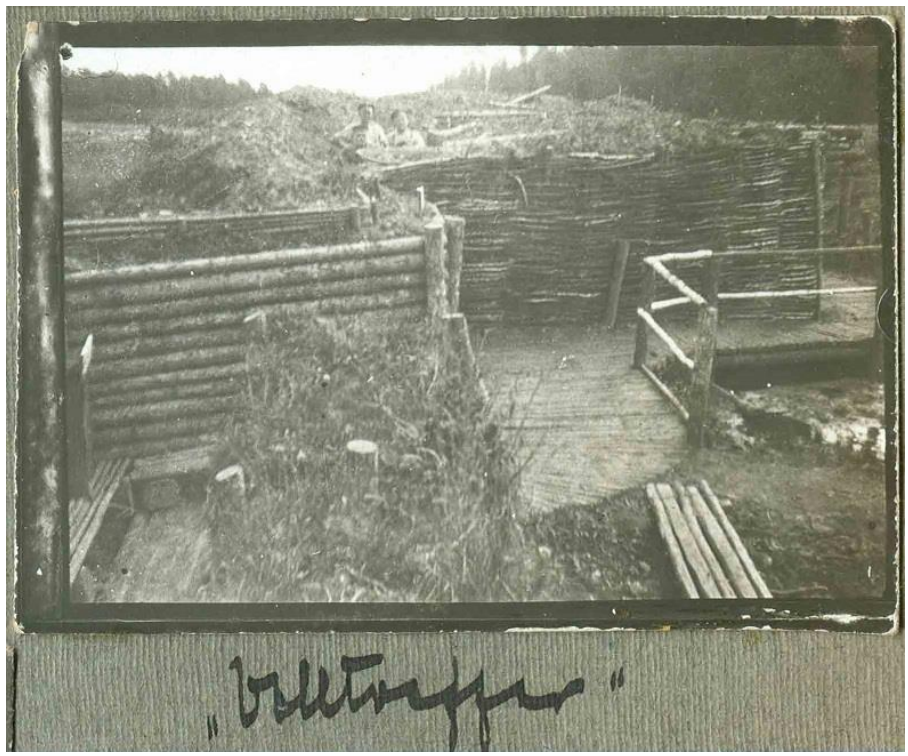
„Volltreffer"

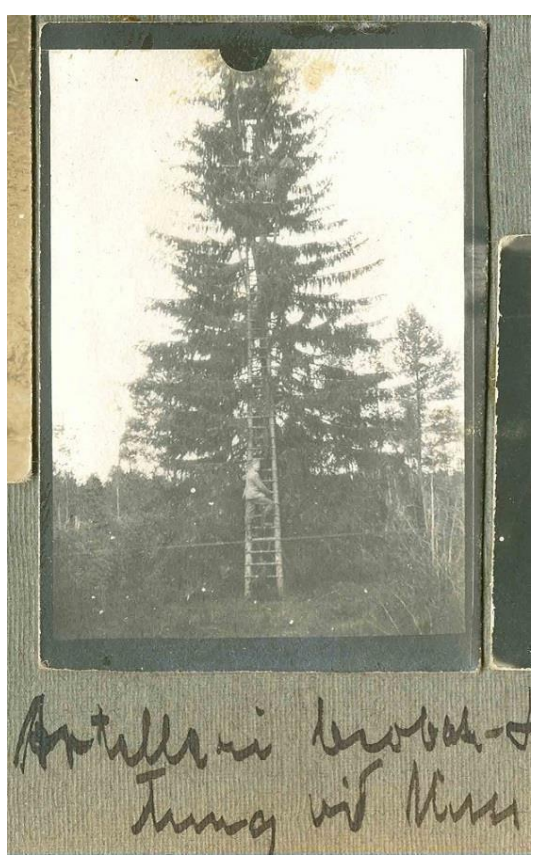

Schützengraben am „Unterstand“.

Mit Gasmasken.

Vilostund.

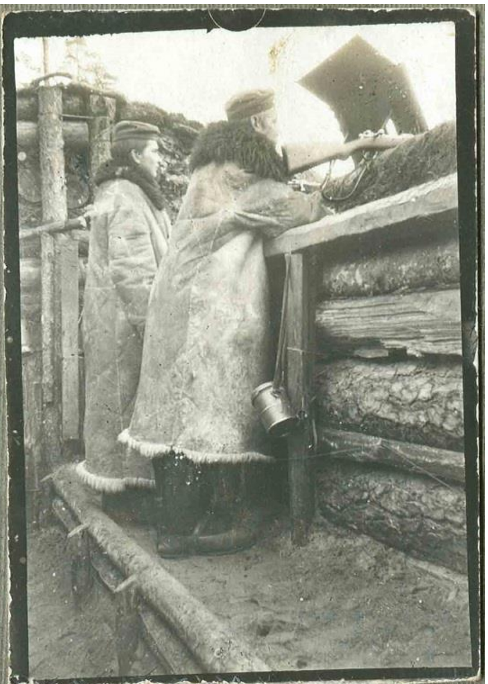

På vakt i skyttegraven

Besök av „diplomater"
h. 1916.

En tillfångatagen „Ivan".

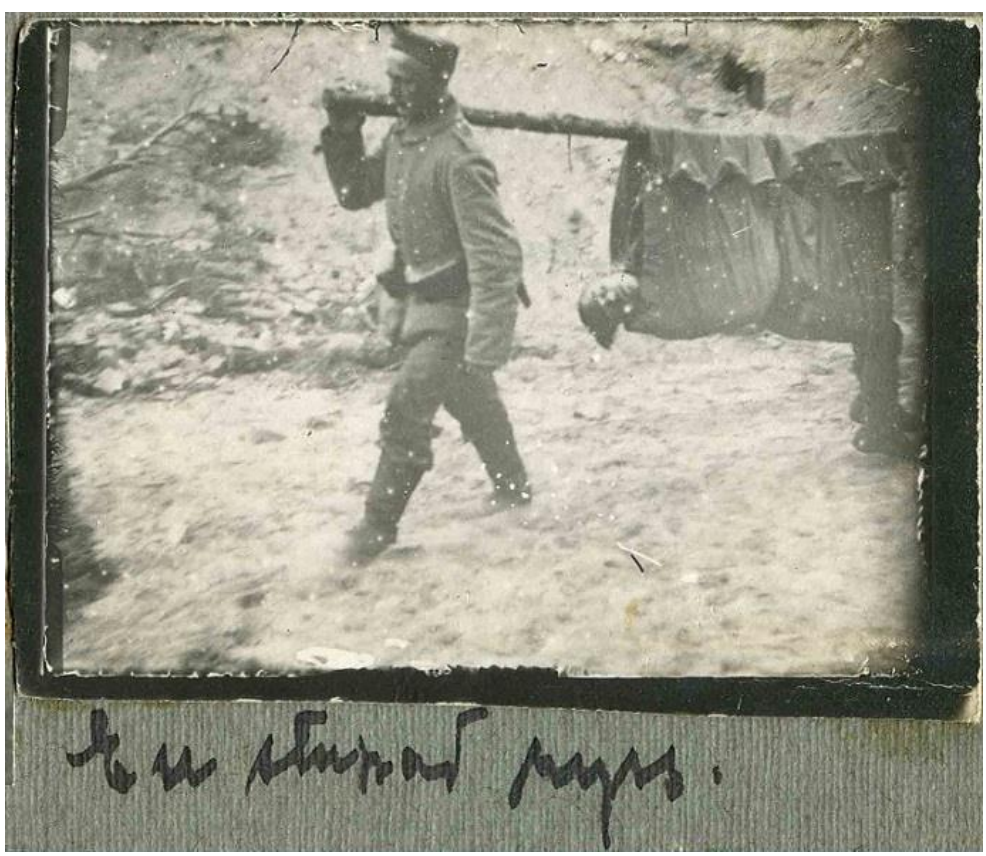

En stupad ryss.

Vy från min bevakningsplats vid Rig.-viken.

Från Dunavan till Rattgen.
v. 1917

1:sta kompan. vilar på vägen till Vilna fronten.

Matkärran har anlänt
från Vilna 1916

Ostfrontens yttersta vänstra flygel vid Rigaviken

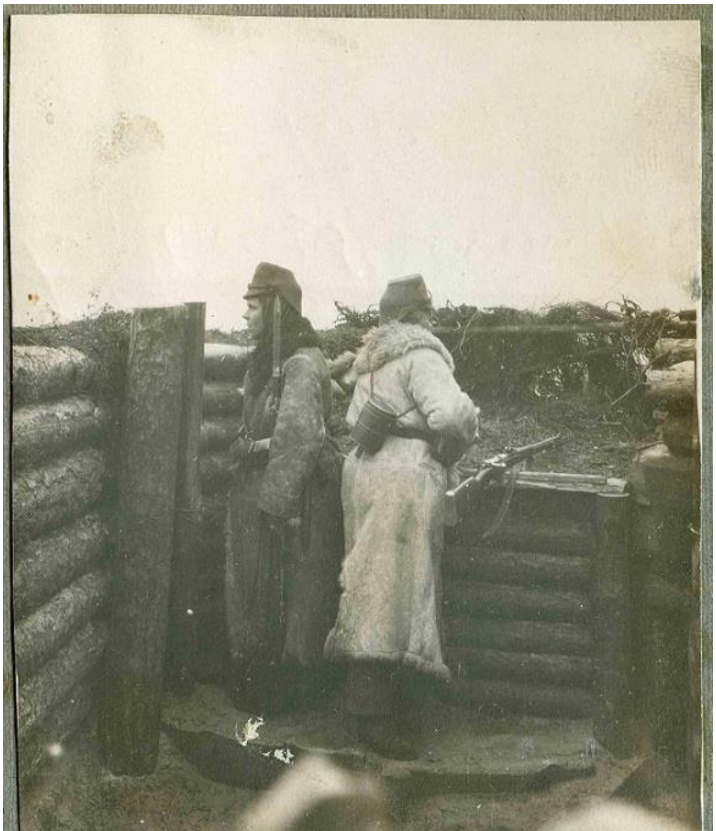

Nyholm o. Kronberg på vakt.

Stupade finländare
begrafningsplats i
Dumdo:
Frans Heinonen 3 komp
Jonas Kautola 1 "
Hjalmar Nyqvist 1 "
Viktor Kanis M.G.K. -
- Persson -"-

En kanon ställning i Prusis

Jeger Balkström 2 på vakt.

1:komp. inkvarteringsrum då det utbröt. Ljuba 1917

Militärsjukhuset Emigranten rum i Libau.

Midsommar.

Några av 3:komm Grabbar församlade i Libau

Med Martin Eriksson som i
krigstjänstgöring, [illegible] [illegible]
från Frankrike 1917

Viana 1918.

Viana 1918.

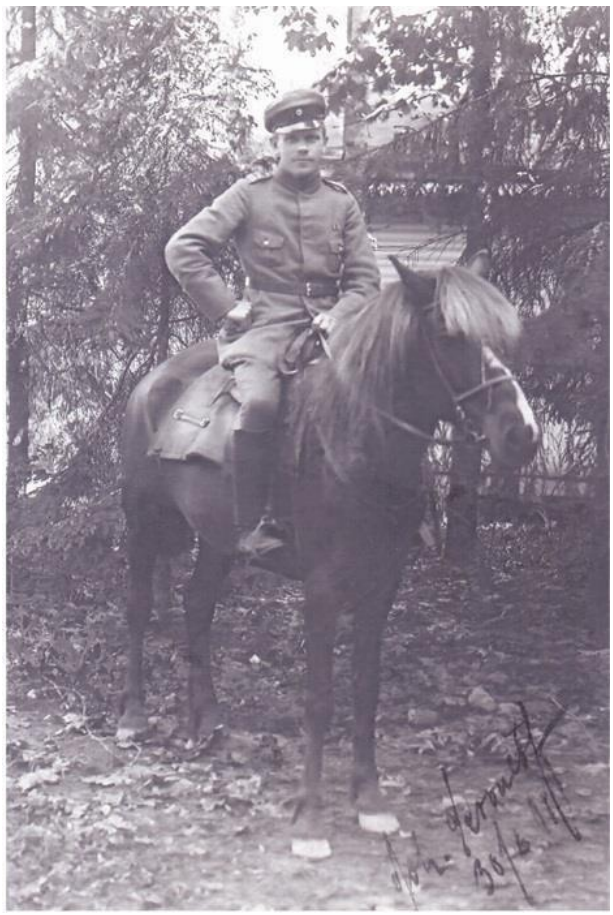

Kort efter frihetskriget 30.6.1918

Militärlivet fortsätter

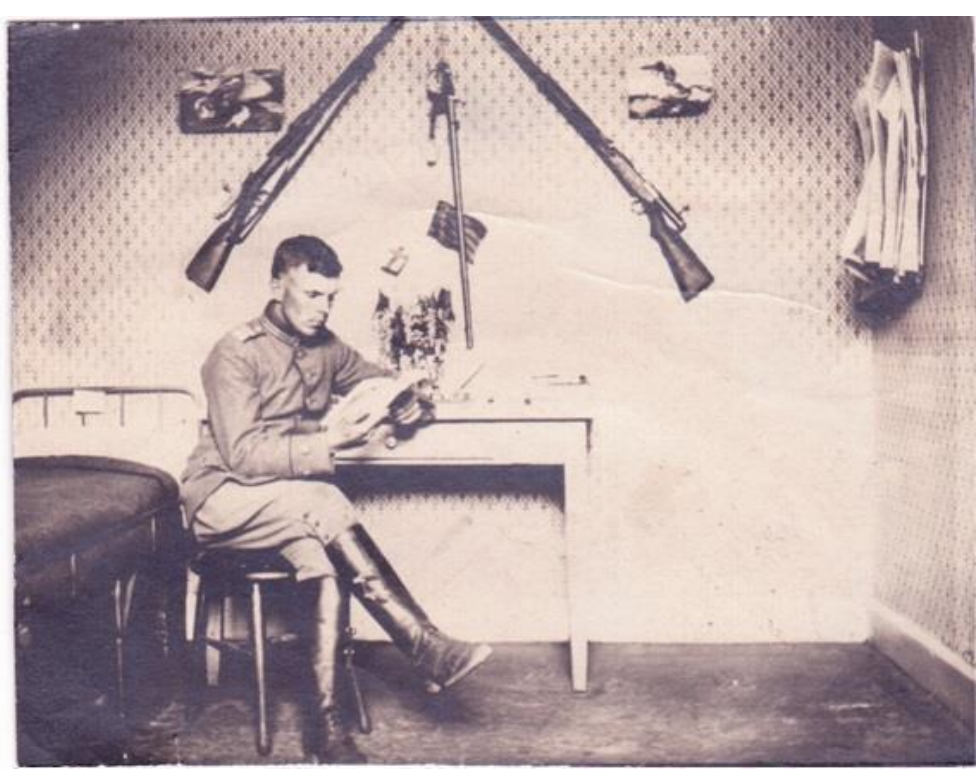

Trinity kyrkan i Liepaja (Libau)

De finländska jägarna svor här finlands lagliga regering trohet den 13 februari 1918 vid faninvigningen innan de drog ut för att kämpa för sitt lands frihet